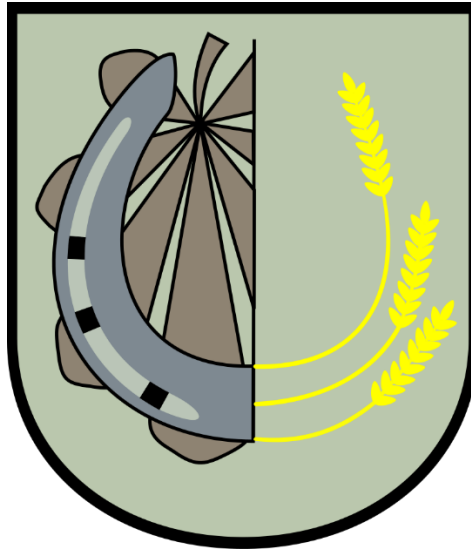

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej

Styczeń 2021

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030
Diagnoza strategiczna

Spis treści

1.	Charakterystyka Gminy	3
1.1	Rys historyczny.....	3
1.2	Lokalne dziedzictwo niematerialne	6
1.3	Ochrona środowiska	8
1.4	Ochrona powietrza.....	13
1.5	Atrakcyjność turystyczna – walory, oferta i infrastruktura turystyczna	20
2.	Diagnoza sytuacji przestrzennej.....	26
2.1	Ukształtowanie terenu.....	26
2.2	Położenie.....	28
2.3	Dostęp do internetu oraz usługi świadczone elektroniczne	31
2.4	Infrastruktura drogowa.....	31
2.5	Infrastruktura wod-kan	33
2.6	Gospodarka odpadami.....	37
2.7	Gazownictwo.....	38
2.8	Energetyka i telekomunikacja	39
2.9	Infrastruktura sportowo-rekreacyjna	39
2.10	Atrakcyjność osadnicza	42
3.	Diagnoza sytuacji społecznej.....	43
3.1	Ludność i procesy demograficzne	43
3.2	Instytucje kultury i ich działalność	48
3.3	Bezpieczeństwo publiczne	54
3.4	Pomoc społeczna	56
3.5	Ochrona zdrowia.....	60
3.6	Edukacja i wychowanie	62
4.	Diagnoza sytuacji gospodarczej	68
4.1	Gospodarka	68
4.2	Tereny inwestycyjne	69
4.3	Rynek pracy.....	69
5.	Finanse samorządowe.....	72
6.	Obszary funkcjonalne gminy – zdiagnozowane problemy.....	75
	Spis tabel	80
	Spis wykresów	81
	Spis map	81
	Spis zdjęć.....	81

1. Charakterystyka Gminy

1.1 Rys historyczny

O bogatej historii Gminy Michałów sięgającej epoki brązu i wczesnej epoki żelaza świadczą stanowiska archeologiczne z cennym kompleksem osadnictwa. Większość śladów dawnych mieszkańców tych ziem odkryto w latach 70 i 80 XX wieku podczas eksploatacji piasku. W rejonie miejscowości Pawłowice, Tur Dolny i Tur Piaski odkryto wielki kompleks osadniczy, na który składają się stanowiska wielokulturowe i wielofunkcyjne. Przede wszystkim są to obiekty osadowe i cmentarzyska charakterystyczne dla kultury trzcinieckiej, łużyckiej, pomorskiej oraz przeworskiej. Źródła z XIII wieku wspominają już o wsiach Sędowice oraz Wrocieryż. W XIV wieku istniały już na pewno: Jelcza, Michałów, Tur, Węchadłów. W XV i XVI wieku istniała większość dzisiejszych miejscowości gminy. W okresie pierwszych Piastów obszar dzisiejszej gminy podzielony był pomiędzy dzielnicę krakowską (parafia Wrocieryż) a dzielnicę sandomierską (parafie Michałów i Góry).

W XIV wieku dotychczasowe dzielnice oraz kasztelanie zostały zamienione na województwa i powiaty. W wyniku zmiany wschodnia część terytorium dzisiejszej gminy (parafie Góry, Michałów, Zagajów) znalazła się w obrębie powiatu wiślickiego w województwie sandomierskim, a zachodnia (parafia Wrocieryż) w obrębie województwa krakowskiego. Wiadomo, że w XVI wieku parafie te były bardzo gęsto zaludnione. XV i XVI wiek to w dziejach państwa polskiego okres dobrobytu i dużej tolerancji religijnej. W tym czasie na ziemie polskie przybywały i zawiązywały się różne wspólnoty religijne, wśród których na uwagę zasługują arianie, którzy stanowili radykalny nurt religijny wyodrębniony z kościoła kalwińskiego - odegrali bardzo dużą rolę w kształtowaniu się dziedzictwa kulturowego. Myśl polityczna i społeczna arian była niezwykle liberalna jak na tamte czasy – życie w zgodzie z zasadami biblijnymi uznawali za nadrzędne wobec samej wiary w Boga, byli zwolennikami wolności wyznania oraz przeciwnikami podziału państwa na stany, potępiali pańszczyznę oraz poddaństwo chłopów. Arianie przyczynili się do rozwoju oświaty – szkoły założone i prowadzone przez arian kształciły na bardzo wysokim poziomie. W Pińczowie utworzyli gimnazjum humanistyczne, a w Rakowie – słynną akademię, w której kształcono także dzieci katolickie (wynikało to z wysokiego poziomu nauczania oraz tolerancji religijnej). W 1658 roku zdecydowano o wygnaniu arian z Polski.

Mimo, że liczba zborów ariańskich na niektórych terenach przewyższała liczbę kościołów katolickich, do dzisiejszych czasów nie zachowało się ich wiele. Ich architektura, ze względów ideologicznych, była bardzo skromna, a więc te zachowane są niezauważalne – obecnie wykorzystywane są na przykład jako magazyny. Zbór w Węchadłowie wzniesiony został w XVI wieku przez rodzinę Górskich, ówczesnych właścicieli Gór i Węchadłowa. Sto lat później arian wypędzono z kraju, a zbór upadł. Budynek jest niewielki, umiejscowiony na planie prostokąta, składa się z kilku izb. W południową elewację wmurowano kamienną płytę z herbem Odrowąż oraz napisem „Anno Domini 1559”. W XIX wieku zbór przebudowano i przeznaczono na lamus dworski. W czasie II wojny światowej Niemcy wykorzystywali go jako skład gospodarczy. Pod budynkiem znajduje się sieć dawnych tuneli, o których w okolicy powstało wiele tajemniczych historii. Przejście nimi jest jednak bardzo ryzykowne, wiadomo, że część się zapadła. Jeszcze kilka lat temu budynek pokryty był dachem, obecnie jednak został on prawie całkowicie zniszczony. Jest to jedyna pamiątka po tych ważnych niegdyś mieszkańcach dzisiejszej gminy Michałów. Jej obecny stan wskazuje na to, że wkrótce i ona przestanie istnieć.

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030
Diagnoza strategiczna

Zdjęcie 1. Ruiny zboru ariańskiego w Węchadłowie

Źródło: <https://www.google.pl/search?q=Ruiny+zboru+aria>

W miejscowości Węchadłów, obok ruin zboru, znajduje się także dwór z XIX wieku. Parterowy, z dwoma piętrowymi skrzydłami, posiada dobudowaną w 1927 roku kaplicę. Do niedawna mieściła się w nim szkoła. Obecnie jest opuszczony i niszczeje, otacza go zabytkowy park geometryczny z XVI wieku, przekomponowany częściowo w XIX wieku w park krajobrazowy.

Zdjęcie 2. Dwór w Węchadłowie

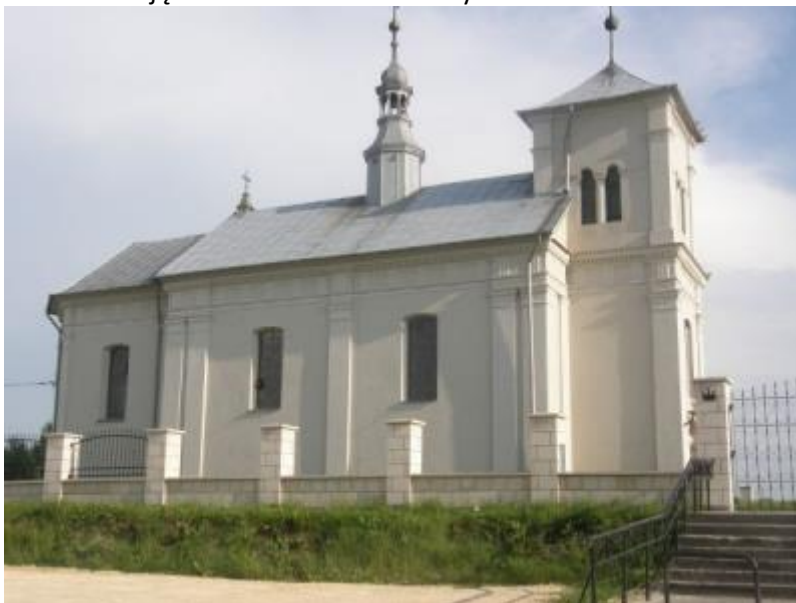
Źródło <https://tymrazem.pl/swietokrzyskie-ruiny-13-miejsc-wartych-odwiedzenia/>

W Michałowie znajduje się kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca pochodzący z połowy XIX wieku (zdjęcie 3). Historia samej parafii sięga wieku XIV, kiedy to Dobiesław, kasztelan krakowski oraz jego brat Jacussius, stolnik krakowski, ufundowali w Michałowie drewniany kościół. Dzisiejszy kościół jest murowany, jednonawowy, posiada barokowe ołtarze – główny i dwa boczne.

W 1975 roku przeprowadzono renowację kościoła. W Michałowie zobaczyć można również pozostałości parku przy domu zarządcy majątku Dembińskich. Pozostały lipa szerokolistna i kilka jesionów.

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030
Diagnoza strategiczna

Zdjęcie 3. Kościół św. Wawrzyńca w Michałowie

Zródło: <https://parafia.michalow.pl/galeria-zdjec>

Zabytkiem miejscowości Góry jest kościół pw. Najświętszej Marii Panny z 1764 roku. Wcześniej w jego miejscu znajdował się kościół drewniany, który w czasach reformacji pełnił funkcję zboru ariańskiego. Obecny kościół jest murowany, zbudowany kosztem proboszcza krakowskiego Arnolda Dembińskiego. Na początku XX wieku został gruntownie odnowiony i rozbudowany, a w 1994 roku odnowiono elewację. Dwór w Górach liczy ponad 100 lat. Do 1914 roku, czyli do przejęcia majątku przez Niemców, znajdował się w posiadaniu rodziny Dembińskich, z których wywodził się generał Henryk Dembiński, uczestnik wojen napoleońskich, zastępca wodza naczelnego w Powstaniu Listopadowym. Wcześniej Dembińscy byli właścicielami dworu w miejscu którego zbudowano zachowany do dziś pałac. Po II wojnie światowej majątek upaństwowiono, mieścił się tam posterunek policji, biblioteka i przedszkole. Później opustoszały niszczał. Przez kilka lat budynek wydzierżawiała Fundacja Batalionów Chłopskich z Warszawy. W ostatnim czasie gmina odzyskała zabytkowy majątek i następnie go sprzedała.

Zdjęcie 4. Kościół pw. NMP w Górach

Zródło: <https://parafiagory.pl/>

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

W miejscowości Wrocieryż można podziwiać kościół św. Marcina. Pierwsza wzmianka o kościele i parafii pochodzi już z XIV wieku, jednak dzisiaj istniejący kościół wzniesiony został w latach 1801-1802, jest on murowany, trójnawowy, z prostokątnym prezbiterium oraz posiada trzy barokowe ołtarze – główny i dwa boczne. W głównym ołtarzu znajduje się obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem z XVII wieku.

Miejsca Pamięci Narodowej na terenie gminy Michałów

Druga wojna światowa (1939-1945) i okupacja hitlerowska zapisały szczególną kartę w dziejach regionu. Położona w centrum kraju ziemia kielecka należała do znaczniejszych ośrodków konspiracji i ruchu oporu. Bój o niepodległość stał się udziałem żołnierzy Armii Krajowej, Batalionów Chłopskich, Gwardii i Armii Ludowej oraz wielu mniejszych ugrupowań.

Michałów: Na cmentarzu parafialnym znajduje się mogiła nieznanego żołnierza Wojska Polskiego.
Góry: W latach okupacji w lesie w pobliżu Gór znajdowało się miejsce straceń hitlerowskiej żandarmerii z Pińczowa.

Końków: W lesie pod Końkowem usytuowana była baza oddziału partyzanckiego GL "Mnich". Dnia 13 lutego 1943 r. prowokator, który przedostał się w szeregi oddziału, wrzucił granat do partyzanckiego szałas. Od wybuchu zginęło dwóch gwardzistów Franciszek Szwaja i Bolesław Skucha, kilku innych zostało rannych.

Sędowice: W dniach 18 i 27 listopada 1943 r. hitlerowscy policjanci z Jędrzejowa rozstrzelali w pobliżu Sędowic 12 mieszkańców wsi Wrocieryż i Przewody, podejrzanych o działalność w ruchu oporu. Zwłoki ofiar pochowano na cmentarzu parafialnym we Wrocieryżu.

Wrocieryż: Na miejscowym cmentarzu znajduje się grób trzech osób z rodziny Genzlów pochodzących ze wsi Tur, a zamordowanych przez żandarmerię w Wolicy w lipcu 1943 r.
W osobnej mogile spoczywa Jan Mitręga "Dzik" oficer BCh, komendant Państwowego Korpusu Bezpieczeństwa, który zginął w nocy 9 VI 1944 r. w okolicach Wrocieryża ostrzelany przypadkowo przez patrol partyzancki.

1.2 Lokalne dziedzictwo niematerialne

Na terenie Gminy Michałów znajdują się obiekty wpisane do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego – te korzystają z pełnej ochrony konserwatorskiej – oraz wpisane do ewidencji zabytków gminy.

Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Michałów została przyjęta zarządzeniem Nr O.77.2020 Wójta Gminy Michałów z dnia 31 grudnia 2020 r. w sprawie przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Michałów, po uzyskaniu w dniu 15 grudnia 2020 r. pozytywnej opinii Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach. Gminna Ewidencja Zabytków sporządzona jest w postaci zbioru kart adresowych zabytków – 212 obiektów z terenu gminy Michałów. Zawiera ona 29 zabytków nieruchomości oraz 183 stanowiska archeologiczne.

Ogólny stan zachowania obiektów znajdujących się w ewidencji należy ocenić jako dobry. Z obiektów architektury i budownictwa wpisanych do gminnej ewidencji zabytków na terenie gminy Michałów w najlepszym stanie technicznym są kościoły oraz kaplica w Pawłowicach. Jest kilka obiektów, które wymagają prac modernizacyjnych. Obiekty sakralne w gminie Michałów, takie jak: kościoły w Michałowie, Górach, Wrocieryżu stanowią najcenniejsze obiekty zabytkowe na tym terenie. Obiekty sakralne w większości są w stanie dobrym i wymagają jedynie remontu bieżącego. Natomiast kondycja zachowania zespołów dworsko-parkowych jest w większości zła. Obiekty dworskie reprezentują architekturę XVIII i XIX wieku. Duże znaczenie dla krajobrazu kulturowego mają

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

zanikające już założenia parkowe. Parki zachowały się w formie szczątkowej. Wśród stanowisk archeologicznych są głównie ślady osadnicze, ale także stwierdzono występowanie osad.

Tabela 1 Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do gminnej ewidencji zabytków gmina Michałów

L.p.	Obiekt	Adres	Nr rejestru Świątokrzyskiego Konserwatora Zabytków
1	Kościół parafialny w zespole Kościoła parafialnego pw. Wniebowzięcia NMP	Góry, 28-411 Michałów Dz. Nr 151	A.638, decyzja z 15.01.1957 r., 14.01.1972 r.
2	Dawny cmentarz przykościelny w zespole Kościoła parafialnego pw. Wniebowzięcia NMP	Góry, 28-411 Michałów Dz. Nr 151	
3	Ogrodzenie z bramami w zespole Kościoła parafialnego pw. Wniebowzięcia NMP	Góry, 28-411 Michałów Dz. Nr 151	
4	Plebania w zespole Kościoła parafialnego pw. Wniebowzięcia NMP	Góry, 28-411 Michałów Dz. Nr 141	
5	Cmentarz grzebalny rzym.-kat. (w miejscu starego cmentarza przykościelnego)	Góry, 28-411 Michałów Dz. Nr 112	
6	Kaplica grobowa rodziny Dembińskich	Góry, 28-411 Michałów Dz. Nr 112	A.639, decyzja z 14.01.1972 r.
7	Dwór w zespole podworskim z najbliższym ogrodowo – rolniczym otoczeniem	Góry, 28-411 Michałów Dz. Nr 201/6	A.1055, decyzja z 31.08.1989 r.
8	Pozostałości zabudowy folwarcznej w zespole podworskim z najbliższym ogrodowo – rolniczym otoczeniem	Góry, 28-411 Michałów Dz. Nr 201/6	
9	Park krajobrazowy z aleją wjazdową w zespole podworskim z najbliższym ogrodowo – rolniczym otoczeniem	Góry, 28-411 Michałów Dz. Nr 201/6 (część), 223, 221/2, 201/5 (część), 201/1 (część), 214/4 (część)	
10	Kościół parafialny w zespole Kościoła parafialnego pw. św. Wawrzyńca	Michałów, 28-411 Michałów Dz. Nr 1091	A.641, decyzja z 15.01.1957 r., 21.06.1967 r.
11	Bramka z figurami Archaniołów w zespole Kościoła parafialnego pw. św. Wawrzyńca	Michałów, 28-411 Michałów Dz. Nr 1091	
12	Kostnica w zespole Kościoła parafialnego pw. św. Wawrzyńca	Michałów, 28-411 Michałów Dz. Nr 1091	
13	Plac cmentarny – dawny cmentarz przykościelny w zespole Kościoła parafialnego pw. św. Wawrzyńca	Michałów, 28-411 Michałów Dz. Nr 1091	
14	Plebania w zespole Kościoła parafialnego pw. św. Wawrzyńca	Michałów 98, 28-411, Michałów, Dz. Nr 1092	
15	Cmentarz grzebalny rzym.-kat	Michałów, 28-411 Michałów Dz. Nr 1006, 1002, 1003, 1004	
16	Pozostałości parku w zespole podworskim	Michałów, 28-411 Michałów Dz. Nr 1540/4, 1542/10	

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030
Diagnoza strategiczna

		(część), 1542/9, 1542/7, 1542/111	
17	Aleja kasztanowców w zespole podworskim	Michałów, 28-411 Michałów Dz. Nr 1541	
18	Magazyn zbożowy w zespole podworskim	Michałów, 28-411 Michałów Dz. Nr 1542/111	
19	Kaplica pw. MB Częstochowskiej	Pawłowice, 28-411 Michałów Dz. Nr 904	A.642, decyzja z 28.04.1984 r
20	Budynek studni kieratowej	Polichno, 28-411 Michałów Dz. Nr 78, 79	
21	Dwór z kaplicą Serca Jezusa w zespole dworskim	Węchadłów, 28-411 Michałów Dz. Nr 282/4, 282/5	A.643/1, decyzja z 30.10.1980 r.
22	Zbór ariański w zespole dworskim	Węchadłów, 28-411 Michałów Dz. Nr 282/4, 282/5	A.643/2, decyzja z 16.10.1956 r., 21.06.1967 r.
23	Park geometryczny w zespole dworskim	Węchadłów, 28-411 Michałów Dz. Nr 282/9, 282/10, 282/11, 282/12, 282/13, 282/14, 282/2, 282/7, 282/4, 280/4, 280/7, 280/8, 280/1, 280/6, 281/2	Nr 643/3 z 19.12.1957 r.
24	Kościół parafialny w zespole Kościoła parafialnego p.w. św. Marcina	Wrocieryż, 28-411 Michałów Dz. Nr 711	A.644, decyzja z 02.10.1956 r., 21.06.1967 r.
25	Dzwonnica w zespole Kościoła parafialnego p.w. św. Marcina	Wrocieryż, 28-411 Michałów Dz. Nr 711	
26	Kapliczka grobowa w zespole Kościoła parafialnego p.w. św. Marcina	Wrocieryż, 28-411 Michałów Dz. Nr 711	
27	Ogrodzenie z bramą w zespole Kościoła parafialnego p.w. św. Marcina	Wrocieryż, 28-411 Michałów Dz. Nr 711	
28	Dawny cmentarz przykościelny w zespole Kościoła parafialnego p.w. św. Marcina	Wrocieryż, 28-411 Michałów Dz. Nr 711	
29	Cmentarz parafialny, rzym.-kat., XIX w.	Wrocieryż, 28-411 Michałów Dz. Nr 580	

Źródło: Gminna Ewidencja Zabytków

1.3 Ochrona środowiska

Obszar gminy objęty jest różnymi formami ochrony przyrody w ramach Wielkoprzestrzennego Systemu Obszarów Chronionych. W gminie Michałów są to: **Nadnidziański Park Krajobrazowy, Kozubowski Park Krajobrazowy, Kozubowski Obszar Chronionego Krajobrazu, Nadnidziański Obszar Chronionego Krajobrazu i Miechowsko-Działoszycki Obszar Chronionego Krajobrazu**. Obszary chronionego krajobrazu obejmują tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełniących funkcję korytarzy ekologicznych.

Na terytorium gminy wyodrębniono również **rezerwat „Wroni Dół”**, który powstał na mocy Rozporządzenia Wojewody z dnia 30.04.1999 roku. Rezerwat ten posiada Plan Ochrony, którego głównym celem jest „Zachowanie dla celów naukowych i dydaktycznych bogatego florystycznie fragmentu zespołu grądu z licznymi gatunkami roślin objętych ochroną”. Obejmuje on powierzchnię 9,9 ha i jest rezerwatem leśnym. Charakteryzuje się bogatą i różnorodną florą roślin naczyniowych, stwierdzono występowanie około 420 gatunków roślin, w tym ośmiu gatunków storczyka. Do najcenniejszych rzadkich roślin występujących w rezerwacie należą m. in. obuwnik pospolity, buławnik wielkokwiatowy, len włochaty oraz dwulistnik muszy. Drzewostan składa się przede wszystkim z drzew

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

liściastych (przede wszystkim dęb szypułkowy i grab zwyczajny) oraz sosny zwyczajnej. Pomniki przyrody w Gminie Michałów przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2 Pomniki przyrody w gminie Michałów

I.p	Rodzaj	Nr ewidencyjny	wiek	Lokalizacja	Ustanowiony na podstawie
1	Dąb 2 szt	32	350 lat	Węchadłów	Rozporządzenie Nr 35/2007 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 12 grudnia 2007 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urze. Woj. Świętokrzyskiego Nr 239, poz 3552, z dnia 14 grudnia 2007 r.)
2	Lipa drobnolistna	56	250 Lat	Góry – Park Dworski	Rozporządzenie Nr 35/2007 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 12 grudnia 2007 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urze. Woj. Świętokrzyskiego Nr 239, poz 3552, z dnia 14 grudnia 2007 r.)
3	Buk zwyczajny	351	-	Góry-Park Wiejski	Uchwała Nr VII/67/95 Rady Gminy Michałów z dnia 26 października 1995 r. w sprawie ochrony indywidualnej obiektu przyrodniczego

Źródło: opracowanie własne na podstawie rejestru RDOŚ

Na terenie gminy występują rozlewiska rzek – Nidy i Mierzawy, które obfitują w siedliska większości krajowych gatunków płazów i gadów. Zabagnione tereny w okolicy Nidy i jej starorzecza sprzyjają występowaniu błotno-wodnych gatunków ptaków.

Charakterystyka obszarów chronionych znajdujących się na terenie Gminy Michałów:

Nadnidziański Park Krajobrazowy o powierzchni 22 888,6 ha, z otuliną o powierzchni 26 312 ha, obejmuje dolinę rzeki Nidy od okolic Motkowic aż po jej ujście do Wisły w okolicy Nowego Korczyna. Nida jest osią tego parku, płynie meandrując rozległą doliną, tworząc liczne starorzecza, rozlewiska i oczka wodne, które stanowią miejsce bytowania ptaków wodno-błotnych i wielu gatunków ryb słodkowodnych. W obszarze Gminy Michałów występują zbiorowiska bagienno-szuwarowe z takimi gatunkami jak szuwar właściwy, trzcina pospolita, pałka szerokolistna.

Kozubowski Park Krajobrazowy o powierzchni 6 169,6 ha z otuliną o powierzchni 6 592 ha, został utworzony w celu ochrony kompleksu lasów położonych na obszarach wododziałowych Nidy i Nidzicy. Blisko połowę jego powierzchni zajmują lasy o zróżnicowanych siedliskach i składzie gatunkowym. Zbudowany jest on na utworach kredowych i lessowych, co w rzeźbie terenu uwidocznia się w postaci malowniczych wąwozów (np. w okolicach Kołkowa i Gór). Na terenie parku znajdują się ciekawe obiekty regionalnego budownictwa wiejskiego oraz pozostałości dworów i parków podworskich.

Nadnidziański Obszar Chronionego Krajobrazu o powierzchni 26 011ha. Obejmuje on część obszarów gmin: Busko-Zdrój, Chmielnik, Imielno, Kije, Michałów, Nowy Korczyn, Opatowiec, Pińczów, Wiślica i Złota.

Kozubowski Obszar Chronionego Krajobrazu (położony na otulinach parków krajobrazowych) o powierzchni 6 036 ha. Obejmuje on część obszarów gmin: Czarnocin, Działoszyce, Michałów, Pińczów i Złota.

Miechowsko – Działoszycki Obszar Chronionego Krajobrazu znajduje się w południowo-zachodniej części województwa świętokrzyskiego na obszarze 41 152 ha w obrębie części gmin: Słupia

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

Jędrzejowska, Sędziszów, Wodzisław, Imielno, Michałów i Działoszyce, granicząc od południa z województwem małopolskim, zaś od zachodu z województwem śląskim. Szata roślinna na obszarze Miechowsko-Działoszyckiego OChK należy do najbardziej interesujących na terenie Niecki Nidziańskiej. Występują tu dobrze wykształcone kompleksy leśne w postaci zbiorowisk grądowych i świetlistej dąbrowy.

Obszary Natura 2000:

1. **Obszar specjalnej ochrony ptaków „Dolina Nidy”** PLB260001 (wyznaczony Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12.01.2011 r. Dz.U. Nr 25, poz. 133, zmiana w Dz. U. z 2011 r., Nr 67, poz. 358)
2. **Specjalne obszary ochrony siedlisk** mające znaczenie dla Wspólnoty „**Ostoja Nidziańska**” PLH260003, „**Dolina Mierzawy**” PLH 260020, „**Ostoja Kozubowska**” PLH260029 (zatwierdzone decyzją Komisji Europejskiej Nr 2011/64/UE z dnia 10.01.2011 r. Dz.U. UE Nr L 33),

Sieć ekologiczna NATURA 2000

Z powiatu pińczowskiego cała dolina Nidy wraz z przyległymi do niej terenami została włączona do projektu Natura 2000.

„**Ostoja Nidziańska**” (kod: PLH 260003) jako obszar specjalnej ochrony siedlisk zajmuje powierzchnię 26 515,64 ha. Obszar stanowi fragment rejonu Ponidzia. Obejmuje naturalną dolinę Nidy i fragmenty przylegających do niej płaskowyżów. Krajobraz jest tu bardzo urozmaicony. Rzeka Nida silnie meandruje tworząc liczne starorzecza. W środkowej części biegu Nidy utworzył się rozległy kompleks wilgotnych i podmokłych łąk, bagien i starorzeczy. Przy małym spadku koryta rzeki, co roku tworzą się tu rozlewiska i rozwijają zbiorowiska szuwarowe i utrzymują łąki kośne. Jednym z głównych walorów ostoi jest kras gipsowy tworzący podłoże dla rzadko spotykanych kserotermicznych, nagipsowych muraw. Związane są z nimi stanowiska wielu najrzadszych składników naczyniowej flory polskiej. Znajduje się tu jedyne w Polsce stanowisko sierpika różnolistnego *Serratula lycopifolia*, oraz jedna z najmocniejszych populacji dziewięcisiła popłocholistnego. W ostoi występuje bogata fauna bezkręgowców, zwłaszcza związanych z siedliskami kserotermicznymi. Jest to miejsce lęgowe wielu gatunków ptaków, zwłaszcza wodno-błotnych i ważny punkt na szlaku wędrówkowym ptaków (Dolina Nidy jest ostoją ptaków o randze europejskiej E62). W ostoi występuje jeden z największych w tej części kraju system rozlewisk.

„**Dolina Nidy**” (kod: PLB260001) jako obszar specjalnej ochrony ptaków zajmuje powierzchnię 19 956,08 ha. Ostoję stanowi dolina rzeki o szerokości 2-3 km, a wyjątkowo 6 km - koło miejscowości Umianowice, gdzie tworzy się delta wsteczna. Charakterystyczne dla doliny są meandry rzeczne i starorzecza. Na jej terenie występuje co najmniej 30 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, oraz 10 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej następujących gatunków ptaków: bączek *Ixobrychus minutus* (PCK), bąk *Botaurus stellaris* (PCK), ślepowron *Nycticorax nycticorax*, czapla biała *Egretta alba*, bocian czarny *Ciconia nigra*, podgorzałka *Aythya nyroca*, błotniak łąkowy *Circus pygargus*, błotniak stawowy *Circus aeruginosus*, błotniak zbożowy *Circus cyaneus* (PCK), kropiatka Porzana porzana, zielonka Porzana parva, mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*, dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*. W stosunkowo wysokim zagęszczeniu występują: bocian biały *Ciconia ciconia*, derkacz *Crex crex*, podróżniczek *Luscinia svecica*, zimorodek *Alcedo atthis*, gąsiorek *Lanius collurio*.

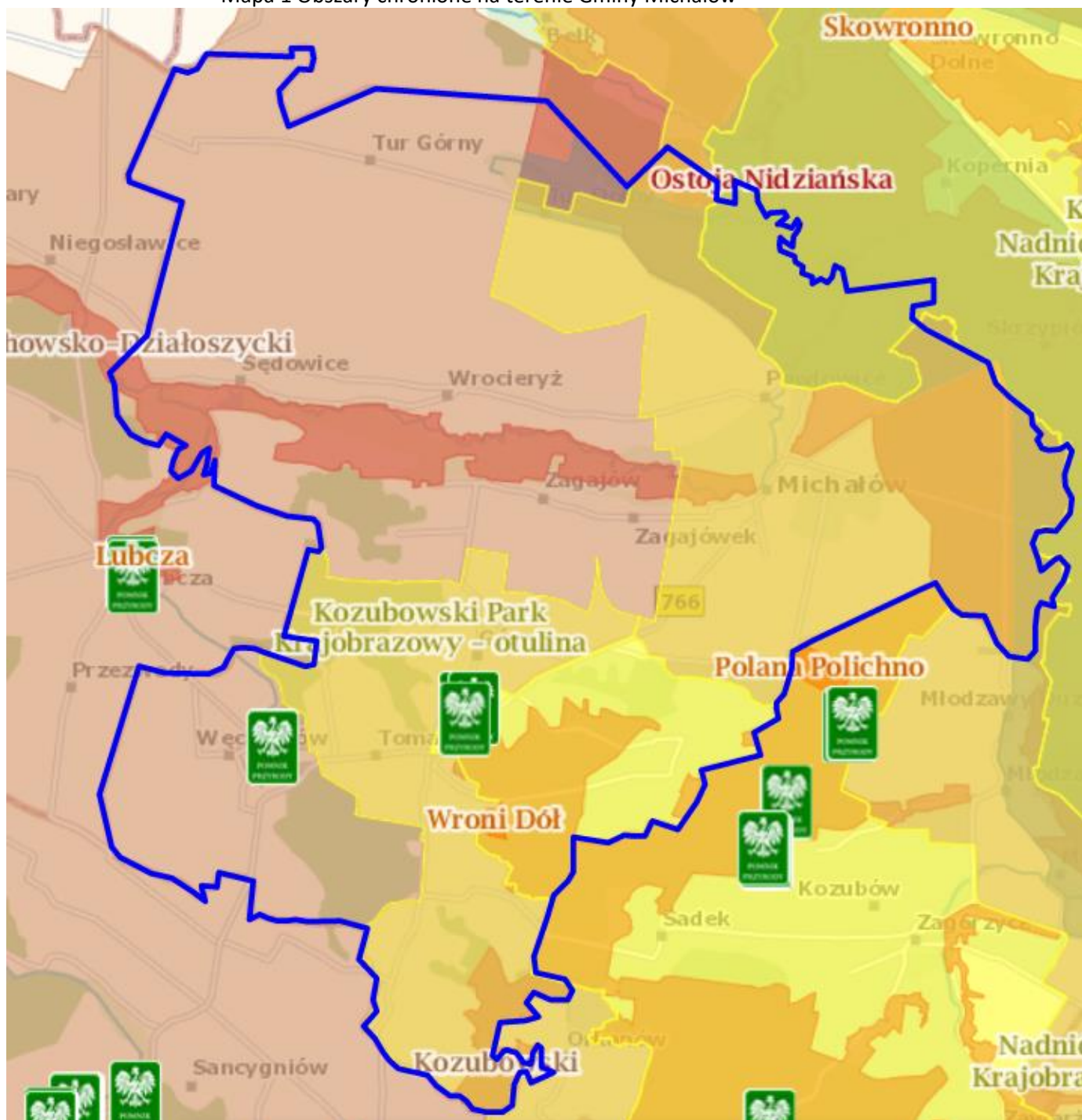
Ostoja Kozubowska (kod: PLH260029) - obszar Specjalnej Ochrony Siedlisk o powierzchni 5520,32 ha. Ostoja położona jest w obrębie Niecki Nidziańskiej w południowo-wschodniej części Garbu Wodzisławskiego. Stanowią ją rozległe kompleksy leśne o zróżnicowanym składzie gatunkowym. Na terenie ostoi znajdują się silne i liczne populacje obuwika pospolitego *Cypripedium calceolus* (np. rez. Wroni Dół). Ponadto w obszarze stwierdzono obecność górskich gatunków roślin. Ostoja Kozubowska

jest jednym z głównych stanowisk jelonka rogacza *Lucanus cereus* w Polsce (rezerwat Polana Polichno wraz z otoczeniem).

Dolina Mierzawy (kod: PLH260020) - specjalny obszar ochrony siedlisk o powierzchni 1320,1 ha. Obszar znajduje się w południowo-zachodniej części Niecki Nidziańskiej, w obrębie Płaskowyzu Jędrzejowskiego i Garbu Wodzisławskiego. Ostoja zabezpiecza czystą i naturalnie meandrującą rzekę Mierzawę jako dopływ Nidy, jednego z najważniejszych korytarzy ekologicznych w województwie. Na terenie obszaru Dolina Mierzawy występuje 6 siedlisk przyrodniczych z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, spośród nich największą powierzchnię zajmują zbiorowiska łąk świeżych ekstensywnie użytkowanych, będących miejscem życia dla wielu gatunków owadów (około trzy czwarte ostoi). Na uwagę zasługuje niezwykle rzadkie, bo występujące tylko na Pomorzu i w Lubelskiem bardzo dobrze wykształcone torfowisko nakredowe. Siedlisko to stanowi ostoję dla równie niezwykle rzadkiego i zagrożonego gatunku z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, storczyka, lipiennika Loesela, który jest ściśle związany z tego typu torfowiskami na podłożu gytii wapiennej. Poza nim występuje tu również wiele innych interesujących gatunków roślin, np.: tłuścisz pospolity, turzyca *Davalla*, oczeret *Tabernemontana*, gnidosz błotny. Natomiast w całej Dolinie Mierzawy występuje aż 45 gatunków rzadkich, zagrożonych i chronionych roślin. Na terenie obszaru stwierdzono trzy gatunki motyli dziennych z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej. Najcenniejszym elementem obszaru jest jednak w większości naturalne koryto rzeczne, zasiedlane przez dobrze zachowane populacje dwóch gatunków minogów, głowacza białopłetwego i trzepli zielonej.

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030
Diagnoza strategiczna

Mapa 1 Obszary chronione na terenie Gminy Michałów

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

Legenda: ■ Użytki ekologiczne ■ Rezerваты ■ Parki Krajobrazowe ■ Parki Narodowe ■ Obszar Chronionego Krajobrazu ■ Zespoły Przyrodniczo Krajobrazowe ■ Natura 2000 – obszary ptasie ■ Natura 200 Obszary siedliskowe ■ Stanowiska dokumentując ■ Pomnik przyrody

1.4 Ochrona powietrza

Ochrona powietrza to jedno z bardziej istotnych zagadnień ochrony środowiska przez człowieka w szczególności przed zanieczyszczeniem z uwagi na to, że proces odnowy atmosfery jest długotrwały. Zagrożenia wynikające z zanieczyszczeń atmosfery stanowią duże niebezpieczeństwo, ponieważ z powodu ruchów mas powietrznych mogą być przenoszone na znaczne odległości. Substancje te mogą występować w postaci stałej, ciekłej lub gazowej i mogą wpływać na zdrowie ludzi, klimat, przyrodężywioną, glebę, wodę lub powodować inne szkody w środowisku. Ochrona powietrza polega na zapewnieniu jak najlepszej jego jakości, w szczególności przez utrzymanie poziomów substancji w powietrzu poniżej dopuszczalnych, lub co najmniej na tych samych poziomach oraz zmniejszanie poziomów substancji w powietrzu, co najmniej do dopuszczalnych.

Stan czystości powietrza atmosferycznego na terenie gminy

Zgodnie z art. 89 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity: Dz. U. 2021 poz. 1973) Główny Inspektor Ochrony Środowiska (w tym Regionalne Wydziały Monitoringu Środowiska GIOŚ na poziomie województw) dokonuje oceny poziomów substancji w powietrzu w danej strefie za rok poprzedni, a następnie dokonuje klasyfikacji stref, dla każdej substancji odrębnie, według określonych kryteriów. Podstawowymi krajowymi aktami prawnymi, określającymi obowiązki, zasady i kryteria w zakresie prowadzenia oceny jakości powietrza w Polsce są:

- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. z 2019 r., poz. 1396 z późn. zm.);
- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (tekst jedn. Dz. U. z 2021 r., poz. 845) zmienione przez rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu,
- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 grudnia 2020 r. w sprawie dokonywania oceny poziomów substancji w powietrzu (Dz. U. z 2020 r., poz. 2279);
- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 2 sierpnia 2012 r. w sprawie stref, w których dokonuje się oceny jakości powietrza (Dz. U. 2012 r., poz. 914).

Na terenie województwa świętokrzyskiego dodatkowo obowiązuje uchwała nr XXII/292/20 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 29 czerwca 2020r. w sprawie wprowadzenia na obszarze województwa świętokrzyskiego ograniczeń i zakazów w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliwa. Przedmiotowa uchwała wprowadza następujący harmonogram eliminacji nie ekologicznych źródeł ciepła:

- od dnia 1 lipca 2021 r. nie wolno spalać najbardziej zanieczyszczających powietrze paliw stałych, tj.: mułów i flotokoncentratów węglowych, węgla brunatnego, węgla kamiennego o uziarnieniu poniżej 3 mm oraz paliw zawierających biomasę o wilgotności w stanie roboczym powyżej 20%,
- od dnia 1 lipca 2023 r. nie wolno użytkować kotłów pozaklasowych tzw. kopciuchów (według normy PN-EN 303-5:2012),
- od 1 lipca 2024 r. nie wolno użytkować kotłów posiadających 3 i 4 klasę,
- od 1 lipca 2026 r. wolno użytkować kotły spełniające wymagania ekoprojektu zgodnie z załącznikiem do rozporządzenia Komisji (UE) 2015/1189 z dnia 28 kwietnia 2015 r. w sprawie wykonania dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/125/WE w odniesieniu do wymogów dotyczących ekoprojektu dla kotłów na paliwo stałe,
- od 1 lipca 2026 r. nie wolno użytkować kotłów na paliwo stałe w budynkach, jeśli istnieje możliwość przyłączenia budynku do sieci gazowej lub ciepłowniczej.

Od 1 lipca 2026 r. na terenie województwa świętokrzyskiego będzie można użytkować tylko odnawialne, bądź niskoemisyjne źródła ciepła takie jak: ciepło z sieci miejskiej, kotły na gaz lub olej opałowy, pompy ciepła, ogrzewanie elektryczne. Jedynie w sytuacji braku możliwości podłączenia budynku do sieci miejskiej, bądź sieci gazowej, dopuszczalne będzie spalanie paliw stałych w kotłach spełniających wymagania ekoprojektu, zgodnie z załącznikiem do rozporządzenia Komisji (UE) 2015/1189 z dnia 28 kwietnia 2015 r. w sprawie wykonania dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/125/WE w odniesieniu do wymogów dotyczących ekoprojektu dla kotłów na paliwo stałe.

Roczna ocena jakości powietrza, dokonywana przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska, jest prowadzona w odniesieniu do wszystkich substancji, dla których obowiązek taki wynika z rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 8 czerwca 2018 r. w sprawie dokonywania oceny poziomów substancji w powietrzu. Są to równocześnie substancje, dla których w prawie krajowym (rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu) i w dyrektywach UE (2008/50/WE i 2004/107/WE) określono normatywne stężenia w postaci poziomów dopuszczalnych/ docelowych/celu długoterminowego w powietrzu ze względu na ochronę zdrowia ludzi i ochronę roślin. Lista zanieczyszczeń, jakie należy uwzględnić w ocenie dokonywanej pod kątem spełnienia kryteriów określonych w celu ochrony zdrowia ludzi, obejmuje 12 substancji: dwutlenek siarki SO₂, dwutlenek azotu NO₂, tlenek węgla CO, benzen C₆H₆, ozon O₃, pył PM₁₀, pył PM_{2,5}, ołów Pb w PM₁₀, arsen As w PM₁₀, kadm Cd w PM₁₀, nikiel Ni w PM₁₀, benzo(a)piren B(a)P w PM₁₀.

W ocenach dokonywanych pod kątem spełnienia kryteriów odniesionych do ochrony roślin uwzględnia się 3 substancje: dwutlenek siarki SO₂, tlenki azotu NO_x, ozon O₃. Zgodnie z art. 89 ustawy - Prawo ochrony środowiska, kryteriami oceny i klasyfikacji stref w rocznej ocenie jakości powietrza są:

- dopuszczalny poziom substancji w powietrzu (z uwzględnieniem dozwolonej liczby przypadków przekroczeń poziomu dopuszczalnego, określonej dla niektórych zanieczyszczeń),
- dopuszczalny poziom substancji w powietrzu powiększony o margines tolerancji (dozwolone przypadki przekroczeń poziomu dopuszczalnego odnoszą się także do jego wartości powiększonej o margines tolerancji),
- poziom docelowy substancji w powietrzu (z uwzględnieniem dozwolonej liczby przypadków przekroczeń, określonej w odniesieniu do ozonu),
- poziom celu długoterminowego (dla ozonu).

Zgodnie z definicjami zawartymi w dyrektywie 2008/50/WE:

- poziom dopuszczalny oznacza poziom substancji w powietrzu ustalony na podstawie wiedzy naukowej, w celu unikania, zapobiegania lub ograniczania szkodliwego oddziaływania na zdrowie ludzkie lub środowisko jako całość, który powinien być osiągnięty w określonym terminie i po tym terminie nie powinien być przekraczany,
- poziom docelowy oznacza poziom substancji w powietrzu ustalony w celu unikania, zapobiegania lub ograniczania szkodliwego oddziaływania na zdrowie ludzkie lub środowisko jako całość, który ma być osiągnięty tam gdzie to możliwe w określonym czasie,
- poziom celu długoterminowego oznacza poziom substancji w powietrzu, który należy osiągnąć w dłuższej perspektywie - z wyjątkiem przypadków, gdy nie jest to możliwe w drodze zastosowania proporcjonalnych środków - w celu zapewnienia skutecznej ochrony zdrowia ludzkiego i środowiska.

Kryteria klasyfikacji stref ze względu na ochronę zdrowia ludzi w zakresie: dwutlenku siarki SO₂, dwutlenku azotu NO₂, tlenku węgla CO, benzenu C₆H₆, ozonu O₃, pyłu PM₁₀, pyłu PM_{2,5} oraz zawartości ołowiu Pb, arsenu As, kadmu Cd, niklu Ni i benzo(a)pirenu B(a)P w pyłe PM₁₀ zamieszczono

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

w tabeli poniżej. Dla pyłu PM_{2,5} oraz ozonu zdefiniowane są kryteria dodatkowej klasyfikacji stref ze względu na ochronę zdrowia ludzi.

Tabela 3 Kryteria klasyfikacji stref ze względu na ochronę zdrowia ludzi w zakresie: SO₂, NO₂, CO, C₆H₆, PM₁₀, PM_{2,5}, Pb, As, Cd, Ni, BaP, O₃

Zanieczyszczenie	Normowany poziom	Czas uśredniania	Klasa A	Klasa C
dwutlenek siarki	dopuszczalny	1-godz.	nie więcej niż 24 stężenia 1-godz. S1 > 350 µg/m ³	więcej niż 24 stężenia 1-godz. S1 > 350 µg/m ³
dwutlenek siarki	dopuszczalny	24-godz.	nie więcej niż 3 stężenia 24-godz. S24 > 125 µg/m ³	więcej niż 3 stężenia 24-godz. S24 > 125 µg/m ³
dwutlenek azotu	dopuszczalny	1-godz.	nie więcej niż 18 stężeń 1-godz. S1 > 200 µg/m ³	więcej niż 18 stężeń 1-godz. S1 > 200 µg/m ³
dwutlenek azotu	dopuszczalny	rok	Sa ≤ 40 µg/m ³	Sa > 40 µg/m ³
tlenek węgla	dopuszczalny	8-godz.	S8max ≤ 10 mg/m ³	S8max > 10 mg/m ³
benzen	dopuszczalny	rok	Sa ≤ 5 µg/m ³	Sa > 5 µg/m ³
pył zawieszony PM ₁₀	dopuszczalny	24-godz.	nie więcej niż 35 stężeń 24 godz. S24 > 50 µg/m ³	więcej niż 35 stężeń 24-godz. S24 > 50 µg/m ³
pył zawieszony PM ₁₀	dopuszczalny	rok	Sa ≤ 40 µg/m ³	Sa > 40 µg/m ³
pył zawieszony PM _{2,5}	dopuszczalny	rok	Sa ≤ 25 µg/m ³	Sa > 25 µg/m ³
olów	dopuszczalny	rok	Sa ≤ 0.5 µg/m ³	Sa > 0.5 µg/m ³
arsen	docelowy	rok	Sa ≤ 6 ng/m ³	Sa > 6 ng/m ³
kadm	docelowy	rok	Sa ≤ 5 ng/m ³	Sa > 5 ng/m ³
nikiel	docelowy	rok	Sa ≤ 20 ng/m ³	Sa > 20 ng/m ³
benzo(a)piren	docelowy	rok	Sa ≤ 1 ng/m ³	Sa > 1 ng/m ³
ozon	docelowy	8-godz.	nie więcej niż 25 dni ze stężeniem S8max_d > 120 µg/m ³ (średnio dla ostatnich 3 lat)	więcej niż 25 dni ze stężeniem S8max_d > 120 µg/m ³ (średnio dla ostatnich 3 lat)

Objaśnienia do tabeli:

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie świętokrzyskim –
raport wojewódzki za rok 2019

Objaśnienia do tabeli:

Sa- stężenie średnie roczne

- S1 – stężenie 1-godzinne
- S24 – stężenie średnie dobowe
- S8max – maksimum ze stężeń średnich ośmiogodzinnych kroczących (obliczanych ze stężeń 1-godzinnych) w ciągu roku kalendarzowego.
- S8max_d – maksimum dobowe ze stężeń średnich ośmiogodzinnych kroczących obliczanych ze stężeń średnich jednogodzinnych; każdą wartość średnią ośmiogodzinną przypisuje się dobie, w której kończy się ośmiogodzinny okres uśredniania.
- Ołów, arsen, kadm, nikiel, benzo(α)piren – oznaczane w pyłe zawieszonym PM₁₀.

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030
Diagnoza strategiczna

Tabela 4 Kryteria klasyfikacji stref ze względu na ochronę roślin w zakresie dwutlenku siarki SO₂, tlenków azotu NO_x i ozonu O₃

Zanieczyszczenie	Normowany poziom	Czas uśredniania	Klasa A	Klasa C
dwutlenek siarki	dopuszczalny	rok kalendarzowy	$Sa \leq 20 \mu\text{g}/\text{m}^3$	$Sa > 20 \mu\text{g}/\text{m}^3$
dwutlenek siarki	dopuszczalny	pora zimowa (okres od 01.X do 31.III)	$Sw \leq 20 \mu\text{g}/\text{m}^3$	$Sw > 20 \mu\text{g}/\text{m}^3$
tlenki azotu	dopuszczalny	rok kalendarzowy	$Sa \leq 30 \mu\text{g}/\text{m}^3$	$Sa > 30 \mu\text{g}/\text{m}^3$
ozon	docelowy	okres wegetacyjny (IV – 31 VII)	$AOT40_{SL} \leq 18000 \mu\text{g}/\text{m}^3 \cdot \text{h}$ (średnia z AOT40 dla ostatnich 5 lat)	$AOT40_{SL} > 18000 \mu\text{g}/\text{m}^3 \cdot \text{h}$ (średnia z AOT40 dla ostatnich 5 lat)

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie świętokrzyskim – raport wojewódzki za rok 2019

Objaśnienia do tabeli:

- Sa- stężenie średnie roczne
- Sw- stężenie średnie w sezonie zimowym; sezon zimowy obejmuje okres od 1 października roku poprzedzającego rok oceny do 31 marca w roku oceny.
- AOT40_{SL} –suma różnic pomiędzy stężeniem średnim jednogodzinnym wyrażonym w $\mu\text{g}/\text{m}^3$ a wartością 80 $\mu\text{g}/\text{m}^3$,
- dla każdej godziny w ciągu doby pomiędzy godziną 8:00 a 20:00 czasu środkowoeuropejskiego CET, dla której stężenie jest większe niż 80 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Wartość uśredniona dla kolejnych pięciu lat; w przypadku braku kompletnych danych pomiarowych z pięciu lat dotrzymanie dopuszczalnej częstości przekroczeń sprawdza się na podstawie danych pomiarowych z co najmniej trzech lat.

Oceny jakości powietrza wykonywane są w odniesieniu do obszaru strefy. Zgodnie z art. 87 ustawy - *Prawo ochrony środowiska* obecnie dla wszystkich zanieczyszczeń uwzględnianych w ocenach jakości powietrza strefę stanowią:

- aglomeracja o liczbie mieszkańców powyżej 250 tysięcy,
- miasto (nie będące aglomeracją) o liczbie mieszkańców powyżej 100 tysięcy,
- pozostały obszar województwa, nie wchodzący w skład aglomeracji i miast powyżej 100 tys. mieszkańców.

Nazwy i kody stref określa rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 2 sierpnia 2012 r. w sprawie stref, w których dokonuje się oceny jakości powietrza (Dz. U. z 10 sierpnia 2012 poz. 914 z późn. zm.). Liczba stref w Polsce wynosi 46, wśród których jest obecnie 12 aglomeracji, 18 miast o liczbie mieszkańców powyżej 100 tysięcy (nie będących aglomeracjami) oraz 16 stref – pozostałych obszarów województw. Oceny jakości powietrza pod kątem ochrony zdrowia ludzi prowadzone są w każdej z 46 stref. W ocenach pod kątem ochrony roślin uwzględnia się 16 stref – ocenie tej nie podlegają strefy - aglomeracje o liczbie mieszkańców powyżej 250 tys. i strefy - miasta o liczbie mieszkańców powyżej 100 tys. W województwie świętokrzyskim, dla celów klasyfikacji pod kątem zawartości: ozonu, benzenu, dwutlenku azotu, tlenków azotu, dwutlenku siarki, tlenku węgla, pyłu zawieszonego PM₁₀, zawartego w tym pyłu ołowiu, arsenu, kadmu, niklu i benzo(a)pirenu oraz dla pyłu PM_{2,5}, wyłoniono 2 strefy: miasto Kielce i strefę świętokrzyską do której należy Gmina Michałów.

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

Tabela 5 Zestawienie stref w województwie świętokrzyskim

Lp.	Województwo	Kod strefy	Nazwa strefy	Typ strefy	Powierzchnia strefy [km ²]	Liczba mieszkańców w strefie	Klasyfikacja wg kryteriów dot. ochrony zdrowia [tak/nie]	Klasyfikacja wg kryteriów dot. ochrony roślin [tak/nie]
1	świętokrzyskie	PL2601	miasto Kielce	miasto pow. 100.000 mieszk.	110	195 266	tak	nie
2	świętokrzyskie	PL2602	strefa świętokrzyska	reszta województwa	11 600	1 042 103	tak	tak

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie świętokrzyskim – raport wojewódzki za rok 2019

Podsumowując wyniki oceny rocznej i klasyfikacji stref dla kryterium ochrony zdrowia ludzi obie strefy (miasto Kielce i strefa świętokrzyską) uzyskały klasę C z powodu przekroczeń poziomu dopuszczalnego określonego dla pyłu zawieszonego PM10 dla stężeń 24-godzinnych oraz przekroczenia poziomu docelowego benzo(a)pirenu. Przekroczenie poziomu celu długoterminowego określonego dla ozonu skutkowało nadaniem strefom klasy D2. Dodatkowa klasyfikacja pod kątem zanieczyszczenia pyłem zawieszonym PM2,5 wykazała przekroczenie poziomu dopuszczalnego określonego dla fazy II w strefie miasta Kielce (klasa C1). Dla stref ze statusem klasy C, zgodnie z art. 91 ustawy - Poś, zarząd województwa opracowuje, a sejmik województwa uchwala program ochrony powietrza, mający na celu osiągnięcie poziomów dopuszczalnych i docelowych w powietrzu oraz pułapu stężenia ekspozycji. Dla stref, w których przekraczane są poziomy dopuszczalne integralną część programu ochrony powietrza lub jego aktualizacji stanowić ma plan działań krótkoterminowych. Klasa D2 skutkuje natomiast, w myśl art. 91a Ustawy, podjęciem długoterminowych działań naprawczych będących celem wojewódzkiego programu ochrony środowiska. Pod względem pozostałych zanieczyszczeń strefom nadano status klasy A z uwagi na nieprzekraczanie (ponad dozwoloną ilość) poziomu dopuszczalnego i docelowego dla każdej z ocenianych substancji. Ogólne wyniki klasyfikacji stref w województwie świętokrzyskim ze względu na ochronę zdrowia ludzi przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 6 Klasy stref dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia ludzi – klasyfikacja podstawowa (klasy: A, C)¹.

Kod strefy	Nazwa strefy	SO ₂	NO ₂	C ₆ H ₆	CO	O ₃	PM10	Pb(PM10)	As(PM10)	Cd(PM10)	Ni(PM10)	BaP(PM10)	PM2.5
PL2601	miasto Kielce	A	A	A	A	A ¹	C	A	A	A	A	C	A ²
PL2602	strefa świętokrzyska	A	A	A	A	A ¹	C	A	A	A	A	C	A

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie świętokrzyskim – raport wojewódzki za rok 2019

- 1) Dla ozonu – poziom celu długoterminowego, strefy uzyskały klasę D2
- 2) Dla pyłu PM2,5 – poziom dopuszczalny II faza, strefa miasta Kielce uzyskała klasę C1

Wyniki oceny ze względu na ochronę roślin

Podsumowując wyniki oceny rocznej i klasyfikacji stref dla kryterium ochrony roślin, strefę świętokrzyską **pod względem dotrzymania wartości dopuszczalnych dla NO_x i SO₂ zakwalifikowano**

¹ źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie świętokrzyskim, rok 2018, WIOŚ Kielce, 2019

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

do klasy **A**. Natomiast z uwagi na przekroczenie poziomu docelowego i poziomu celu długoterminowego **ozonu**, strefę świętokrzyską zaliczono do klasy **C i D2**. Ogólne wyniki klasyfikacji stref w województwie świętokrzyskim ze względu na ochronę roślin przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 7 Klasy stref dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony roślin-klasyfikacja podstawowa (klasy: A,C)

L.p.	Nazwa strefy	Kod strefy	SO ₂	NO _x	O ₃ ¹
1	miasto Kielce	PL2601	nie klasyfikowano		
2	strefa świętokrzyska	PL2602	A	A	C

1) Dla ozonu – poziom celu długoterminowego, strefa uzyskała klasę D2

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie świętokrzyskim – raport wojewódzki za rok 2019

Strefy, w których wystąpiły przekroczenia

Ocena jakości powietrza w 2019 roku podobnie jak ocena za rok poprzedni wykonana została w obowiązującym układzie stref, według którego w województwie świętokrzyskim oceniane są dwie strefy: miasto Kielce i strefa świętokrzyska. Przekroczenia norm wystąpiły w obu strefach, pod kątem ochrony zdrowia ludzi, w zakresie pyłu zawieszonego PM₁₀ (24-godzinny poziom dopuszczalny) oraz benzo(a)pirenu w pyłe PM₁₀ (poziom docelowy) – klasa C. Ponadto w strefie miasta Kielce, również pod kątem ochrony zdrowia ludzi, przekroczony został pył zawieszony PM_{2,5} (dla dodatkowego kryterium: poziom dopuszczalny faza II) – klasa C1. Dla kryterium ochrony roślin klasę C uzyskała strefa świętokrzyska pod względem przekroczeń poziomu docelowego ozonu. W obu strefach i dla obu rozpatrywanych kryteriów (ochrona zdrowia ludzi i ochrona roślin) przekroczone zostały również poziome cele długoterminowe określonych dla ozonu, które powinny być osiągnięte do 2020 roku – klasa D2. Listę stref, w których wystąpiły przekroczenia wraz z charakterystyką sytuacji przekroczeń przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 8 Zestawienie informacji dotyczących obszarów przekroczeń dla poszczególnych zanieczyszczeń w roku 2019 w województwie świętokrzyskim, z uwzględnieniem kryterium określonego w celu ochrony zdrowia

Kod strefy	Nazwa strefy	Typ normy	Czas uśredniania (parametr)	Powierzchnia obszaru przekroczenia [km ²]	Udział w powierzchni strefy [%]	Liczba mieszkańców obszaru przekroczenia	Udział w liczbie mieszkańców strefy [%]
Pył PM₁₀ – ochrona zdrowia							
PL2601	miasto Kielce	Poziom dopuszczalny	Śr. 24-godz.	39,6	36	118 143	61
PL2602	strefa świętokrzyska	Poziom dopuszczalny	Śr. 24-godz.	126,3	11	30 123	3
PM_{2,5} – ochrona zdrowia							
PL2601	miasto Kielce	Poziom dopuszczalny (II faza)	Śr. roczna	59,2	54	134 034	69
B(a)P – ochrona zdrowia							
PL2601	miasto Kielce	Poziom docelowy	Śr. roczna	79,5	72	179 040	92
PL2602	strefa świętokrzyska	Poziom docelowy	Śr. roczna	2 064,6	18	556 880	53
Ozon – ochrona zdrowia							
PL2601	miasto Kielce	Poziom celu długoterminowego	Śr. 8-godz.	109	99	195 235	100
PL2602	strefa świętokrzyska	Poziom celu długoterminowego	Śr. 8-godz.	11 584,1	100	1 041 965	100

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie świętokrzyskim –

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

raport wojewódzki za rok 2019

Tabela 9 Zestawienie informacji dotyczących obszarów przekroczeń dla poszczególnych zanieczyszczeń w roku 2019 w województwie świętokrzyskim, z uwzględnieniem kryterium określonego w celu ochrony roślin

Kod strefy	Nazwa strefy	Typ normy	Czas uśredniania (parametr)	Powierzchnia obszaru przekroczenia [km ²]	Udział w powierzchni strefy [%]
Ozon – ochrona roślin					
PL2602	strefa świętokrzyska	Poziom docelowy	AOT40	1 635,5	14
PL2602	strefa świętokrzyska	Poziom celu długoterminowego	AOT40	11 587,7	100

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie świętokrzyskim – raport wojewódzki za rok 2019

Program ochrony powietrza dla województwa świętokrzyskiego wraz z planem działań krótkoterminowych wprowadza **Harmonogram realizacji działań naprawczych dla stref województwa świętokrzyskiego**, który został opracowany w oparciu o dokonaną diagnozę istniejącego stanu jakości powietrza oraz analizę podstawowych przyczyn niedotrzymania standardów. Działania naprawcze jakie według dokumentu gminy powinny wprowadzić to:

- ograniczenie emisji z instalacji o małej mocy do 1 MW, w których następuje spalanie paliw stałych,
- prowadzenie działań promocyjnych i edukacyjnych (ulotki, imprezy, akcje szkolne, audycje, konferencje) oraz informacyjnych i szkoleniowych,
- prowadzenie kontroli przestrzegania przepisów ograniczających używanie paliw lub urządzeń do celów grzewczych oraz zakazu spalania odpadów.

Gmina Michałów przystąpiła do Programu "Czyste Powietrze", którego głównym celem jest poprawa jakości powietrza oraz zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych poprzez wymianę źródeł ciepła i poprawę efektywności energetycznej budynków mieszkalnych jednorodzinnych. W ramach tego programu mieszkańcy mogą starać się o dofinansowanie do wymiany kotła, montażu instalacji fotowoltaicznych oraz termomodernizacji domów mieszkalnych. W maju 2021r. Gmina Michałów podpisała porozumienie z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Kielcach dot. realizacji rządowego Programu Priorytetowego „Czyste Powietrze”. Tym samym powstał Gminny punkt Konsultacyjno – Informacyjny.

Podsumowanie obszaru „ochrona środowiska, energetyka odnawialna, efektywność energetyczna, zielona energia”

Na obszarze Gminy Michałów występują liczne obszary chronione w tym obszary NATURA 2000. Analiza stanu środowiska wskazuje na potrzebę przeprowadzenia działań mających na celu m.in.:

- 1 Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej.
- 2 Rozbudowa oświetlenia ulicznego w miejscach niedoświetlonych oraz na odcinkach, gdzie linia oświetleniowa nie istnieje, a powstają nowe zabudowania.
- 3 Modernizacja istniejącego oświetlenia ulicznego.
- 4 Termomodernizacja budynków wielorodzinnych wraz z modernizacją kotłowni oraz montażem OZE.
- 5 Budowa farmy fotowoltaicznej pokrywającej zużycie energii oświetlenia ulicznego oraz budynków użyteczności publicznej.
- 6 Montaż instalacji fotowoltaicznych na obiektach gminnych.
- 7 Magazyny energii elektrycznej instytucji publicznych na terenie gminy.

8 Wsparcie montażu instalacji fotowoltaicznych/solarnych na budynkach mieszkańców. Projekt zakładałby dofinansowanie do paneli fotowoltaicznych montowanych na prywatnych obiektach mieszkańców.

1.5 Atrakcyjność turystyczna – walory, oferta i infrastruktura turystyczna

Liczne walory środowiskowe oraz kulturowe stwarzają dobre warunki do rozwoju turystyki, a przede wszystkim agroturystyki, która jest optymalną formą zagospodarowania turystycznego na obszarach chronionych. Jest to bowiem taki rodzaj turystyki, który w najmniejszym stopniu szkodzi środowisku, a co więcej -- ma duże znaczenie edukacyjne oraz społeczne. Poprzez tworzenie odpowiedniej bazy turystycznej powstają nowe miejsca pracy, zarówno w sektorze typowo turystycznym, jak i okołoturystycznym. Jest to pewna alternatywa dla osób utrzymujących się tylko z produkcji rolniczej, turyści stanowią także dodatkowy rynek zbytu dla produktów wytwarzanych na rynku lokalnym. Dotyczy to nie tylko produktów żywnościowych, ale także m. in. wyrobów sztuki ludowej, rzemiosła artystycznego, sprzętu sportowego i rekreacyjnego.

Walory krajobrazowe i środowiskowe są niewątpliwą szansą na rozwój gminy, jednak baza turystyczna i okołoturystyczna jest niewystarczająca. Perspektywie rozwoju turystyki na omawianym obszarze sprzyja bliskość dużych miast, przede wszystkim Kielc i Krakowa. Odległość z Kielc do samej miejscowości Michałów wynosi około 45 km, natomiast z Krakowa – 70 km. Umożliwia to nawet krótki, weekendowy pobyt na terenie gminy.

Stadnina Koni Michałów jest tym, co w szczególny sposób wyróżnia Gminę Michałów spośród innych gmin w województwie świętokrzyskim o podobnych krajobrazach i warunkach do spędzania czasu wolnego. Od ponad 50 lat w stadninie hodowane są konie czystej krwi arabskiej – jest to największa hodowla tej rasy w Polsce. Stadnina została założona w 1953 roku, kiedy podjęto decyzję przeniesienia koni z likwidowanej stadniny w Klemensowie koło Zamościa. O wyborze Michałowa zadecydowały specyficzny mikroklimat stwarzający idealne warunki do hodowli arabów. Stadnina w Michałowie jest jedną z najstarych w kraju, między innymi dzięki wybitnym koniom wyścigowym. Konie z tutejszej hodowli zdobyły liczne tytuły czempionów na całym świecie, świętując triumfy na niezliczonych pokazach.

Zdjęcie 5. Stadnina Koni Michałów

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Stadnina_Koni_Micha

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

Stadnina, prócz słynnych na całym świecie koni arabskich, prowadzi hodowlę koni małopolskich o rzadkiej maści tarantowatej oraz kilkanaście kucy szetlandzkich. Ponadto posiada dwa stada bydła mlecznego: rasy jersey oraz czarno-białej z dużym dolewem holsztyno-fryza. Ogólna powierzchnia gruntów przynależących do stadniny to 639 hektarów. Obecnie stadnina jest spółką Agencji Nieruchomości Rolnych. Kompleks tworzy zespół budynków z lat 60 z kamienia pińczowskiego, które stwarzają warunki dostosowane do potrzeb hodowli koni.

Stadnina jest ważna z punktu widzenia rozwoju gospodarczego gminy, ponieważ jest największym pracodawcą na jej terenie. Stadnina może stać się atrakcją przyciągającą liczne rzesze turystów, aby tak się stało konieczne jest jednak stworzenie odpowiedniej infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej – przede wszystkim bazy noclegowej, gastronomicznej oraz wypromowanie okolic gminy Michałów. Promocja powinna bazować na obecności stadniny, która niewątpliwie jest największą jej atrakcją.

Obecnie Stadnina Koni Michałów oferuje możliwość skorzystania z tzw. pensjonatu dla koni. Do dyspozycji pensjonariuszy i ich właścicieli są przestronne boksy, myjkę wewnętrzną z ciepłą wodą, profesjonalną obsługę doświadczonych masztalerzy oraz doskonałej jakości pasze własnej produkcji. Stadnina posiada doskonałą infrastrukturę sportową, w tym krytą ujeżdżalnię o wymiarach 24 x 70 m, plac zewnętrzny o wymiarach 36 x 61 m, oba z profesjonalnym podłożem oraz komplet przeszkód, cavaletti oraz szranki ujeżdżeniowe.

Zwiedzając Stadninę Koni Michałów można poznać historię hodowli konia czystej krwi arabskiej w Polsce, zwiedzić „Stary Magazyn”, w którym zgromadzone są niemal wszystkie trofea i nagrody zdobyte przez konie ze stadniny w Michałowie.

Zdjęcie 6. Hodowla koni czystej krwi arabskiej w Michałowie

Źródło: <https://stadninamichalow.pl/pl/hodowla-koni-czystej-krwi-arabskiej/>

Stadninę mogą zwiedzać również grupy zorganizowane, które chcą podejrzeć codzienne życie stadniny od środka, zasady ich funkcjonowania, opieki nad końmi i prowadzoną hodowlą. Do dyspozycji zwiedzających jest przewodnik, który przekazuje najciekawsze informacje o stadninie, prezentuje konie i odpowiada na pytania.

W Michałowie funkcjonuje również **Europejskie Centrum Rozrodu Koni** Stadnina Koni Michałów Sp z o.o. oraz Stacja Pozyskiwania Nasienia Ogierów. Europejskie Centrum rozrodu Koni powstało w styczniu 2007 r. i w jego skład wchodzi:

- budynek główny, w którym znajdują się biuro, laboratorium (wyposażone w sprzęt niemieckiej firmy MINITÜB, w którym odbywa się obróbka nasienia świeżego i mrożenie), bank nasienia (w którym przechowujemy nasienie), maneż, stajnia na 6 boksów;
- budynek stajenny, podzielony na dwie części z 5 boksami każda, z których jedna służy do wprowadzania ogierów na kwarantannę.

Potencjałem najbliższego otoczenia gminy Michałów jest również połączenie malowniczych krajobrazów z perłami architektury, głównie sakralnej. Miłośnicy turystyki poznawczej z pewnością zachwycą się bogatą historią regionu, której świadectwem są liczne zabytki. Przyroda Ponidzia na pewno zaspokoi potrzeby turystów poszukujących miejsca na wypoczynek na łonie natury, w ciszy, bowiem jest tu wiele parków krajobrazowych i rezerwatów obfitujących w rzadkie gatunki flory i fauny.

W dość niewielkiej odległości od omawianego regionu znajduje się również Chęcińsko-Kielecki Park Krajobrazowy, charakteryzujący się rozległymi dolinami otoczonymi grzbieciami górkami. Położony jest pomiędzy rzekami Łośna i Bobrza. Teren ten posiada wyjątkowe walory przyrody nieożywionej – skały prawie wszystkich okresów geologicznych. Z tego względu utworzono tu aż osiem geologicznych rezerwatów przyrody – „Góra Zelejowa”, „Góra Rzepka”, „Góra Miedzianka”, „Jaskinia Raj”, „Chelosiowa Jama”, „Moczydło”, „Biesak-Białogon” i „Góra Żakowa”. Na obszarze Parku wyodrębniono również rezerwat leśny „Milechowy”, w którym obserwować można bogactwo szaty roślinnej, a także rezerwat „Karczówka”. Jedną z największych atrakcji województwa świętokrzyskiego są ruiny średniowiecznego zamku królewskiego w Chęcinach, które znajdują się na obszarze objętym ochroną.

Szansą gminy Michałów na rozwój turystyki jest **bliskość Pińczowa**, bogatego w atrakcje o charakterze historyczno-poznawczym, a także piękne, **malownicze krajobrazy Ponidzia**.

Pińczów jest ponad jedenastotysięcznym miasteczkiem położonym na wschód od Michałowa. Chętnych do zapoznania się w historią i kulturą Ponidzia zaprasza Muzeum Regionalne mieszczące się w dawnym, pochodzącym z XV wieku, barokowym klasztorze Paulinów. Działalność wystawienniczą prowadzi od 1970 roku, w ciekawy sposób prezentując zbiory pochodzące z Ponidzia, będące świadectwem bogatej historii, kultury i tradycji tego regionu. Zbiory podzielone są na działy tematyczne, w ramach których zwiedzać można wystawy stałe: Pradzieje Ponidzia, Sławne i znane postacie w dziejach Pińczowa, Adolf Dygasiński – życie i twórczość, Przyroda Ponidzia oraz Pińczów – historia miasta. Na cmentarzu parafialnym w Pińczowie znajduje się również lapidarium zabytkowej rzeźby nagrobnej. Zgromadzone płyty nagrobne w większości pochodzą z XIX wieku, najcenniejszym zabytkiem jest najstarszy w województwie świętokrzyskim pomnik nagrobny z 1803r.

Pod opieką Muzeum Regionalnego znajduje się Synagoga Stara (zbudowana w latach 1594-1609), będąca jedynym zachowanym świadectwem długiej obecności Żydów w Pińczowie. Projektantem renesansowego budynku był prawdopodobnie Santi Gucci – architekt z Florencji. Podczas II wojny światowej hitlerowcy zdewastowali wnętrze synagogi oraz wywieźli całe ruchome wyposażenie i urządzili tu garaże. W 1944 roku bombardowania uszkodziły mury i dach. Po wojnie zrekonstruowano dach i od tego czasu mieścił się tu magazyn nawozów sztucznych i materiałów budowlanych. W latach 70. XX wieku podjęto decyzję o zaadaptowaniu budynku na Muzeum Ponidzia. Otoczono synagogę murem oraz wykonano dokumentację konserwatorską. Od tego czasu trwają prace renowacyjne bożnicy. Oprócz działań remontowo-budowlanych (rekonstrukcja dachu, zabezpieczenia przed wilgocią, wymiana okien) trwają prace konserwacyjne: odnowiono polichromie, szafę ołtarzową, wyróżniono w posadzce miejsce, gdzie stała kamienna bima. Od początku lat 90. XX wieku w mur otaczający synagogę wmurowywane są pozostałości macew, odzyskiwanych przy rozbiórkach okolicznych domów. Mur jest Pomnikiem Pamięci o Holokauście Pińczowskich Żydów. Synagogę przedstawiono na poniższym zdjęciu. Będąc w Pińczowie warto zobaczyć również Dom na Mirowie z przełomu XVI i XVII wieku, zwany drukarnią ariańską.

Zdjęcie 7. Stara Synagoga w Pińczowie

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Stara_Synagoga

Okolice Michałowa obfitują również w inne ciekawe zabytki o wysokiej wartości historycznej, a także w atrakcje urozmaicające pobyt w tych miejscach. Do najciekawszych należą:

Busko Zdrój

- Sanatorium Marconi – zaprojektowane przez architekta Henryka Marconiego, oddane do użytku w 1836 roku;
- Park zdrojowy – ogrodzony ogród o powierzchni 16 ha z promenadą prowadzącą do Placu Zwycięstwa;
- Kościół Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny z XVI wieku, będący częścią zespołu poklasztornej norbertanek z fasadą barokowo-klasycystyczną oraz cennymi zabytkami we wnętrzu (m.in. obraz Matki Boskiej z 1803 roku autorstwa Franciszka Smuglewicza w ołtarzu głównym);
- Drewniany kościół pw. św. Leonarda z 1699 roku;
- Kaplica św. Anny z XIX wieku zbudowana na najwyższym wzniesieniu parku zdrojowego;
- Zamek Deresława oraz wille będące przykładem drewnianej zabudowy uzdrowskiej Buska.

Jędrzejów

- Muzeum im. Przytkowskich zajmujące trzecie miejsce w świecie pod względem liczebności i wartości zegarów słonecznych (tuż po Planetarium w Chicago i Science Museum w Oxfordzie). Zbiory obejmują ponad 600 zegarów słonecznych i astronomicznych przyrządów pomiarowych.
- Opactwo cystersów z XIII wieku, spoczywa w nim biskup krakowski i kronikarz Wincenty Kadłubek.
- XV-wieczny kościół pw. św. Trójcy,
- „Ciuchcia Express Ponidzie”, która przemierza trasę z Jędrzejowa do Pińczowa, dając możliwość podziwiania krajobrazów Ponidzia.

Zdjęcie 8. Kolejka wąskotorowa „Expres Ponidzie”

Źródło: <http://swietokrzyskie.pl/atracje/dla-dzieci/kolejka-waskotorowa-ciuchcia-expres-ponidzie/>

Chotel Czerwony

Gotycki kościół wzniesiony w latach 1440-1450, ufundowany przez Jana Długosza.

We wnętrzu znajdują się gotyckie rzeźby. Kościół znajduje się na szlaku Małopolskiej Drogi św. Jakuba biegnącym z Sandomierza do Tyńca.

Chroberz

- Kościół pw. Wniebowzięcia NMP z 1550 roku, wzniesiony w stylu gotycko-renesansowym;
- XIX-wieczny pałac Wielopolskich, mieszczący obecnie Ośrodek Dziedzictwa Kulturowego i Tradycji Rolnej Ponidzia, w którym można obejrzeć ciekawe wystawy na temat historii Ponidzia.

Młodzawy Małe

- Kościół pw. św. Ducha i Matki Boskiej Bolesnej wzniesiony w XVIII wieku w stylu późnobarokowym. Mieszczą się w nim krypty grobowe rodziny Wielopolskich;
- „Ogród na Rozstajach” – prywatny ogród, w którym można zobaczyć wiele gatunków roślin oraz elementów zagospodarowania ogrodu.

Nowy Korczyn

- Gotycko-renesansowy kościół św. Trójcy wzniesiony w XVI wieku z barokowym wyposażeniem;
- Kościół św. Stanisława zbudowany w stylu gotyckim, ufundowany w 1257 roku przez Bolesława Wstydlwego i jego żonę św. Kingę. Barokowe wyposażenie datowane jest na XVII i XVIII wiek;
- Dom Długosza – w budynku mieszkał w czasie nauki w szkole parafialnej sławny kronikarz.

Wislica

- Bazylika kolegiacka Narodzenia Najświętszej Marii Panny ufundowana przez Kazimierza Wielkiego. W ołtarzu głównym znajduje się figura Matki Boskiej z 1300 roku;
- Dom Długosza – ufundowany przez Jana Długosza wikariat, obecnie mieści plebanię i muzeum;
- Szlak św. Jakuba, przebiegający przez Wiślicę -Via Jagiellonica oraz inne szlaki turystyczne
- Grodzisko średniowieczne – zachowały się ślady murów z XI i XII wieku.

Stradów

Znajduje się tu jedno z największych w Polsce słowiańskich grodzisk. Datowane jest na okres między VIII a XII wiekiem. Gród – Zamczysko zajmował powierzchnię około 1,5 ha, do niego przylegały podgrodzia. Zarówno główny gród, jak i podgrodzia otoczone były fosami i wałami ziemnymi.

Zdiagnozowane potrzeby Gminy Michałów w zakresie przedsięwzięć turystyczno- kulturalnych oraz z zakresu zachowania dziedzictwa kulturalnego:

Kluczowym projektem będzie utworzenie „**Szlaku turystycznego NIDA**” wspólnie z innymi samorządami (Powiat Pińczowski, Gmina Imielno, Miasto i Gmina Jędrzejów, Gmina Kije, Miasto i Gmina Nowy Korczyn, Miasto i Gmina Pińczów, Gmina Sobków, Miasto i Gmina Wiślica, Gmina Złota).

Projekt Szlaku turystycznego NIDA jest podzielony na siedem komponentów:

- 1/. wzmocnienie potencjału regionu poprzez wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturalnych Ponidzia – stworzenie sieci szlaków turystycznych** – przedmiotem działania jest stworzenie sieci szlaków turystycznych i rekreacyjnych: pieszych, rowerowych, pieszo-rowerowych, kajakowych, konnych. Działanie oprócz wytyczenia nowych i odnowienia istniejących odcinków będzie obejmowało: wprowadzenie spójnego systemu znakowania szlaków turystycznych oraz budowę nowej infrastruktury towarzyszącej dostosowanej do specyfiki danego szlaku (miejsca obsługi turystów, punkty i wieże widokowe wraz z infrastrukturą, miejsca odpoczynku wraz z infrastrukturą, przystanie kajakowe, miejsca postojowe na Nidzie, inne);
- 2/. budowa stanowisk i miejsc postojowych dla kamperów** – przedmiotem działania jest budowa kempingów w formie miejsc postojowych dla kamperów wraz z infrastrukturą sanitarno-higieniczną i towarzyszącą;
- 3/. zachowanie i zabezpieczenie obiektów dziedzictwa kulturowego regionu oraz dostosowanie ich do funkcji turystycznych – wznowienie kursów Ciuchci Ekspres Ponidzie** – działanie obejmuje utrzymanie oraz modernizację infrastruktury technicznej kolejki wąskotorowej Ciuchcia Ekspres Ponidzie zlokalizowanej na terenie Ponidzia oraz organizację przewozów turystycznych we współpracy ze Świętokrzyskimi i Nadnidziańskimi Parkami Krajobrazowymi – podmiotem zarządzającym atrakcją;
- 4/. wykorzystanie walorów przyrodniczych obszaru Ponidzia do celów turystycznych i rekreacyjnych – zagospodarowanie terenów wokół zbiorników wodnych i rzeki Nidy** – działanie obejmuje zagospodarowanie terenów wokół zbiorników wodnych i rzeki Nidy na cele turystyczno-rekreacyjne to jest: wykonanie ciągów komunikacyjnych wraz z oświetleniem (deptaków), przygotowanie zaplecza sanitarnego i gastronomicznego, uzupełnienie terenu elementami infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej oraz elementami małej architektury (pomosty pływające wraz z trapami, przystanie kajakowe, parkingi, place zabaw, siłownie „pod chmurką”, domki kempingowe, inne); w działanie to wpisuje się **utworzenie tzw. „Bulwarów nad Nidą” w mieście Pińczów**;
- 5/. oznakowanie turystyczne zabytków i atrakcji turystycznych** – działanie obejmuje opracowanie, stworzenia oraz wdrożenie spójnego systemu identyfikacji wizualnej zabytków oraz atrakcji turystycznych Ponidzia;
- 6/. budowa marki i promocja Ponidzia** – działanie obejmuje opracowanie oraz wdrożenie spójnej koncepcji promocji regionu w oparciu o jego walory przyrodniczo-kulturowe oraz lokalne produkty i usługi; elementem budowania rozpoznawalności i kreowania marki Ponidzia będzie stworzenie systemu przyznawania certyfikatów jakości produktom lokalnym oraz ich promocja na rynku krajowym oraz międzynarodowym;
- 7/. szlakiem atrakcji turystycznych Ponidzia – utworzenie systemu atrakcji turystycznych wzdłuż rzeki Nidy** – działanie obejmuje opracowanie koncepcji, stworzenie oraz wypromowanie nowych, a także rozbudowę lub modernizację istniejących atrakcji turystycznych Ponidzia.

Inne działania w obszarze turystyki i kultury:

1. Doposażenie świetlic wiejskich
2. Poprawa stanu pomników i miejsc pamięci
3. Organizacja międzygminnych imprez kulturalnych, promocja kultury, organizacja różnego rodzaju imprez typu dożynki.

2. Diagnoza sytuacji przestrzennej

2.1 Ukształtowanie terenu

Obszar gminy jest zróżnicowany pod względem ukształtowania terenu. Zdecydowaną większość, bo około 70 % powierzchni, stanowią grunty orne co stanowi o rolniczym charakterze Gminy Michałów. Użytki leśne oraz grunty zadrzewione i zakrzewione to druga kategoria pod względem powierzchni użytkowania gruntów gminy, która razem stanowi około 18 % jej powierzchni. W ogólnej powierzchni lasów na terenie gminy (1 812,7322 ha) powierzchnię 8,59 ha zajmują rezerваты przyrody.

Gmina Michałów charakteryzuje się niską lesistością (20,8 %). Lasy gminy Michałów w większości są administrowane przez Lasy Państwowe (Nadleśnictwo Pińczów). Stanowią kilka zwartych kompleksów. Lasów prywatnych jest znacznie mniej (stanowią ok. 14 % ogólnej powierzchni leśnej) i są znacznie rozproszone. Zgodnie z podziałem przyrodniczo-leśnym, lasy na obszarze gminy Michałów położone są na terenie VI Krainy Małopolskiej w dzielnicy Wyżyny Środkowomałopolskiej w obrębie mezoregionu Wyżyny Miechowskiej.

Kompleksy leśne położone na terenie gminy charakteryzują się dużym zróżnicowaniem siedlisk. Zajmują często gleby o wysokiej żyzności, co decyduje o ich wyjątkowej wartości przyrodniczej i poznawczej. Między innymi zróżnicowany florystycznie wielopostaciowy grąd subkontynentalny (drzewostan tworzą: dąb szypułkowy i bezszypułkowy, lipa drobnolistna i szerokolistna, brzoza brodawkowata, grab zwyczajny) z udziałem gatunków ciepłolubnych i charakterystycznych dla muraw kserotermicznych wykształcił się w kompleksie leśnym koło wsi Polichno. Fragment lasu z tą roślinnością został włączony w granice rezerwatu „Wroni Dół”. Naturalne zbiorowiska łąkowe reprezentuje łąg wiązowy porastający dno wąwozu w okolicy Kołkowa. Bardzo cennym elementem szaty roślinnej południowej części gminy są murawy kserotermiczne, coraz rzadsze na terenie całego kraju. Ich występowanie związane jest zarówno z panującymi uwarunkowaniami geologicznymi i mikroklimatycznymi, ale również najłabszych: wypas, wypalanie łąk. Karczowanie lasów sprzyjało zachowaniu bezleśnych połąci gruntu, na których utrzymała się roślinność kserotermiczna i związana z nią specyficzna fauna.

Obszar całej Niecki Nidziańskiej, w granicach której położona jest Gmina Michałów jest miejscem występowania wielu ciepłolubnych gatunków roślin charakterystycznych dla strefy pontyjsko-pannońskiej (tereny nad Morzem Czarnym, zachodnia część Półwyspu Bałkańskiego, Węgry i Bułgaria). Płat murawy kserotermicznej, tzw. step kwietny, jest jednym z najważniejszych przedmiotów ochrony w rezerwacie przyrody „Wroni Dół”. Utrzymanie tych cennych zbiorowisk roślinnych uzależnione jest od ich dalszego ekstensywnego wykorzystania. Rolniczy charakter gminy sprawia, że znaczne powierzchnie zajmują zbiorowiska roślinności synantropijnej, wśród których wyróżnić można wielogatunkowe, wkomponowane w mozaikę pól uprawnych cenne zbiorowiska chwastów polnych, np. w okolicach wsi Polichno.

Szczegółowa struktura wykorzystania gruntów w gminie Michałów w 2020 r.:

Powierzchnia gminy wynosi: 112 km²:

- z tego lasy stanowią:
 - u osób fizycznych – 424,3226 ha
 - u osób prawnych – 1 388,4096 ha (w tym rezerwat przyrody stanowi 8,5880 ha)
- Razem powierzchnia lasów wynosi: 1 812,7322 ha
- z tego użytki zielone stanowią:
 - u osób fizycznych – 839,53 ha
 - u osób prawnych – 136,513 ha
- Razem powierzchnia użytków zielonych wynosi: 976,043 ha

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

- z tego grunty orne stanowią:

- u osób fizycznych – 6818,7557 ha

- u osób prawnych – 259,4861 ha

Razem powierzchnia gruntów ornyc wynosi : 7078,2418 ha

- z tego grunty rolne zabudowane stanowią:

- u osób fizycznych – 226,173 ha

- u osób prawnych – 16,4443 ha

Razem powierzchnia gruntów rolnych zabudowanych wynosi: 242,6173 ha

- z tego grunty zadrzewione i zakrzewione stanowią:

- u osób fizycznych – 48,5573 ha

- u osób prawnych – 1,34 ha

Razem powierzchnia gruntów zadrzewionych i zakrzewionych wynosi: 49,8973 ha

- z tego nieużytki stanowią:

- u osób fizycznych – 105,8035 ha

- u osób prawnych – 0,7858 ha

Razem powierzchnia nieużytków wynosi: 106,5893 ha

- z tego rowy stanowią:

- u osób fizycznych – 3,8401 ha

Razem powierzchnia rowów wynosi: 3,8401 ha

- z tego stawy zarybione stanowią:

- u osób fizycznych – 7,84 ha

Razem powierzchnia stawów zarybionych wynosi: 7,84 ha

- z tego grunty pod wodami powierzchniowymi stanowią:

- u osób fizycznych – 0,0534 ha

Razem powierzchnia gruntów pod wodami powierzchniowymi wynosi: 0,0534 ha

- z tego grunty pozostałe stanowią:

- u osób fizycznych – 10,9221 ha

- u osób prawnych – 120,6615 ha

Razem powierzchnia gruntów pozostałych wynosi: 131,5836 ha

- z tego grunty związane z prowadzeniem działalności gospodarczej stanowią:

- u osób fizycznych – 10,5525 ha

- u osób prawnych – 4,6238 ha

Razem powierzchnia gruntów związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej wynosi 15,1763 ha.

Gmina Michałów posiada status gminy wiejskiej. Ilość gospodarstw na terenie Gminy Michałów:

- do 5 ha – 1 589 do

- 6-10 ha – 419

- 11-15 ha – 67

- powyżej 15 ha – 32

Działki nie stanowiące gospodarstwa rolnego – 1 292

2.2 Położenie

Gmina Michałów położona jest w południowej części województwa świętokrzyskiego, w powiecie pińczowskim. Zlokalizowana jest w obrębie kilku jednostek fizjograficznych – południowo-zachodniej części Niecki Nidziańskiej, Płaskowyżu Jędrzejowskiego, Doliny Nidy i Garbu wodzisławskiego. Takie umiejscowienie skutkuje zróżnicowanym ukształtowaniem terenu, a co za tym idzie możliwością uprawiania turystyki pieszej i rowerowej.

Gminę Michałów utworzono uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej w Kielcach z dniem 1 stycznia 1973 roku. Gmina ma charakter gminy wiejskiej i jej siedzibą jest miejscowość Michałów. Położona jest w Makroregionie Centralnym, Województwie Świętokrzyskim (w południowej jego części) Podregionie Sandomiersko-Jędrzejowskim.

Gmina Michałów stanowi część powiatu pińczowskiego i graniczy:

- od wschodu - z gminą Pińczów,
- od południa - z gminą Działoszyce,
- od północy - z gminą Imielno,
- od zachodu - z gminą Wodzisław, dwie ostatnie gminy należą do powiatu jędrzejowskiego.

Położenie Gminy względem większych ośrodków miejskich:

- Busko Zdrój 24,8 km
- Jędrzejów 23,1 km.
- Kielce 49,2 km,
- Kraków 77,6 km

Mapa 2. Położenie Gminy Michałów na tle województwa świętokrzyskiego

Źródło: <https://www.google.pl>

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030
Diagnoza strategiczna

Mapa 3. Położenie Gminy Michałów na tle powiatu pińczowskiego

Źródło: <https://www.google.pl>

Południowa część gminy położona w obrębie Garbu Wodzisławskiego kontrastuje z pozostałym bezleśnym terenem. Garb o wysokości bezwzględnej od 240 do 326 m n.p.m. stanowi wyraźną wyżynę w stosunku do sąsiadujących subregionów: Doliny Nidy i Płaskowyżu Jędrzejowskiego. Ma on charakter falistej, lessowej wyżyny poprzedzielanej licznymi parowami, suchymi dolinkami i wąwozami o stromych zerodowanych stokach. Malownicze wzniesienia pokrywają pola uprawne oraz lasy wododziałowe, pomiędzy którymi wkomponowane są poszczególne wsie. Wschodnia część gminy obejmuje Dolinę Nidy. Rzeką Nida wraz z prawym dopływem - rzeką Mierzawą jest dużym walorem gminy, nie tylko ze względów rekreacyjnych ale i przyrodniczych. Znajdują się tutaj miejsca bytowania bobrów, wielu gatunków ptaków wodnoblotnych i ryb słodkowodnych. Północno-zachodnia część gminy to Płaskowyż Jędrzejowski. Jest on słabo zalesioną, falistą wyżyną o łagodnych i szerokich wzniesieniach, pomiędzy którymi leżą płaskie równiny piaszczyste. Klimat gminy jest charakterystyczny dla całego obszaru Niecki Nidziańskiej, jest łagodny bez gwałtownych skoków temperatury i o stosunkowo małej ilości opadów. Na terenie rezerwatu „Wroni Dół” stwierdzono występowanie wielu unikatowych gatunków roślin chronionych. Przez gminę przepływa rzeka Mierzawa, dopływ Nidy. Obie rzeki, Nida i Mierzawa, stwarzają idealne warunki dla amatorów spływów kajakowych i pontonowych. Dobrze rozwinięta sieć dróg gminnych i lokalnych oraz dróg i ścieżek przecinających lokalne lasy, a także zabytki kultury, figury przydrożne, cmentarze i inne obiekty o ciekawej i bogatej historii sprzyjają turystyce pieszej, rowerowej oraz turystyce poznawczej, wzbogacającej wiedzę o kulturowych wartościach regionu.

Całkowita powierzchnia Gminy Michałów wynosi 112,1 km².

W skład gminy wchodzi 20 sołectw:

1. Góry pow. 1 166,66 ha
2. Jelcza Mała pow. 126,03 ha
3. Jelcza Wielka pow. 166,77 ha
4. Karolów pow. 153,87 ha
5. Kołków pow. 243,22 ha

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

6. Michałów pow. 2 074,53 ha
7. Pawłowice pow. 562,16 ha
8. Polichno pow. 372,30 ha
9. Przecławka pow. 487,25 ha
10. Sadkówka pow. 89,68 ha
11. Sędowice pow. 1 393,78 ha
12. Tomaszów pow. 330,40 ha
13. Tur Dolny pow. 598,81 ha
14. Tur Górny pow. 303,69 ha
15. Tur Piaski pow. 538,41 ha
16. Węchadłów pow. 1 082,05 ha
17. Wrocieryż pow. 763,98 ha
18. Zagajów pow. 453,25 ha
19. Zagajówek pow. 188,28 ha
20. Zawale Niegosławskie pow. 112,25

Mapa 4. Sołectwa w gminie Michałów

Źródło: Gminny Program Rewitalizacji

2.3 Dostęp do internetu oraz usługi świadczone elektronicznie

W całej Gminie Michałów jest dostęp do internetu, który dostarczają prywatni dostawcy. Jakość internetu jest dobra. Część mieszkańców gminy może cieszyć się z dostępu do internetu szerokopasmowego.

Urząd Gminy Michałów systematycznie rozwija zakres usług świadczonych elektronicznie. Zidentyfikowane potrzeby w tym zakresie dotyczą:

1 wymiana wodomierzy na system zdalnego odczytu

2 rozwój e-administracji Michałów cyfrowy – Urząd bliski mieszkańca. Cyfryzacja usług publicznych i komunalnych:

- uruchomienie e-usług dziedzinowych wraz ze sprzętem (m.in. podatki, śmieci, faktury, woda/kanalizacja) oraz e-Rada, e-usługi oparte na formularzach, a tym samym integracja z powstałą e-platformą,
- modernizacja infrastruktury sieciowej,
- modernizacja strony www,
- modernizacja i doposażenie serwerowni,
- zakup sprzętu komputerowego (UPSów, serwera do wirtualizacji, systemu operacyjnego do serwerów).

3 rozwój e-zdrowia – przedsięwzięcia realizowane przez POZ

2.4 Infrastruktura drogowa

Gmina Michałów posiada bardzo dobrze rozwiniętą sieć dróg publicznych. Przez teren gminy przebiegają drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne. Ponadto na jej terenie występuje też wiele dróg dojazdowych stanowiących uzupełniającą sieć dróg publicznych o nawierzchniach asfaltowych lub utwardzonych kruszywem, sprzyjających turystyce pieszej i rowerowej dla podziwiania walorów przyrodniczych gminy oraz utrzymywania aktywności fizycznej przez jej mieszkańców.

Drogi wojewódzkie

- Nr 766 Morawica – Węchadłów o długości 12 km.
- Nr 768 Jędrzejów – Węchadłów – Skalmierz – Koszyce – Brzesko o długości 4.0 km.

Łączna długość dróg wojewódzkich – 16 km

Drogi powiatowe:

- 0169T Imielno – Helenówka – Mierzwin – Zegartowice – Tur Górny - o dł. 1,3 km.
 - 0177T Zawale Niegosławskie – Tur Górny – Tur Dolny – Pawłowice – o dł. 10,3 km.
 - 0178T Michałów – Pawłowice – Wrocieryż – Sędowice – gr. powiatu. o dł. 10,8 km.
 - 0179T Michałów – Dębówka – Kołków – Bujnówka – o długości 9,3 km.
 - 0180T Zagajów – Góry – Bujnówka – Przecławka – Wolica o dł. 8,60 km.
 - 0181T Sędowice – Rzeczek – Wrocieryż – o długości 3, 5km.
 - 0191T Wola Lubecka – Karolów - Zagajów – Zagajówek – Michałów o długości 8,4 km.
- Łączna długość dróg powiatowych – 52,20 km.

Drogi gminne

- Nr 345001T Bujnówka – Sadkówka o dł. 3,88mb,
- Nr 345002T Tomaszów przez wieś o dł. 3,75km,
- Nr 345003T Pozory – Polichno o dł. 2, 0km
- Nr 345004T Od dr. Pińczów – Działoszyce - do wsi Góry o dł. 1,4 km.
- Nr 345005T Węchadłów od dr. Pińczów – Jędrzejów do zlewni mleka o dł. 0,935 km.

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

- Nr 345006T Michałów – Równiny o dł. 1,338 km,
 - Nr 345007T Góry – Karolów o dł. 1,005 km.
 - Nr 345008T Wrocierz – Zagajów o dł. 1,185 km,
 - Nr 345009T Michałów – Kwietniówka o dł. 1,5 km,
 - Nr 345010T Michałów – Piaszki o dł. 0,55 km,
 - Nr 345011T Węchadłów przez wieś o dł. 1,1 km,
 - Nr 345012T Sędowice – Helenówka o dł. 2,61 km,
 - Nr 345013T Sędowice – Przeczki o dł. 2,086 km,
 - Nr 345014T Góry (od drogi Pińczów – Działoszycy do szkoły) o dł. 0,45 km,
 - Nr 345015T Tur Piaszki przez wieś o dł. 1,31 km,
 - Nr 345016T Michałów – Betlejem o dł. 2,402 km,
 - Nr 345017T Góry do cmentarza o dł. 0,66 km,
 - Nr 345018T Węchadłów – Przewody o dł. 1,15 km,
 - Nr 345019T Tur Górny – Sędowice o dł. 2,92 km,
 - Nr 345020T Wrocierz (Byczów) o dł. 0,4 km,
 - Nr 345022T Michałów – Terczyn o dł. 0,8 km,
 - Nr 345023T Przecławka przez wieś o dł. 0,648 km,
 - Nr 345024T Sędowice – Gawron o dł. 0,99 km,
 - Nr 345025T Sędowice – Odołki o dł. 0,436 km,
 - Nr 345026T Sędowice – Kamieniec – Wały o dł. 2,208 km,
 - Nr 345027T Tur Dolny – Busina o dł. 0,910 mb,
 - Nr 345028T Pawłowice – Łąki o dł. 0,99 mb,
 - Nr 345029T Michałów – Kwietniówka – Szosa o dł. 0,63 km,
 - Nr 345030T Michałów – Brelczyn o dł. 0,690 km,
 - Nr 345031T Michałów – Szkoła o dł. 0,375 km,
 - Nr 345032T Michałów – Dębówka o dł. 1,015 km,
 - Nr 345033T Kołków – Betlejem o dł. 1,155 km,
 - Nr 345034T Zawale Niegosławskie – Bugaj o dł. 0,545 km,
 - Nr 345035T Węchadłów – Sady o dł. 336 km,
 - Nr 345036T Węchadłów – Młynki o dł. 1,0 km,
 - Nr 345037T Tur Piaszki – Łąki o dł. 0,965 km,
 - Nr 345038T Węchadłów – Żabiniec – Sady o dł. 1,055 km,
 - Nr 345039T Jelcza Wielka – Jelcza Mała o dł. 1,102 km,
 - Nr 345040T Karolów – Zagajów o dł. 0,97 km,
 - Nr 345041T Pawłowice koło Kaplicy o dł. 0,125 km,
 - Droga gminna Michałów – Łąki o dł. 0,641 km
 - Droga gminna Jelcza Mała – Zagajów o dł. 1,7 km,
 - Droga gminna Tur Górny – Sędowice – cmentarz o dł. 3,065 km,
 - Droga gminna Węchadłów – Nowa wieś – Gościńiec o dł. 1,5 km.,
 - Droga gminna Michałów – Kwietniówka – Dębówka o dł. 1,29 km,
 - Droga gminna Michałów – Padoki o dł. 1,84 km,
 - Droga gminna Michałów – Pompownia wody o dł. 0,53km,
- Łączna długość dróg gminnych na koniec 2020 r. wynosiła 60,142 km

Tabela 10. Infrastruktura drogowa na terenie Gminy Michałów w podziale na kategorie dróg

1.	Długość dróg krajowych na terenie gminy [w km]	0
2.	Długość dróg wojewódzkich na terenie gminy [w km]	16
3.	Długość dróg powiatowych na terenie gminy [w km]	52,2
4.	Długość dróg gminnych na terenie gminy [w km]	60,142
5.	Długość ścieżek rowerowych na terenie gminy [w km]	0
6.	Liczba opraw oświetleniowych na terenie gminy [w szt.]	923

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

w tym liczba opraw oświetleniowych zamontowanych na słupach stanowiących własność gminy [w szt.]	250
w tym liczba opraw oświetleniowych zamontowanych na słupach stanowiących własność zakładu energetycznego [w szt.]	673

Źródło: Urząd Gminy Michałów

W zakresie infrastruktury drogowej zdiagnozowano następujące potrzeby:

1. Rozbudowa dróg gminnych i ich modernizacja.
2. Przebudowa i modernizacja dróg powiatowych.
3. Modernizacja dróg wewnętrznych/dróg dojazdowych do pól:
 - podsypywanie dróg kruszywem, poprawa jakości nawierzchni dróg we wszystkich miejscowościach gminy, gdzie jest to niezbędne.
 - utwardzenie dróg dojazdowych do pól we wszystkich miejscowościach gminy, gdzie jest to niezbędne.
4. Rozwój sieci komunikacji pieszo-rowerowej – zaprojektowanie i wykonanie szlaków rowerowych, rozbudowa i modernizacja infrastruktury pieszo-rowerowej.
5. Budowa oświetlenia ulicznego na terenie Gminy Michałów w systemie zaprojektuj i wybuduj. Inwestycja polega na budowie nowego hybrydowego Led oświetlenia ulicznego w ilości ok 2 238 sztuk we wszystkich miejscowościach Gminy Michałów, wymiana oświetlenia tam gdzie już jest i budowa tam gdzie jeszcze nie ma (obecnie oświetlenie jest na co trzecim słupie).

Transport zbiorowy

Na terenie Gminy Michałów nie występuje transport zbiorowy zarządzany przez gminę. Jest on realizowany przez przewoźników prywatnych, którzy świadczą swoje usługi na następujących liniach komunikacyjnych:

1. Busko Zdrój - Katowice przez Pińczów – Miechów;
2. Skalbmierz – Pińczów przez Kwaszyn – Działoszyce – Wolica;
3. Kazimierza Wielka – Kielce przez Pińczów;
4. Pińczów – Tur Górny przez Michałów – Pawłowice;
5. Pińczów – Sędowice przez Michałów, Wrocieryż;
6. Pińczów – Węchadłów przez Michałów – Góry;
7. Działoszyce – Pińczów przez Lipówkę.

Przewoźnicy świadczą swoje usługi na w/w liniach komunikacyjnych w następującej ilości kursów:

1. na linii Busko Zdrój - Katowice - 6 kursy dziennie,
2. na linii Skalbmierz – Pińczów - 8 kursy dziennie,
3. na linii Kazimierza Wielka – Kielce - 3 kursy dziennie,
4. na linii Pińczów – Tur Górny - 6 kursów dziennie,
5. na linii Pińczów – Sędowice - 6 kursów dziennie,
6. na linii Pińczów – Węchadłów - 6 kursów dziennie,
7. na linii Działoszyce – Pińczów – 10 kursów dziennie.

2.5 Infrastruktura wod-kan

Jednym z kluczowych zadań w obszarze infrastruktury jest rozbudowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. Gmina Michałów jest obecnie w 82,45% zwodociągowana i 28% skanalizowana.

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

Tabela 11. Długość sieci wod-kan oraz % zwodociągowania i skanalizowania na terenie Gminy Michałów

1.	Długość sieci wodociągowej [w km]	137
2.	% zwodociągowania gminy	82,45%
3.	Liczba stacji uzdatniania wody [w szt.]	0
4.	Liczba ujęć wody [w szt.]	1

5.	Długość sieci kanalizacyjnej [w km]	32
6.	% skanalizowania gminy na dzień wypełnienia danych	28%
7.	Liczba oczyszczalni ścieków [w szt.]	0

Źródło: Urząd Gminy Michałów

W zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków Gmina Michałów działa na podstawie Regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków przyjętego Uchwałą Rady Gminy Michałów nr L/337/2018 z dnia 2 sierpnia 2018 r. oraz zmiany w regulaminie dostarczania wody i odprowadzania ścieków dla Gminy Michałów przyjętej uchwałą Nr IX/63/2019 Rady Gminy Michałów z dnia 28 maja 2019 r.

Tabela 12. Zużycie wody w gospodarstwach domowych w m3 na jednego mieszkańca

Kategoria	2017	2018	2019	2020
ŚWIĘTOKRZYSKIE	26.4	27.3	27.6	28.4
Powiat pińczowski	23.3	24.3	24.7	27.4
Michałów (2)	20.1	21.3	21.0	22.3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Gmina prowadzi samodzielną działalność w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę bez tworzenia odrębnej jednostki organizacyjnej do tego celu. Funkcję przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego pełni Urząd Gminy w Michałowie. Sieć wodociągowa zasilana jest przez pobór wód podziemnych z ujęcia wody w Zagajowie z jednej studni, a zaopatrzenie w wodę z wodociągu gminnego, będącego własnością Gminy Michałów zagwarantowane jest dla wszystkich 20 sołectw wchodzących w skład obrębu gminy. Woda przeznaczona na zaopatrywanie sieci wodociągowej pobierana ze studni głębinowej w m. Zagajów o wydajności 695,9 m³/d lub 161 m³/h. Wszyscy mieszkańcy gminy mają możliwość przyłączenia się do sieci wodociągowej, gdyż zwodociągowane są wszystkie miejscowości. Na obszarze Gminy Michałów funkcjonuje instalacja wodociągowa o łącznej długości 137 km prowadząca do 1374 budynków mieszkalnych (wg stanu na 31.12.2020 r.)

Tabela 13. Stan wodociągów w Gminie Michałów na przestrzeni lat 2017-2020

Kategoria	2017	2018	2019	2020
Długość czynnej sieci rozdzielczej	137.0	137.0	137.0	137.0
Awarie sieci wodociągowej	40	41	25	20
Zużycie wody w gospodarstwach domowych na wsi na 1 mieszkańca	20.1	21.3	21.0	22.3
Ludność korzystająca z sieci wodociągowej	3,485	3,491	3,459	3,424

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wody powierzchniowe na terenie gminy

Jeśli chodzi o wody powierzchniowe gmina leży w zlewni rzeki Mierzawy – prawego dopływu Nidy, która przepływa przez północny skraj gminy. Mierzawa, rzeka o długości 60 km, swój początek

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

bierze w miejscowości Bryzdyn, znajdującej się w gminie Kozłów (powiat miechowski, województwo małopolskie), do Nidy uchodzi w okolicach Pawłowic koło Pińczowa.

Cały obszar gminy położony jest w granicach głównego zbiornika wód podziemnych nr 409 „Niecka Miechowska SE” zbudowanego z utworów szczelinowo porowych formacji kredowej.

Na terenie gminy ujęcia rozmieszczone są w miejscowościach: Michałów, Węchadłów, Zagajów, Przecławka, Góry, Sadkówka, Tomaszów, Kołków, Polichno. W roku 1974 wykonano jedną studnię wierconą, która wchodzi w skład ujęcia wody w Zagajowie. Studnia od momentu wykonania nie była eksploatowana. W roku 2001 przeprowadzono renowację studni i pompowanie sprawdzające wydajność. Badania wykazały, iż możliwa jest eksploatacja studni z maksymalną wydajnością równą zasobom eksploatacyjnym ujęcia. Z tego ujęcia planuje się zaopatrzenie w wodę dla 20 miejscowości gminy. Ochrona jakości wody jest zapewniona przez utworzenie stref ochronnych: bezpośredniej - obejmujący obszar ogrodzenia istniejącej studni oraz pośredniej wyznaczony 25 letnim czasem dopływu wody do ujścia, obejmującego obszar o promieniu 722 m o powierzchni 163 ha (6832 m²).

W północno-wschodniej części gminy Michałów wyznaczony został fragment strefy ochrony pośredniej ujęcia wód podziemnych „Kopernia”, który zaopatruje w wodę wodociąg komunalny „Pińczów”. Strefy ochronne – ochrony bezpośredniej oraz tereny ochrony pośredniej wewnętrznej i zewnętrznej ustanowione zostały decyzją Wojewody. Ujęcie „Kopernia” jest ujęciem typu infiltracyjnego tzn. jest zasilane przez przenikające do wód podziemnych wody powierzchniowe.

Stan wód w województwie świętokrzyskim stwierdzono na podstawie badań przeprowadzonych przez WIOŚ w Kielcach. Klasyfikację jakości wód rzeki Mierzawy przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 14. Klasyfikacja jakości wód rzeki Mierzawy

Rzeka	Nazwa jednolitej części wód	Km biegu rzeki	Ocena wskaźników biologicznych	Identyfikacja JCW	Stan/potencjał ekologiczny
Mierzawa	Mierzawa od Ciekud od Gniewęcina do ujścia	2,0	II klasa	HMWB	Dobry

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych WIOŚ w Kielcach.

Na tle ogółu wód powierzchniowych w województwie stan ekologiczny rzeki Mierzawy oceniony został dobrze i rzeka uzyskała II klasę jakości pod względem oceny wskaźników biologicznych. Jest jedną z czystszych rzek w województwie, a jej stan chemiczny oceniony został poniżej dobrego.

Gospodarka ściekowa

Podmiotem zapewniającym odbiór ścieków na terenie gminy jest Gmina Michałów posiadająca sieć kanalizacyjną w 5 miejscowościach - Michałowie, Zagajówku, Zagajowie, Karolowie i Pawłowicach. W 2020 r. dokonano rozbudowy sieci kanalizacyjnej o nowe odcinki w miejscowościach Zagajów oraz Pawłowice. Długość sieci kanalizacyjnej wynosi 32,61 km, a liczba przyłączy kanalizacyjnych do budynków 404 (stan na 31.12.2020 r.).

Na terenie Gminy Michałów funkcjonuje 6 przydomowych oczyszczalni ścieków. Z uwagi na to, że Gmina ma charakter wiejski w zakresie dostarczania wody i odprowadzania ścieków objęte są głównie gospodarstwa domowe i zagrodowe skąd odbierane są ścieki bytowe. Ponadto Gmina odbiera ścieki przemysłowe od Stadniny Koni w Michałowie oraz podczyszczane ścieki przemysłowe z podczyszczalni ścieków z budynku Masarni Przedsiębiorstwa Produkcyjno - Handlowo - Usługowego „Białczyk”. Wszystkie ścieki odbierane systemem kanalizacyjnym odprowadzane są do oczyszczalni ścieków na terenie gminy Pińczów będącej w zarządzie spółki „Wodociągi Pińczowskie”. Poniższa tabela przedstawia ilość ścieków odebranych od mieszkańców z poszczególnych miejscowości Gminy Michałów posiadających system kanalizacji sanitarnej na przestrzeni lat 2017 – 2020.

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

Tabela 15. ilość ścieków odebranych od mieszkańców z poszczególnych miejscowości Gminy Michałów posiadających system kanalizacji sanitarnej

Miejscowość	Ilość ścieków 2017 r. (m ³ /rok)	Ilość ścieków 2018 r. (m ³ /rok)	Ilość ścieków 2019 r. (m ³ /rok)	Ilość ścieków 2020 r. (m ³ /rok)
Karolów	554,00	545,00	512,00	600,00
Michałów	18 141,00	18 358,00	18 423,00	22 344,00
Zagajów	5 305,00	5 488,00	5 694,00	5 985,00
Zagajówek	1 225,00	1 430,00	1 683,00	2 108,00
Pawłowice	-	115,00	4 300,00	5 097,00
RAZEM	25 225,00 m ³	25 936,00 m ³	30 612,00 m ³	36 134 m ³

Źródło: Raport o stanie gminy Michałów 2020

Jak wynika z informacji przedstawionych w powyższej tabeli ilość odbieranych ścieków z roku na rok wzrasta, coraz więcej mieszkańców zainteresowanych jest przyłączeniem do istniejącej kanalizacji. Wzrost liczby nieruchomości przyłączonych do kanalizacji sanitarnej, a tym samym wzrost liczby ścieków odbieranych od mieszkańców i dostarczanych do oczyszczalni ścieków w Pińczowie jest spowodowany także działaniami zmierzającymi do wypełnienia przez mieszkańców obowiązków wynikających z art. 5 ust. 2 ustawy utrzymania porządku i czystości w gminach (tekst jedn. Dz. U. z 2021 poz. 1648).

Rada Gminy Michałów wychodząc naprzeciw mieszkańcom i zachęcając ich do wypełniania wspomnianego wyżej obowiązku w dniu 30 maja 2018 r. podjęła uchwałę Nr XLVII/321/2018 w sprawie zasad udzielania dotacji celowych na częściowe dofinansowanie poniesionych rzeczywistych kosztów budowy przyłączy kanalizacyjnych do gminnej sieci kanalizacyjnej, w oparciu o którą w 2020 r. podpisano 12 umów dotacji.

Tabela 16. Stan kanalizacji na terenie gminy Michałów

Kategoria	2017	2018	2019	2020
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej	24.6	32.1	32.1	32.6
Awarie sieci kanalizacyjnej	1	5	13	12
Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	671	684	678	1005

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Należy stwierdzić, iż mimo ciągłych starań w zakresie gospodarki kanalizacyjnej na terenie Gminy stopień jej skanalizowania jest wciąż niedostateczny. Zdecydowana większość ścieków gromadzona jest w zbiornikach bezodpływowych, tzw. szambach, które opróżniane są okresowo.

W związku z możliwością pozyskania kolejnych środków zewnętrznych Gmina będzie się ubiegać o otrzymanie dotacji na budowę kolejnych odcinków sieci kanalizacyjnej. Jednocześnie planowane są inwestycje związane z budową przydomowych oczyszczalni ścieków.

W tym obszarze priorytetową inwestycją będzie budowa i modernizacja systemu wodno-kanalizacyjnego na terenie Gminy Michałów. Z uwagi na obecne skanalizowanie jedynie 5 miejscowości istnieje potrzeba realizacji projektu w miejscowościach: Jelcza Mała, Jelcza Wielka, Wrocierzyż, Sędowice, Tur Dolny, Tur Piaski i Tur Górny oraz wymiana wszystkich wodomierzy tradycyjnych na elektroniczne. W kolejnych latach planowane jest dokończenie tematu kanalizacji w pozostałych miejscowościach gminy.

2.6 Gospodarka odpadami

Głównymi źródłami powstawania odpadów komunalnych na terenie Gminy Michałów są:

- gospodarstwa domowe,
- obiekty infrastruktury takie jak: handel, usługi, szkolnictwo, obiekty turystyczne oraz obiekty infrastruktury użytkowej, np.: kosze uliczne.

System gospodarowania odpadami komunalnymi został wdrożony w naszej Gminie zgodnie z wymogami ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) wskaźnik wytwarzania odpadów na jednego mieszkańca województwa świętokrzyskiego systematycznie rośnie i wynosił w 2013 r. - 0,164 Mg/rok/M; a w 2018r. już 0,201 Mg/rok/M.

Poziomy recyklingu, przygotowania do ponownego użycia papieru, metali, tworzywa sztucznego i szkła przedstawiały się w latach 2013 r. – 2019 r. następująco:

Osiągnięty poziom recyklingu dla wyżej wymienionych frakcji odpadów komunalnych w 2013 r. wyniósł: 8,14%, wymagany poziom w 2013 r. - 12% -poziom nieosiągnięty.

- Osiągnięty poziom recyklingu dla wyżej wymienionych frakcji odpadów komunalnych w 2014 r. wyniósł: 28,46%, wymagany poziom w 2014 r. - 14%.

- Osiągnięty poziom recyklingu dla wyżej wymienionych frakcji odpadów komunalnych w 2015 r. wyniósł: 46,54%, wymagany poziom w 2015 r. - 16%.

- Osiągnięty poziom recyklingu dla wyżej wymienionych frakcji odpadów komunalnych w 2016 r. wyniósł: 34,28%, wymagany poziom w 2016 r. - 18%.

- Osiągnięty poziom recyklingu dla wyżej wymienionych frakcji odpadów komunalnych w 2017 r. wyniósł: 61,75%, wymagany poziom w 2017 r. - 20%;

- Osiągnięty poziom recyklingu dla wyżej wymienionych frakcji odpadów komunalnych w 2018 r. wyniósł: 62,08%, wymagany poziom w 2018 r. - 30%;

- Osiągnięty poziom recyklingu dla wyżej wymienionych frakcji odpadów komunalnych w 2019 r. wyniósł: 71,01%, wymagany poziom w 2018 r. - 40%.

Na terenie Gminy Michałów działa również Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych tzw. PSZOK w Tomaszowie. W ramach działalności GPSZOK przyjmowane są odpady komunalne powstające w gospodarstwach domowych zamieszkałych na terenie gminy:

- przeterminowane leki i chemikalia,
- meble i odpady wielkogabarytowe,
- odpady zielone,
- odpady komunalne ulegające biodegradacji w tym odpady opakowaniowe ulegające biodegradacji,
- popiół z palenisk domowych,
- odpady budowlano – remontowe, pochodzące z remontów i innych robót budowlanych wykonywanych we własnym zakresie, na wykonanie których nie jest wymagane uzyskanie pozwolenia na budowę, lub na wykonanie których nie jest wymagane zgłoszenie do administracji budowlano – architektonicznej,
- zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny,
- zużyte opony,
- odpady zbierane „u źródła”: papier, metale, tworzywa sztuczne, szkło opakowaniowe, opakowania wielomateriałowe.

Wszystkie wyżej wymienione odpady są przyjmowane w ramach opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi uiszczanej przez właścicieli nieruchomości zamieszkałych na terenie Gminy.

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

W trybie przetargowym zawierana jest przez Gminę Michałów umowa na odbiór i transport odpadów komunalnych od mieszkańców gminy. Od 01.08.2018 r. odbiorem i zagospodarowaniem odpadów komunalnych z terenu Gminy Michałów zajmuje się EKOM Maciejczyk Sp. Jawna ul. Zakładowa 29, 26-052 Nowiny. Koszty związane z obsługą systemu, w tym również koszty poniesione w związku z odbiorem, odzyskiem, recyklingiem i unieszkodliwianiem odpadów komunalnych wg stanu na dzień 31 grudnia 2020 r. wynoszą – 1 107 043,72 zł.

Gmina posiada „Gminny Program Usuwania Azbestu” wraz z inwentaryzacją uchwalony 28 października 2011 r. Od 2013 r. pozyskiwane są środki z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Kielcach na dofinansowanie usuwania, transportu i utylizacji wyrobów azbestowych w indywidualnych gospodarstwach. I tak w 2013 r. zutylizowano 4 060 m² azbestu, w 2014 r. - 3 076 m², w 2015 r. – 1 876,9 m², w 2016 r. – 3 310 m², w 2017 r. – 2 118 m², w 2018 r. – 2 275 m², w 2019 r. – 1 455 m², w 2020 r. – 3 483 m² azbestu w postaci płyt dachowych.

W obszarze „gospodarki odpadami” zdiagnozowano następujące potrzeby:

1/. Modernizacja lub rozbudowa istniejącego PSZOK w Tomaszowie

- budowa w ramach PSZOK centrum napraw i ponownego użycia,
- budowa wiaty magazynowej nad kontenerami i pojemnikami,
- budowa części informacyjno-edukacyjnej - stworzenie ścieżki edukacyjnej,

2/. Doposażenie obecnego PSZOK m.in.

- zakup wagi najazdowej o dużym tonażu,
- zakup komputera i oprogramowania do obsługi PSZOK, w tym wprowadzenie tzw. „paszportów odpadowych” – kart magnetycznych dla właścicieli nieruchomości chcących korzystać z PSZOK,
- zakup pojemników i kontenerów na odpady,
- zakup myjki do mycia i dezynfekcji pojemników,

3/. Zakup pojemników na odpady komunalne dla mieszkańców (pojemniki 120l, 240l i 1100l, w tym zakup specjalnych pojemników na bioodpady), zakup przydomowych kompostowników,

4/ Działalność edukacyjna z zakresu gospodarowania odpadami – kampanie edukacyjne.

2.7 Gazownictwo

Przez teren Gminy Michałów przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia PN–6,3 MPa o średnicy DN - 300 mm relacji Kowala gm. Pińczów do Jędrzejowa. Gazociąg w gminie o długości 8,725 km obejmuje sołectwa - Michałów, Pawłowice, Tur Dolny, Tur Piaski, Tur Górny. Na granicy sołectw Skrzypiów i Michałów sieć gazociągowa krzyżuje się z rzeką Mierzawą, następnie przechodzi przez miejscowość Michałów, po przekroczeniu rzeki gazociąg kieruje się w stronę miejscowości Pawłowice, a na całej trasie gazociąg biegnie przez teren łąk. Na gruntach sołectwa Tur Piaski i Tur Górny gazociąg przebiega przez grunty rolne. Istniejący układ sieci gazowej umożliwia rozwój systemów obsługi, w szczególności w kierunku pozyskania indywidualnych odbiorców korzystających z gazu do celów grzewczych.

Mieszkańcy mają możliwość podłączenia się do sieci gazowej poprzez wybudowanie sieci gazowej średniego ciśnienia do miejscowości a następnie rozprowadzenie i podłączenia gospodarstw domowych. Decyzję o rozbudowie gazociągu podejmuje Zakład Gazowniczy w Kielcach w przypadku zainteresowanych przyłączeniem do sieci gazowej min. 30 % mieszkańców miejscowości, w celu korzystania z gazu dla przygotowania posiłków, podgrzewania wody, a w głównej mierze w celu ogrzewania pomieszczeń. Tego typu inwestycje mają bardzo istotny wpływ na zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza.

2.8 Energetyka i telekomunikacja

W procesie zapewnienia dostaw energii elektrycznej dla mieszkańców Gminy Michałów uczestniczą przedsiębiorstwa energetyczne zajmujące się: wytwarzaniem, przesyłaniem oraz dystrybucją tejże energii. Ważną grupę stanowią przedsiębiorstwa obrotu, sprzedające energię elektryczną odbiorcom finalnym.

Na terenie gminy działalność w zakresie dystrybucji energii elektrycznej prowadzi PGE Dystrybucja S.A. Skarżysko-Kamienna. Zaopatrywanie w energię elektryczną polega na dostawach energii siecią rozdzielczą średniego napięcia ze stacji elektroenergetycznych.

Oświetlenie ulic i miejscowości jest bardzo ważnym elementem infrastruktury gminnej i zajmuje znaczącą pozycję w budżecie. Gmina Michałów zawarła ze spółką PGE Obrót S.A. Skarżysko-Kamienna umowę kompleksową świadczenia usługi oświetleniowej i dystrybucyjnej. Na terenie gminy, według zinventaryzowanych, aktualnych na koniec 2020 r. danych zainstalowane są łącznie 693 punkty świetlne (lampy), na słupach energetycznych. Na terenie gminy dominują oprawy sodowe. Oprawy rtęciowe stanowią niewielki ułamek. Struktura mocy opraw oscyluje w granicach 80-150 W, w tym przeważają oprawy o mocy 150 W. Struktura mocy opraw w technologii LED oscyluje w granicach 48 – 62 W. Stan techniczny infrastruktury oświetleniowej na terenie gminy jest zadowalający.

Dostęp do sieci telekomunikacyjnej zapewniają linie naziemne aktualnie obsługiwane przez Orange S.A. oraz cztery stacje telefonii komórkowej T-Mobile, Plus, Play i Orange.

2.9 Infrastruktura sportowo-rekreacyjna

Ważnym elementem infrastruktury technicznej są obiekty szkolne i o przeznaczeniu integracyjnym w aspekcie sportu, rekreacji i kultury, które pełnią ważne role społeczne. Na terenie gminy Michałów znajdują się liczne place zabaw, tereny rekreacyjne oraz siłownie zewnętrzne.

WYKAZ PLACÓW ZABAW:

- plac zabaw przy szkole w Węchadłowie,
- plac zabaw przy szkole w Górach,,
- plac zabaw przy szkole w Michałowie – modernizacja w 2019 r.,
- Plac zabaw przy szkole w Sędowicach,
- plac zabaw przy świetlicy wiejskiej w Turze Dolnym,
- plac zabaw przy świetlicy wiejskiej w Pawłowicach,
- plac zabaw przy bibliotece w Michałowie – modernizacja w 2019 r.,
- plac zabaw przy bibliotece w Górach,
- plac zabaw przy świetlicy wiejskiej w Przecławce,
- plac zabaw przy SZOZ w Michałowie – budowa w 2019 r.

Zdjęcie 9. Plac zabaw przy Zespole Placówek Oświatowych w Sędowicach

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030
Diagnoza strategiczna

Źródło: <https://zposedowice.michalow.pl/>

WYKAZ SIŁOWNI ZEWNĘTRZNYCH:

1. Siłownia zewnętrzna we Wrocieryżu (Otwarta Strefa Aktywności)
2. Siłownia zewnętrzna w Pawłowicach (Otwarta Strefa Aktywności)
3. Siłownia zewnętrzna w Zagajówku (Otwarta Strefa Aktywności)
4. Siłownia zewnętrzna w Przecławce (Otwarta Strefa Aktywności)
5. Siłownia zewnętrzna w Węchadłowie (Otwarta Strefa Aktywności)
6. Siłownia zewnętrzna OSP w Sędowicach
7. Siłownia zewnętrzna OSP w Górach
8. Siłownia zewnętrzna OSP w Tomaszowie
9. Siłownia zewnętrzna w Michałowie (plac przy muszli koncertowej).

WYKAZ TERENÓW REKREACYJNYCH:

1. Teren przy świetlicy wiejskiej w Turze Górnym (na placu znajduje się ścieżka zdrowia);
2. Teren przy świetlicy wiejskiej w Turze Dolnym;
3. Teren przy świetlicy wiejskiej w Pawłowicach;
4. Teren przy świetlicy wiejskiej w Jelczy Wielkiej z elementami placu zabaw;
5. Teren przy świetlicy wiejskiej we Wrocieryżu (na placu znajduje się ścieżka zdrowia z elementami placu zabaw);
6. Teren przy świetlicy wiejskiej w Sędowicach (na placu znajduje się siłownia zewnętrzna);
7. Teren przy świetlicy wiejskiej w Zagajowie (na placu znajduje się plac zabaw);
8. Teren przy świetlicy wiejskiej w Zagajówku (na placu znajduje się ścieżka zdrowia z elementami placu zabaw);
9. Teren przy Urzędzie Gminy (na placu znajduje się muszla koncertowa, plac zabaw, siłownia zewnętrzna);
10. Teren przy świetlicy wiejskiej w Górach (na placu znajduje się siłownia zewnętrzna);
11. Teren przy świetlicy wiejskiej w Kołkowie (na placu znajduje się ścieżka zdrowia z elementami placu zabaw);
12. Teren przy świetlicy wiejskiej w Przecławce;
13. Teren przy świetlicy wiejskiej w Tomaszowie (na placu znajduje się ścieżka zdrowia z elementami placu zabaw oraz siłownia zewnętrzna);
14. Teren przy świetlicy wiejskiej w Węchadłowie (na placu znajduje się ścieżka zdrowia z elementami placu zabaw).

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030
Diagnoza strategiczna

WYKAZ OBIEKTÓW SPORTOWYCH:

1. Boisko wielofunkcyjne przy szkole w Węchadłowie;
2. Boisko wielofunkcyjne przy szkole w Górach;
3. Boisko wielofunkcyjne przy szkole w Michałowie;
4. Boisko wielofunkcyjne MSiT przy szkole w Michałowie;
5. Boisko wielofunkcyjne przy szkole w Sędowicach;
6. Boisko wielofunkcyjne w Turze Górnym;
7. Boisko wielofunkcyjne w Pawłowicach;
8. Boisko wielofunkcyjne we Wrocieryżu;
9. Boisko wielofunkcyjne w Zagajowie;
10. Boisko wielofunkcyjne w Zagajówku;
11. Sala sportowa w szkole w Węchadłowie;
12. Sala sportowa w szkole w Górach;
13. Sala sportowa w szkole w Michałowie;
14. Sala sportowa w szkole w Sędowicach.

Tabela 17. Liczba sal gimnastycznych i boisko sportowych przy szkołach

Liczba sal (hal) gimnastycznych przy szkołach	4	w tym wymagających modernizacji	4
Liczba boisk sportowych przy szkołach	4	w tym wymagających modernizacji	4

Źródło: Urząd Gminy Michałów

Zdjęcie 10. Boisko przy Szkole w Michałowie

Źródło: <https://zpo.michalow.pl/>

Z powyższego zestawienia wynika, że spośród 20 sołectw, 6 nie posiada rozwiniętej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, kulturowej i szkolnej, co wynika z charakteru tych obszarów, które mają bardziej charakter rolniczy niż usługowy, a także z liczby mieszkańców. Dbłość o jak najlepszy stan infrastruktury służącej mieszkańcom powinien być jednym z priorytetów, zwłaszcza, że dobrze rozwinięta infrastruktura pozytywnie wpływa na odbiór Gminy przez osoby przybywające i może stanowić ważny argument w kontekście wyboru miejsca zamieszkania.

Potrzeby w zakresie infrastruktury sportowo-rekreacyjnej:

1. częściowa modernizacja obiektów sportowych (sal gimnastycznych przy szkołach) i rekreacyjnych w związku z eksploatacją tych obiektów;
2. budowa lub rozbudowa infrastruktury sportowej i rekreacyjnej w tych sołectwach, gdzie jest taka potrzeba ze względu na potencjalnych odbiorców.

2.10 Atrakcyjność osadnicza

Cały obszar gminy Michałów objęty jest różnymi formami ochrony przyrody w ramach Wielkoprzestrzennego Systemu Obszarów Chronionych Województwa Świętokrzyskiego, który na terenie gminy Michałów tworzą: Nadnidziański Park Krajobrazowy, Kozubowski Park Krajobrazowy (wchodzący w skład Zespołu Parków Krajobrazowych Ponidzia) wraz z ich otuliną, Miechowsko-Działoszycki Obszar Chronionego Krajobrazu, Nadnidziański Obszar Chronionego Krajobrazu, Kozubowski Obszar Chronionego Krajobrazu. Ponadto w obszarze gminy znajduje się Rezerwat Przyrody „Wroni Dół” w miejscowości Polichno (powierzchnia 9,94 ha).

Obiekty budowlane znajdujące się na terenie gminy różnią się wiekiem, technologią wykonania, przeznaczeniem. Spośród wszystkich budynków wyodrębniono podstawowe grupy obiektów:

- budynki mieszkalne,
- obiekty użyteczności publicznej,
- obiekty handlowe, usługowe i działalności produkcyjnej,
- obiekty podmiotów gospodarczych.

Podstawowym elementem struktury osadniczej Gminy Michałów jest zabudowa zagrodowa i jednorodzinna ukształtowana w oparciu o dostępność komunikacyjną oraz wartości naturalne środowiska przyrodniczego. Zabudowa mieszkaniowa zrealizowana jest w postaci zwartych siedlisk przydrożnych (tworząc wsie – ulice), jak również zabudowach rozproszonych. Dominuje tu budownictwo niskie, charakterystyczne dla osadnictwa wiejskiego zarówno pod względem formy, jak i funkcji, tj. budynek mieszkalny wraz z zabudową towarzyszącą.

W 2020 roku w Gminie Michałów oddano do użytku 11 mieszkań. Na każdych 1000 mieszkańców oddano więc do użytku 2,44 nowych lokali. Jest to wartość znacznie mniejsza od wartości dla województwa świętokrzyskiego oraz znacznie mniejsza od średniej dla całej Polski.

Całkowite zasoby mieszkaniowe w gminie Michałów to 1 625 nieruchomości. Na każdych 1000 mieszkańców przypada zatem 356 mieszkań. Jest to wartość porównywalna do wartości dla województwa świętokrzyskiego oraz mniejsza od średniej dla całej Polski. 100% mieszkań zostało przeznaczonych na cele indywidualne. Przeciętna liczba pokoi w nowo oddanych mieszkaniach w gminie Michałów to 5,64 i jest znacznie większa od przeciętnej liczby izb dla województwa świętokrzyskiego oraz znacznie większa od przeciętnej liczby pokoi w całej Polsce. Przeciętna powierzchnia użytkowa nieruchomości oddanej do użytkowania w 2020 roku w gminie Michałów to 126,50 m² i jest znacznie większa od przeciętnej powierzchni użytkowej dla województwa świętokrzyskiego oraz znacznie większa od przeciętnej powierzchni nieruchomości w całej Polsce.

Biorąc pod uwagę instalacje techniczno-sanitarne 77,66% mieszkań przyłączonych jest do wodociągu, 71,94% nieruchomości wyposażonych jest w ustęp spłukiwany, 69,60% mieszkań posiada łazienkę, 58,89% korzysta z centralnego ogrzewania, a żadne z mieszkań nie korzysta z gazu sieciowego.

3. Diagnoza sytuacji społecznej

3.1 Ludność i procesy demograficzne

Jednym z warunków rozwoju gminy jest stały wzrost potencjału ludzkiego. Gminy rywalizują o niego poprzez pozyskiwanie nowych mieszkańców, głównie młodych i z wysokimi kwalifikacjami, co z jednej strony pozwoli na budowanie lokalnego kapitału społecznego i intelektualnego oraz przyczyni się do „spowolnienia” starzenia się lokalnego społeczeństwa i „odsunięcie” w czasie działań skierowanych w stronę problemów ludzi starszych, z drugiej – stanowi źródło potencjalnych przyszłych dochodów gminy. Dla gmin wiejskich lub miejsko-wiejskich oddalonych od dużych ośrodków miejskich kolejnym ważnym wyzwaniem jest stworzenie warunków dla życia i rozwoju mieszkańców, aby Ci, zwłaszcza w młodym wieku, zdecydowali się pozostać w gminie, a nie migrowali do większych ośrodków miejskich.

Gminę Michałów na dzień 31.12.2020r. zamieszkuje 4 516 mieszkańców, z czego 49,8% stanowią kobiety, a 50,2% mężczyźni. W latach 2002-2020 liczba mieszkańców zmalała o 9,0%. Średni wiek mieszkańców wynosi 42,0 lata i jest nieznacznie mniejszy od średniego wieku mieszkańców województwa świętokrzyskiego oraz porównywalny do średniego wieku mieszkańców całej Polski.

Na podstawie danych z lat 2017-2020 zauważa się regularny spadek liczby mieszkańców gminy o czym świadczą poniższe dane:

Tabela 18. Liczba mieszkańców Gminy Michałów w podziale na płeć

kategoria	2017	2018	2019	2020
ogółem	4,634	4,606	4,564	4,516
mężczyźni	2,335	2,317	2,290	2,269
kobiety	2,299	2,289	2,274	2,247

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Mieszkańcy gminy Michałów zawarli w 2019 roku 26 małżeństw, co odpowiada 5,7 małżeństwom na 1000 mieszkańców. Jest to znacznie więcej od wartości dla województwa świętokrzyskiego oraz znacznie więcej od wartości dla Polski. W tym samym okresie odnotowano 0,9 rozwodów przypadających na 1000 mieszkańców. 28,5% mieszkańców gminy Michałów jest stanu wolnego, 56,0% żyje w małżeństwie, 3,1% mieszkańców jest po rozwodzie, a 11,9% to wdowy /wdowcy².

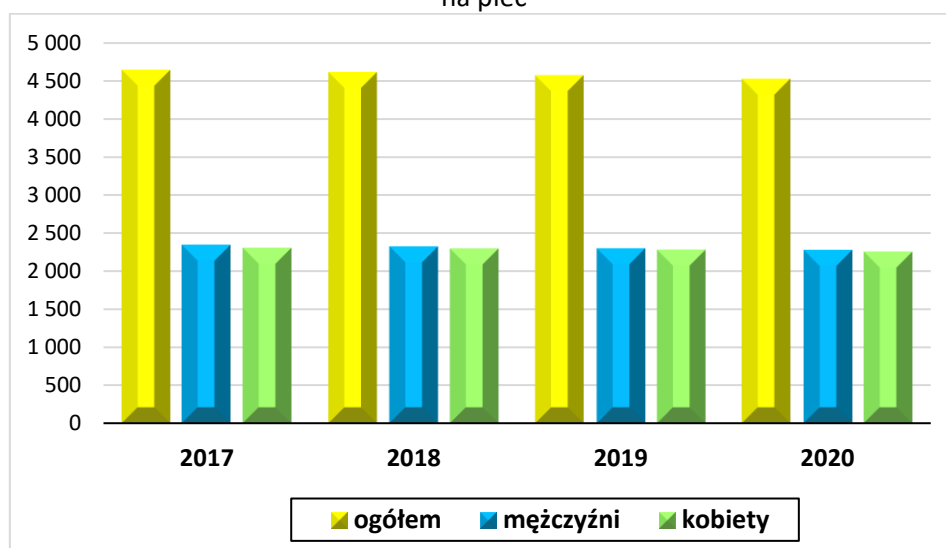
Poniższy wykres przedstawia strukturę demograficzną mieszkańców Gminy Michałów pod względem płci.

² Dane za portalem: Polska w liczbach

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

Wykres 1. Struktura demograficzna mieszkańców Gminy Michałów w latach 2017-2020 w podziale na płeć

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Z powyższego wykresu wynika, iż stosunek kobiet do mężczyzn jest porównywalny.

Gmina Michałów ma **ujemny przyrost naturalny** wynoszący w 2020r. **-49**. W 2020 roku urodziło się 41 dzieci, w tym 46,3% dziewczynek i 53,7% chłopców. Średnia waga noworodków to 3 331 gramów. Współczynnik dynamiki demograficznej, czyli stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów wynosi 0,46 i jest znacznie mniejszy od średniej dla województwa oraz znacznie mniejszy od współczynnika dynamiki demograficznej dla całego kraju.

Tabela poniżej przedstawia dynamikę urodzeń i zgonów w latach 2017-2020. W analizowanym okresie można zaobserwować wahania liczby urodzeń i zgonów. Utrzymuje się tendencja przewagi zgonów nad urodzeniami.

Tabela 19. Dynamika urodzeń i zgonów w Gminie Michałów w latach 2017-2020

Kategoria	2017	2018	2019	2020
Urodzenia	46	36	33	41
mężczyźni	26	19	21	22
kobiety	20	17	12	19
zgodny	57	77	64	90
mężczyźni	30	33	38	45
kobiety	27	44	26	45
Przyrost naturalny	-11	-41	-31	-49
mężczyźni	-4	-14	-17	-23
kobiety	-7	-27	-14	-26

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Z powyższych danych w analizowanym obszarze wynika, że różnica między liczbą urodzeń a liczbą zgonów znacznie wzrosła w roku 2020 co może być spowodowane pandemią COVID-19. W roku 2019 różnica ta wyniosła -31. W 2019 roku 51,8% zgonów w gminie Michałów spowodowanych było chorobami układu krążenia, przyczyną 19,8% zgonów w gminie Michałów były nowotwory, a 5,2% zgonów spowodowanych było chorobami układu oddechowego. Na 1000 ludności gminy Michałów przypada 13,98 zgonów. Jest to znacznie więcej od wartości średniej dla województwa świętokrzyskiego oraz znacznie więcej od wartości średniej dla kraju. Istotną charakterystyką obecnej sytuacji demograficznej gminy jest ubytek rzeczywisty ludności. Obserwowany spadek liczby ludności

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

jest wynikiem niekorzystnych tendencji – głównie z powodu malejącej liczby urodzeń przy jednoczesnym systematycznym wzroście liczby zgonów. Statystyka w latach 2019 i 2020 utrzymuje się na zbliżonym poziomie.

Struktura ludności

W związku ze spadkiem ogólnej liczby ludności w gminie odnotowano także spadek liczebności mieszkańców w grupie produkcyjnej (z przewagą mężczyzn) i wzrost grupy poprodukcyjnej (z przewagą kobiet). Natomiast w grupie ludności w wieku przedprodukcyjnym odnotowano spadek ogólnej liczby ludności, co jest związane z malejącą liczbą urodzeń.

Tabela 20. Struktura ludności Gminy Michałów w latach 2017-2020 wg ekonomicznych grup wiekowych

Kategoria	2017	2018	2019	2020
ogółem	4,634	4,606	4,564	4,516
mężczyźni	2,335	2,317	2,290	2,269
kobiety	2,299	2,289	2,274	2,247
w wieku przedprodukcyjnym	841	839	829	828
mężczyźni	428	422	422	412
kobiety	413	417	407	416
w wieku produkcyjnym	2,718	2,692	2,671	2,659
mężczyźni	1,522	1,502	1,480	1,480
kobiety	1,196	1,190	1,191	1,179
w wieku poprodukcyjnym	1,075	1,075	1,064	1,029
mężczyźni	385	393	388	377
kobiety	690	682	676	652

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

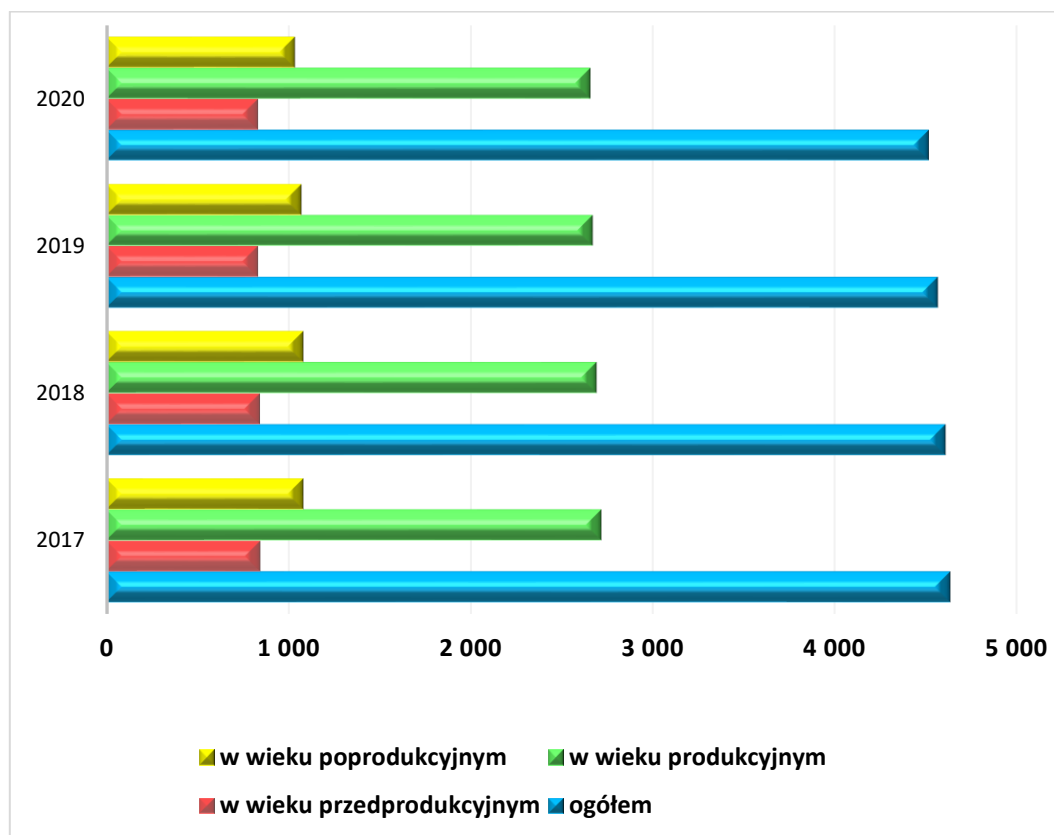
18,3 % ludności gminy jest w wieku przedprodukcyjnym, 58,9 % w wieku produkcyjnym, natomiast 22,8% w wieku poprodukcyjnym.

Najważniejsze konsekwencje współczesnych procesów demograficznych są:

1. Spadek liczby urodzeń.
2. Zwiększanie się udziału osób starszych w ogólnej liczbie ludności i rozwój zjawiska starzenia demograficznego, co też jest powiązane z wydłużeniem się okresu trwania życia ludzkiego, które bezpośrednio prowadzi do zwiększenia się udziału osób starszych w społeczeństwie.
3. Istotny wpływ na sytuację demograficzną w gminie mają też procesy migracyjne, które prowadzą do znacznego zmniejszenia odsetka osób młodych w lokalnej społeczności.

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030
Diagnoza strategiczna

Wykres 2. Struktura ludności wg ekonomicznych grup wiekowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Procesy starzenia się społeczeństwa

Starzenie się społeczeństwa to proces biologiczny związany z konkretnymi zmianami demograficznymi i oznacza, że w danej populacji jest więcej osób starszych niż młodszych. Starzenie się społeczeństwa polskiego, jak i europejskiego zaobserwowano już dość dawno i mimo różnych inicjatyw tego procesu nie udało się na razie zatrzymać. Starzejące się społeczeństwo to poważne zagrożenie dla stabilności państwa.

Przyczyny starzenia się społeczeństwa to m.in.:

- wydłużenie się życia osób starszych związane z rozwojem opieki medycznej, zdolnością hamowania wielu chorób, wcześniejszym ich diagnozowaniem i leczeniem,
- spadek przyrostu naturalnego związany z różnymi czynnikami: coraz późniejszym urodzeniem pierwszego dziecka, innym modelem rodziny (najczęściej 2+1, a nie jak jeszcze kilkanaście lat temu 2+2 czy 2+3).

Na etapie Diagnozy identyfikowano następujące obszary pomocy dla seniorów, które należy rozwijać:

- usługi opiekuńcze w terenie świadczone osobom starszym,
- organizacja Klubu/ów Seniora, Senior+, Dzienny Dom Senior+,
- posiłki z dowozem do domu,
- pomoc sąsiedzka,
- lepszy dostęp do rehabilitacji i terapii,
- rozwijanie usług opiekuńczych i zdrowotnych prowadzonych w przyjaznych warunkach, w domach lub niewielkich placówkach,

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

- wprowadzenia „Karty Seniora” pozwalającej na korzystanie z obiektów i imprez organizowanych przez Gminę Michałów ze zniżką.

Prognoza demograficzna 2030

Według „Prognozy ludności na lata 2014-2050” opracowanej przez GUS ogólna liczba mieszkańców województwa świętokrzyskiego, a co za tym idzie również powiatu pińczowskiego będzie sukcesywnie spadać do roku 2050.

Tabela 21. Prognoza demograficzna dla Powiatu Pińczowskiego i Województwa Świętokrzyskiego do roku 2050

Wyszczególnienie	2030	2040	2050
Ogółem powiat pińczowski	36,132	32,950	29,563
Mężczyźni	17,951	16,379	14,779
Kobiety	18,181	16,571	14,784
Ogółem województwo świętokrzyskie	1,157,417	1,071,560	976,938
Mężczyźni	564,561	522,939	479,846
Kobiety	592,856	548,621	497,092

Źródło: Opracowanie własne wg danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Prognozy demograficzne dla Gminy Michałów również wskazują na spadek liczby ludności.

Tabela 22. Prognoza ludności Gminy Michałów na lata 2025-2030

Nazwa	Płeć	Wiek	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Gmina Michałów	Ogółem	Ogółem	4,402	4,378	4,356	4,332	4,312	4,292
		przedprodukcyjny	786	772	764	759	731	716
		produkcyjny	2,541	2,542	2,529	2,509	2,513	2,505
		mobilny	1,470	1,444	1,425	1,392	1,374	1,344
		niemobilny	1,071	1,098	1,104	1,117	1,139	1,161
		poprodukcyjny	1,075	1,064	1,063	1,064	1,068	1,071
		0-14	645	621	608	589	581	572
		15-59	2,554	2,555	2,539	2,534	2,506	2,499
		60+	1,203	1,202	1,209	1,209	1,225	1,221
		15-64	2,805	2,816	2,808	2,802	2,789	2,777
		65+	952	941	940	941	942	943
		80+	227	224	227	232	239	234
	Mężczyźni	Ogółem	2,182	2,171	2,161	2,150	2,140	2,130
		przedprodukcyjny	384	377	372	369	360	357
		produkcyjny	1,397	1,398	1,389	1,382	1,380	1,368
		mobilny	753	734	721	707	691	667
		niemobilny	644	664	668	675	689	701
		poprodukcyjny	401	396	400	399	400	405
		0-14	312	305	304	293	287	283
		15-59	1,341	1,332	1,311	1,313	1,296	1,292
		60+	529	534	546	544	557	555
		15-64	1,469	1,470	1,457	1,458	1,453	1,442
		65+	401	396	400	399	400	405

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

		80+	66	69	73	79	85	81
	Kobiety	Ogółem	2,220	2,207	2,195	2,182	2,172	2,162
		przedprodukcyjny	402	395	392	390	371	359
		produkcyjny	1,144	1,144	1,140	1,127	1,133	1,137
		mobilny	717	710	704	685	683	677
		niemobilny	427	434	436	442	450	460
		poprodukcyjny	674	668	663	665	668	666
		0-14	333	316	304	296	294	289
		15-59	1,213	1,223	1,228	1,221	1,210	1,207
		60+	674	668	663	665	668	666
		15-64	1,336	1,346	1,351	1,344	1,336	1,335
		65+	551	545	540	542	542	538
		80+	161	155	154	153	154	153
		15-49	932	930	940	926	918	906

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Prognoza dla gminy, pomimo istotnie skróconego horyzontu czasowego w porównaniu do prognoz dla powiatów i województw, również pokazuje szybki proces starzenia się ludności, który będzie miał miejsce w niedalekiej przyszłości. Prognozuje się, że w roku 2030 Gminę Michałów będzie zamieszkiwać 4 292 osoby, czyli o 224 osoby mniej niż gmina liczyła w 2020 (4516 mieszkańców). Nie tylko spadek liczby mieszkańców będzie istotny dla różnego rodzaju inwestycji planowanych na terenie gminy, ale także struktura poszczególnych grup społecznych się zmieni:

- nastąpi spadek liczba osób w wieku przedprodukcyjnym (2020r.-828 os., 2030 r. 716 os. – spadek o 112 osób),
- aż o 154 osoby spadnie liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym (z 2 659 os. w 2020r. do 2 505 os. w 2030 r.)
- wzrost o 42 osoby w wieku poprodukcyjnym (z 1 029 os. w 2020 r. do 1 071 os. w 2030 r.)

Reasumując diagnozę sytuacji demograficznej w Gminie Michałów wydaje się stabilna. Jednak perspektywy sugerują, że mieszkańców będzie ubywać, zwłaszcza w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, a przybywać będzie seniorów w wieku poprodukcyjnym. Szczególnie mocno mogą odczuć to zjawisko sołectwa o największej liczbie mieszkańców oraz najmniejsze, gdzie będzie narastał problem osób starszych i samotnych. Dlatego na obszarze całej Gminy należy zadbać o to, aby zapewnić właściwe rozwiązania wspierające dla osób w wieku poprodukcyjnym, które z jednej strony umożliwią wykorzystanie potencjału i wiedzy tych osób, a drugiej pozwolą na godne starzenie się.

3.2 Instytucje kultury i ich działalność

Potrzeby kulturalne mieszkańców zaspokaja Gminna Biblioteka Publiczna w Michałowie, która została utworzona na mocy Uchwały Rady Gminy Nr XXVIII/180/2005 z dnia 15 września 2005 r. Jednostka ta jest samorządową instytucją kultury o charakterze publicznym, posiadającą osobowość prawną, wpisaną do rejestru samorządowych instytucji kultury prowadzonego przez Organizatora. Gminna Biblioteka Publiczna działa na podstawie następujących przepisów prawnych: ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (tekst jedn. Dz. U. z 2019 r., poz. 1479 z późn. zm.), ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jedn. Dz. U. z 2020 r. poz. 194 z późn. zm.), Statutu nadanego uchwałą Nr XXV/149/16 Rady Gminy Michałów z dnia 30 września 2016 r. w sprawie zmiany Statutu Gminnej Biblioteki publicznej w Michałowie.

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

Przedmiotem działalności biblioteki jest realizacja zadań Gminy w zakresie zaspokajania i rozwijania potrzeb czytelniczych oraz służących upowszechnianiu wiedzy i rozwojowi kultury. W skład Gminnej Biblioteki Publicznej wchodzi:

- biblioteka centralna w Michałowie,
- filia w Górach,
- Gminne Centrum Kultury.

Tabela 23. Infrastruktura kulturalna na terenie Gminy Michałów

1.	Liczba obiektów pełniących samodzielnie funkcje świetlic działających w wyodrębnionych budynkach	5
2.	Liczba obiektów pełniących funkcje świetlic i remiz OSP	9
3.	Liczba obiektów pełniących wyłącznie funkcje remiz OSP	1
4.	Czy na terenie gminy działa centrum kultury lub inna wyodrębniona jednostka?	TAK

Źródło: Urząd Gminy Michałów

Biblioteka działa w obrębie krajowej sieci bibliotecznej. W Bibliotece zatrudnia się pracowników działalności podstawowej – 2 etaty, księgowa – 1/4 etatu i informatyk – umowa zlecenie.

Biblioteka samodzielnie gospodaruje przydzieloną częścią mienia – umowa użyczenia oraz prowadzi samodzielną gospodarkę finansową na zasadach określonych w ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz w oparciu o ustawę z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych. Majątek Biblioteki może być wykorzystywany jedynie do celów związanych z działalnością statutową Biblioteki.

Podstawą gospodarki finansowej Biblioteki jest roczny plan finansowy opracowany przez Dyrektora z zachowaniem wysokości dotacji udzielonej przez Organizatora. Koszty działalności jednostki w 2020 r. wynosiły 264 577,39 zł z czego 187 522,20 zł przeznaczone było na wynagrodzenia pracowników.

Do szczegółowego zakresu działalności Biblioteki należy:

1. Gromadzenie, opracowanie materiałów bibliotecznych, ze szczególnym uwzględnieniem materiałów dotyczących własnego regionu.
2. Udostępnianie zbiorów bibliotecznych na miejscu, wypożyczanie do domów oraz prowadzenie wypożyczeń międzybibliotecznych.
3. Prowadzenie działalności informacyjno-bibliograficznej.
4. Popularyzacja książki i czytelnictwa.
5. Współdziałanie z bibliotekami, instytucjami upowszechniania kultury, organizacjami, towarzystwami w rozwijaniu i zaspokajaniu potrzeb oświatowych i kulturalnych społeczeństwa.
6. Doskonalenie form i metod pracy bibliotecznej.
7. Biblioteka może podejmować również inne działania wynikające z potrzeb środowiska.
8. Biblioteka działa także poprzez działalność świetlic wiejskich na terenie Gminy Michałów.

Zdjęcie 11. Siedziba Gminnej Biblioteki Publicznej w Michałowie

Źródło: <https://michalow.pl/p,90,biblioteka-publiczna>

Gminna Biblioteka Publiczna w Michałowie

W styczniu 2006 r. otwarty został w Gminnej Bibliotece Publicznej w Michałowie punkt powszechnego dostępu do Internetu, który został sfinansowany ze środków unijnych. Program ten polega na uruchomieniu punktów powszechnego dostępu do Internetu w gminnych instytucjach kultury, głównie w bibliotekach publicznych. Głównym celem programu jest zapewnienie jak najszerszej grupie społeczności lokalnej łatwego i powszechnego dostępu do Internetu.

Czytelnia została wyposażona w 10 stanowisk komputerowych wraz z oprogramowaniem i programem antywirusowym, drukarkę, skaner i ksero. Każdy może korzystać z czytelnii internetowej. Dostęp do Internetu w czytelnii jest bezpłatny.

Zdjęcie 12. Kącik Maluch w Gminnej Bibliotece w Michałowie

Źródło: <https://biblioteka.michalow.pl/k%C4%85cik-malucha.html>

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

Program spotkań w Kąciku Malucha jest współtworzony przez pracowników biblioteki, rodziców oraz same dzieci. Spotkania to okazja do wspólnych zabaw z dzieckiem w gronie innych małych dzieci, a zajęcia mają na celu:

- intensywnie rozwijać dzieci ruchowo podczas wspólnych zabaw,
- spędzanie przez dzieci czasu w zgodzie z własnymi potrzebami,
- poznawanie swoich nowych rówieśników,
- rozwijanie umiejętności bycia w grupie (w tym np. dzielenia się zabawkami),
- uczenie się samodzielności (sprzątanie po zajęciach),
- dzieci mogą swobodnie eksperymentować z różnorodnymi materiałami (farbami, plasteliną, wodą, itp.)

Gminna Biblioteka Publiczna w Michałowie i filia biblioteczna w Górach w 2020 roku podjęły następujące inicjatywy:

1. Ferie w Bibliotece - zajęcia plastyczno-literackie dla dzieci,
2. spotkania z okazji Dnia Babci i Dziadka,
3. organizacja konkursu dla Kół Gospodyń Wiejskich na tradycyjną palmę wielkanocną,
4. udział w IV edycji nocy bibliotek pod hasłem „Czytanie porusza”,
5. 6 lat Dyskusyjnego Klubu Książki działającego przy filii bibliotecznej,
6. włączenie się w XV HYPERLINK oraz Ogólnopolski Tydzień Czytania Dzieciom;
7. Narodowe Czytanie - akcja promująca czytelnictwo i przypomnienie wybitnych polskich dzieł literatury, objęta Honorowym Patronatem Pary Prezydenckiej,
8. włączenie się w akcję „Ogólnopolski Dzień Głośnego Czytania”,
9. organizacja spotkań autorskich z pisarzami dla dzieci i młodzieży,
10. Mikołajki – spotkanie dla najmłodszych.

Zdjęcie 13. Piknik w Bibliotece rok 2019

Źródło: <https://biblioteka.michalow.pl/galeria-zdj4/wakacje/piknik-w-bibliotece/piknik-w-bibliotece-1948.html>

Tabela 24. Struktura księgozbioru Gminnej Biblioteki Publicznej (GBP) i jej Filii (FB) w latach 2018-2020 r.

L.p	Kategoria	2018	2019	2020
-----	-----------	------	------	------

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

1	Stan księgozbioru GBP	16 353 woluminów	16 112 woluminów	9 476 woluminów
2	Fila Biblioteczna Góry (FB)	7 136 woluminów	6 946 woluminów	7 141 woluminów
3	Liczba czytelników	765 czytelników	585 czytelników	505 czytelników
4	W tym GBP	545 czytelników	354 czytelników	314 czytelników
5	do lat 15	Brak danych	181 czytelników	119 czytelników
6	W FB	211 czytelników	231 czytelników	191 czytelników
7	Do lat 15	Brak danych	86 czytelników	56 czytelników
8	Wypożyczono ogółem	9 067 woluminów	8 516 woluminów	6 639 woluminów
9	GBP	6000 woluminów	5 223 woluminów	3 888 woluminów
10	FB	3067 woluminów	3293 woluminów	2 751 woluminów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Michałów

Z roku na rok spada liczba czytelników w gminie Michałów. W 2020r. najwięcej książek wypożyczono z literatury pięknej dla dorosłych –3 765 tytułów oraz z literatury dla dzieci i młodzieży –2 569 tytułów. W 2020 roku ogółem zakupiono 516 nowości książkowych za kwotę 10 000 złotych.

Gminne Centrum Kultury

Powstanie Gminnego Centrum Kultury zostało sfinansowane dzięki dużemu wkładowi finansowemu z budżetu gminy oraz dofinansowaniu ze środków unijnych. Uroczyste otwarcie odbyło się 17 stycznia 2006 roku. GCK prowadzi działalność w zakresie upowszechniania kultury, organizacji i współudziału w imprezach artystycznych oraz współpracy na polu kultury z innymi instytucjami działającymi na terenie gminy. Zadania te realizuje przede wszystkim poprzez organizację cyklicznych wydarzeń kulturalnych. Oferta GCK, w większości, skierowana jest przede wszystkim do dzieci i młodzieży. Ponieważ liczba placówek kulturalnych na terenie gminy nie jest duża, mieszkańcy mogą korzystać z oferty tych, które funkcjonują w oddalonym o około 6 km od Michałowa Pińczowie lub w Busku-Zdroju czy Jędrzejowie (około 20 km od Michałowa). W Pińczowie można wybrać się do kina lub do Muzeum Regionalnego.

Centrum Kształcenia na odległość w Tomaszowie funkcjonujące w świetlicy wiejskiej w Tomaszowie

Utworzone w 2009 r. w ramach projektu „Wioska internetowa – kształcenie na terenach wiejskich” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. W wyniku realizacji projektu powstało Centrum Kształcenia na odległość w Tomaszowie. Centrum jest odpowiednio przystosowane i wyposażone w sprzęt komputerowy z dostępem do Internetu (10 stanowisk komputerowych) i teleinformatyczny oraz tzw. biblioteczkę multimedialną (pakiet komputerowych programów edukacyjnych, w tym encyklopedie, słowniki, atlasy). Stwarza również możliwość nieodpłatnego dostępu do stworzonej na potrzeby projektu platformy e-edukacyjnej. Z pakietu oferowanych w Centrum usług może skorzystać każda osoba zainteresowana zdobywaniem i uzupełnianiem swojej wiedzy.

Świetlica wiejska w Tomaszowie

W świetlicy odbywają się zajęcia: plastyczne, sportowe, komputerowe, edukacyjne, jak również organizowane są pikniki, zajęcia sportowe, imprezy plenerowe. Wykorzystywana jest również na zebrania wiejskie, imprezy cykliczne: dożynki, festyny, spotkania okolicznościowe. Świetlica jest również miejscem spotkań rady sołeckiej.

Zdjęcie 14. zajęcia świetlicowe w Tomaszowie

Źródło: <https://biblioteka.michalow.pl/>

„Klub Seniora nad Mierzawą”

Od stycznia 2020 r. działa przy GBP Klub Seniora pod nazwą „Klub Seniora nad Mierzawą”. Klub został utworzony w strukturze Gminnej Biblioteki Publicznej w Michałowie. Swoją działalnością obejmuje teren województwa świętokrzyskiego i opiera swoją działalność na Regulaminie. Celem Klubu jest przede wszystkim:

- a) aktywowanie środowiska seniorów do wspólnego i zorganizowanego spędzenia czasu wolnego,
- b) organizowanie dla członków Klubu rozmaitych spotkań, szkoleń, odczytów, wycieczek, imprez kulturalnych itp.,
- c) organizowanie grup zainteresowań o tematyce zawodowej, kulturalnej, sportowej, wspieranie ich aktywności oraz umożliwianie dalszego podnoszenia kwalifikacji i sprawności w interesujących ich dziedzinach,
- d) nawiązywanie kontaktów z innymi Klubami Seniora działającymi w regionie,
- e) działanie na rzecz zwiększenia udziału i aktywności seniorów w życiu społecznym, w tym również w życiu społeczności lokalnej,
- f) wspieranie oraz realizacja innych zgłaszanych i podejmowanych przez seniorów inicjatyw.

Do Klubu Seniora należy 33 członków, dla których zostały zamówione Karty Seniora. W ramach swojej działalności członkowie Klubu spotykali się 2 razy w miesiącu na różnych zajęciach, dyskusjach, wieczorkach z filmem, wspólnym świętowaniu imienin. Ponadto uczestniczyli w zorganizowanym przez bibliotekę Dniu Babci i Dziadka, Dniu Kobiet oraz wspólnym śpiewaniu kolęd. W miesiącu sierpniu 2020 r. została zorganizowana wycieczka do Sandomierza – Zwiedzamy świętokrzyskie. Celem wycieczki było poznanie architektury miasta położonego na wiślanej skarpie, zwiedzanie rynku, podziemnej trasy połączonych ze sobą piwnic i korytarzy oraz rejs statkiem po Wiśle. Członkowie Klubu ukończyli kurs komputerowy Cyfrowy Senior realizowany przez związek Harcerstwa Polskiego w ramach działania na rzecz rozwoju kompetencji cyfrowych seniora trwający od 22 stycznia do 16 marca.

Organizacje społeczne

Ponadto na terenie gminy działają liczne koła, organizacje i stowarzyszenia, których celem jest działalność kulturalna i pielęgnowanie lokalnych tradycji. Organizacje te jednocześnie animują życie kulturalne Gminy. Są to:

- Ochotnicza Straż Pożarna Góry

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030
Diagnoza strategiczna

- Ochotnicza Straż Pożarna Michałów
- Ochotnicza Straż Pożarna Pawłowice
- Ochotnicza Straż Pożarna Sędowice
- Ochotnicza Straż Pożarna Tur Dolny
- Ochotnicza Straż Pożarna Tur Górny
- Ochotnicza Straż Pożarna Wrocieryż
- Ochotnicza Straż Pożarna Zagajów
- Ochotnicza Straż Pożarna Zagajówek
- Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej w Michałowie
- Uczniowski Klub Sportowy „NAPRZÓD” przy Zespole Szkół w Michałowie
- Koła Gospodyń Wiejskich: Węchadłów, Tomaszów, Przecławka, Góry, Michałów, Zagajówek, Zagajów, Sędowice, Pawłowice, Tur Dolny, Tur Górny).

Zdjęcie 15. Wóz Strażacki Ochotniczej Straży Pożarnej w Zagajowie

Źródło: http://osp.zagajow.pl/dsc_0005-4/

WSPÓŁPRACA z LGD

Rada Gminy Michałów podjęła decyzję o przystąpieniu do Lokalnej Grupy Działania poprzez podjęcie uchwały Nr XI/65/2007 z dnia 9 października 2007 r. w sprawie przystąpienia Gminy Michałów do Lokalnej Grupy Działania Ponidzie na podstawie art. 18 ust. 1, ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym. Przystąpienie Gminy Michałów do Lokalnej Grupy Działania jaką jest Lokalna Grupa Działania Ponidzie stworzyło możliwość ubiegania się o środki pomocowe.

3.3 Bezpieczeństwo publiczne

Ochronę bezpieczeństwa publicznego na terenie gminy zapewnia Powiatowa Komenda Policji w Pińczowie poprzez służbę jednego dzielnicowego, która obejmuje obszar całej gminy.

Gmina Michałów wspiera działalność Policji poprzez wydatkowanie środków z budżetu gminy. Środki przeznaczone na wsparcie Komendy Powiatowej Policji w Pińczowie w 2020 r. wynosiły 5 000 zł na dofinansowanie zakupu samochodu osobowego w wersji nieoznakowanej. Kierując się odpowiedzialnością za stan bezpieczeństwa publicznego na terenie gminy Michałów, podejmowane są działania, które przyczynią się do zwiększania poczucia bezpieczeństwa, zapobiegania występowania sytuacji kryzysowych i sprawnego likwidowania ich następstw. Wykonywanie działań

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

prowadzone jest przy ścisłej współpracy z Państwową Strażą Pożarną, Policją i ochotniczymi strażami pożarnymi z terenu gminy.

W 2020 roku w Gminie Michałów stwierdzono szacunkowo 82 przestępstwa. Oznacza to, że na każdych 1000 mieszkańców odnotowano 18,14 przestępstw. Jest to wartość porównywalna do wartości dla województwa świętokrzyskiego oraz mniejsza od średniej dla całej Polski. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw dla wszystkich przestępstw ogółem w gminie Michałów wynosi 85,50% i jest nieznacznie większy od wskaźnika wykrywalności dla województwa świętokrzyskiego oraz znacznie większy od wskaźnika dla całej Polski. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców gminy Michałów najwięcej stwierdzono przestępstw o charakterze kryminalnym - 10,03 (wykrywalność 81%) oraz przeciwko mieniu - 8,19 (wykrywalność 79%). W dalszej kolejności odnotowano przestępstwa o charakterze gospodarczym - 4,91 (86%), drogowe - 2,12 (100%) oraz przeciwko życiu i zdrowiu - 0,36 (92%).

Najbliższa jednostka Państwowej Straży Pożarnej znajduje się w Pińczowie. Gmina Michałów wspiera działalność PSP poprzez wydatkowanie środków z budżetu gminy. Środki przeznaczone na wsparcie Państwowej Straży Pożarnej w Pińczowie 2020 r. wynosiły 7 000 zł na dofinansowanie zakupu sprzętu niezbędnego do prawidłowego podejmowania działań ratowniczo – gaśniczych.

Na terenie gminy działa 10 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej: OSP Góry, OSP Michałów, OSP Pawłowice, OSP Sędowice, OSP Tomaszów, OSP Tur Dolny, OSP Tur Górny, OSP Wrocieryż, OSP Zagajów, OSP Zagajówek, które funkcjonują w swoich remizach. Jednostki te pozostają na średnim poziomie wyposażenia w sprzęt ratowniczo - gaśniczy i w systemy łączności. Wszystkie posiadają samochody pożarnicze. Łącznie na wyposażeniu jednostek OSP znajduje się 12 pojazdów, w tym 2 średnie gaśnicze i 2 ciężkie gaśnicze oraz 8 lekkich operacyjnych. Jednostki OSP w Michałowie i Pawłowicach znajdują się w Krajowym Systemie Ratowniczo - Gaśniczym. Jednostki OSP z KSRG posiadają wykształcenie i wyposażenie nie odbiegające od jednostki Państwowej Straży Pożarnej. Także pozostałe jednostki OSP z terenu gminy corocznie doposażają się w sprzęt ratowniczo-gaśniczy, a ich członkowie uzupełniają wykształcenie.

Zdjęcie 16. Remiza OSP w Zagajówku

Źródło: <https://michalow.pl/galeria,art,755,gminny-dzien-strazaka-2019>

Wykaz akcji ratowniczo- gaśniczych w 2020r.

Ochotnicza Straż Pożarna w Michałowie wzięła udział w 53 akcjach ratowniczo – gaśniczych.

Ochotnicza Straż Pożarna w Pawłowicach wzięła udział w 31 akcjach ratowniczo-gaśniczych.

Ochotnicza Straż Pożarna w Sędowicach wzięła udział w 6 akcjach ratowniczo-gaśniczych.

Ochotnicza Straż Pożarna we Wrocieryżu wzięła udział w 4 akcjach ratowniczo-gaśniczych.

Ochotnicza Straż Pożarna w Zagajowie wzięła udział w 5 akcjach ratowniczo-gaśniczych.

Ochotnicza Straż Pożarna w Zagajówku. wzięła udział w 2 akcjach ratowniczo-gaśniczych.

Możliwe obszary wsparcia w zakresie zwiększenia bezpieczeństwa publicznego:

1. To co leży w obszarze wpływu samorządów to poprawa infrastruktury drogowej oraz budowa, rozbudowa, modernizacja infrastruktury zwiększającej bezpieczeństwo pieszych m.in. chodniki, ścieżki rowerowe.
2. Współpraca Urzędu Gminy w Michałowie z Policją, Państwową Strażą Pożarną w obszarze bezpieczeństwa na terenie gminy.

3.4 Pomoc społeczna

Zgodnie z Uchwałą Gminnej Rady Narodowej w Michałowie Nr XI/43/90 z dnia 28 lutego 1990 r. utworzono jednostkę budżetową pod nazwą "Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Michałowie".

GOPS jest jednostką organizacyjną Gminy Michałów utworzoną w celu realizowania zadań własnych i zleconych gminie w zakresie pomocy społecznej oraz świadczeń rodzinnych i innych wynikających z ustaw.

Celem działania ośrodka jest umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenia trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości, wspieranie ich w wysiłkach zmierzających do zaspokajania niezbędnych potrzeb, umożliwienie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka oraz w miarę możliwości doprowadzenie ich do życiowego usamodzielnienia oraz integracji ze środowiskiem.

Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy:

1. opracowanie i realizacji strategii rozwiązywania problemów społecznych,
2. sporządzanie bilansu potrzeb gminy w zakresie pomocy społecznej,
3. udzielanie schronienia, zapewnienia posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym,
4. przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych,
5. przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych,
6. przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego,
7. opłacanie składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe za osobę, która rezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale ciężko chorym członkiem rodziny oraz wspólnie zamieszkującymi matką, ojcem lub rodzeństwem,
8. praca socjalna,
9. organizowanie usług opiekuńczych w tym specjalistycznych, w miejscu zamieszkania z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
10. tworzenie gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną,
11. dożywanie dzieci,
12. sprawienie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym,
13. kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca,
14. przyznawanie i wypłacanie zasiłków rodzinnych, świadczeń pielęgnacyjnych i zasiłków pielęgnacyjnych,
15. przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych oraz specjalnych.

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030
Diagnoza strategiczna

Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę należy:

1. przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych,
2. opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne, przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową,
3. realizacja zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia.

Struktura zatrudnienia Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Michałowie stan w 2020 r.

- kierownik – 1 – umowa o pracę,
- pracownik socjalny – 2 – umowa o pracę,
- asystent rodziny – 1 – umowa o pracę,
- księgowa – 1 – umowa o pracę,
- informatyk – 2 – umowa zlecenie,
- opiekun w ośrodku pomocy społecznej – 2 – umowa o pracę.

Z analizy danych dotyczących powodu przyznania pomocy przez GOPS wynika, że głównymi powodami przyznawania pomocy społecznej są długotrwała lub ciężka choroba, bezrobocie oraz ubóstwo.

Niemожność podjęcia pracy, niepełnosprawność, niedostatek środków do życia, alkoholizm, to zaledwie kilka przykładów problemów osób zgłaszających się o pomoc do Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. Niestety z kolejnym rokiem odnotowuje się coraz większą liczbę osób potrzebujących. Wzrasta także liczba osób i rodzin korzystających z pomocy GOPS-u w Michałowie w zakresie alkoholizmu.

Tabela 25. Powody przyznawania pomocy społecznej przez GOPS w Michałowie w latach 2016-2020

Liczba osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej ze względu na następującą przesłankę:	2016		2020	
	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin
Bezrobocie	102	53	65	29
Ubóstwo	103	56	59	25
Niepełnosprawność	51	28	17	9
Długotrwała lub ciężka choroba	70	52	94	46
Przemoc	5	2	0	0
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych w tym: rodziny niepełne, rodziny wielodzietne	29	9	17	5
Trudności po opuszczeniu zakładów karnych	1	1	0	0
Alkoholizm	11	8	23	12
Sytuacja kryzysowa	0	0	0	0
Zdarzenia losowe	1	1	0	0

Źródło: dane GOPS w Michałowie

Jak pokazują powyższe dane z roku na rok maleje liczba beneficjentów pomocy społecznej.

Tabela 26. Liczba przyznanych świadczeń w 2020 r.

I.p.	Kategoria	2018	2019	2020
1	Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenia	238	192	172
	liczba rodzin	118	102	94

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

	liczba osób w rodzinach -	185	313	288
2	Praca socjalna przeprowadzona w rodzinach.	107	130	97
3	Wywiad środowiskowy przeprowadzono w rodzinach	113 rodzin	120 rodzin w tym 370 osób	98 rodzin w tym 294 osób
4	Średniomiesięczna liczba rodzin korzystających z zasiłków rodzinnych i dodatków oraz jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka to,	188	166	153
5	liczba osób korzystających ze świadczenia alimentacyjnego –,	21	21	17
6	liczba wydanych Kart Dużej Rodziny	32 (w tym liczba rodziców 20, liczba dzieci 12).	124 w tym liczba rodziców 83, liczba dzieci 41).	12, w tym liczba rodziców 7, liczba dzieci 5).
7	Korzystanie z domu pomocy społecznej	0	2	3
8	Liczba rodzin pobierająca świadczenia z funduszu alimentacyjnego	15	21	10
9	Liczba dzieci umieszczona w pieczy zastępczej	5	0	7
10	Liczba dzieci umieszczona w rodzinie zastępczej	0	0	3
11	Liczba osób objęta usługami opiekuńczymi	11	13	14

Źródło: dane GOPS w Michałowie

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Gminy Michałów na lata 2019-2022 jest realizacją art. 6 ust. 2 Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, zgodnie z którym do zadań własnych gminy należy w szczególności tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie , w tym:

- 1) opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie,
- 2) prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie,
- 3) zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodku wsparcia,
- 4) tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.

Gminny Zespół Interdyscyplinarny

Od dnia 25 maja 2011 r. na terenie Gminy Michałów funkcjonuje powołany zarządzeniem Wójta Gminy Michałów Nr O/13/2011 Gminny Zespół Interdyscyplinarny zajmujący się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. W skład którego wchodzi 7 członków. W 2020 roku do Przewodniczącej Zespołu Interdyscyplinarnego wpłynęło 15 Niebieskich Kart, z czego 13 złożyli przedstawiciele Policji, a 2 pracownicy socjalni. W celu rozwiązania problemu w rodzinie w indywidualnych przypadkach odbyło się 12 spotkań członków Zespołu Interdyscyplinarnego. W 2020 r. zakończono 15 procedur „Niebieskiej Karty” z powodu ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy. W tym: 9 spraw było już rozpoczęte w 2019 r., 6 zakończonych procedur było wszczęte w 2020 r.

Na terenie Gminy funkcjonuje punkt informacyjno-konsultacyjny do spraw uzależnień i przemocy, który świadczy usługi bezpłatnie 2 razy w miesiącu.

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Na terenie Gminy Michałów działa Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, która podejmuje działania zmierzające do ograniczenia spożywania napojów alkoholowych. Głównym celem działań profilaktycznych komisji jest zapobieganie powstawaniu nowych problemów alkoholowych oraz zwiększenie zdolności do radzenia sobie z istniejącymi problemami alkoholowymi.

Komisja zajmuje się wspieraniem osób uzależnionych i ich rodzin, kształtowaniem zdrowego stylu życia. Ponadto realizuje określone ustawowo zadania gminy w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, do których należy:

- inicjowanie działań w zakresie realizacji zadań własnych gminy związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych;
- podejmowanie czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu w zakładzie leczenia odwykowego;
- opiniowanie (w celu wydania zezwolenia) wniosków o wydanie zezwolenia na sprzedaż lub podawanie napojów alkoholowych pod względem zgodności lokalizacji punktów sprzedaży z uchwałami rady gminy (limit i lokalizacja punktów, w których są sprzedawane i podawane napoje alkoholowe);
- kontrola przestrzegania zasad i warunków korzystania z zezwoleń na sprzedaż lub podawanie napojów alkoholowych.

W 2020 r. Komisja przeprowadziła 3 kontrole punktów sprzedaży, nie wykryto nieprawidłowości. Komisja pozytywnie zaopiniowała 3 wnioski w sprawie wydania zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych, wydając stosowne postanowienia. Reasumując w 2020 r. Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Michałowie wykonywała swe zadania z myślą o jak najlepszym wykorzystaniu środków i sposobów na walkę z alkoholizmem i innymi używkami dla dobra całej społeczności gminnej.

Program Wspierania Rodziny

Uchwałą Nr XVII/127/2019 Rady Gminy Michałów z dnia 30 grudnia 2019 roku przyjęto Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Michałów na lata 2020-2022. Głównym celem programu jest wspieranie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych w procesie przywracania ich zdolności do prawidłowego funkcjonowania. W 2020 roku w GOPS zatrudniony był 1 asystent rodziny, który swoim wsparciem obejmował 7 rodzin, w skład których wchodziło 16 dzieci.

Świadczenia wychowawcze 500+

Urząd Gminy w Michałowie realizuje wypłatę świadczeń wychowawczych zgodnie z *Ustawą o pomocy państwa w wychowaniu dzieci*. Świadczenie wychowawcze jest realizacją rządowego Programu „Rodzina 500+”. Jest to program finansowany ze środków budżetu państwa. W 2020 roku objętych programem zostało 450 rodzin z terenu gminy Michałów. Realizowano wypłatę dla złożonych wniosków:

- na 1 dziecko - 222
- na 2 dzieci - 186
- na 3 dzieci - 32
- na 4 dzieci - 6
- na 5 dzieci - 3

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

- na 6 i więcej - 1

Na świadczenia wychowawcze wypłacono środki w kwocie 4 513 565 złotych.

W roku 2020 realizowany był również Rządowy „Program Dobry Start 300+”, w ramach którego wypłacono świadczenie dla 563 uczniów na kwotę 168 900,00 zł.

Na terenie Gminy poza klubem seniora brak jest ośrodków wsparcia dziennego dla seniorów. Brak też instytucji dziennego wsparcia dla osób starszych. Dla osób samotnych i wymagających opieki ze strony osób innych oferowane są usługi opiekuńcze realizowane przez 2 zatrudnione opiekunki w GOPS. W 2020 roku 14 rodzin objęto tymi usługami.

Kogo zamierza wspierać GOPS w najbliższych latach:

Osoby zagrożone ubóstwem i wykluczeniem, m. in. z powodu:

- długotrwałego bezrobocia,
- braku motywacji do podjęcia pracy,
- niepełnosprawności,
- niskich kompetencji społecznych i zawodowych.

Osoby bierne zawodowo

Planowane działania:

Kompleksowa aktywizacja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem:

- wsparcie psychologiczne,
- wsparcie zdrowotne,
- kursy i doradztwo zawodowe,
- staże zawodowe,
- wsparcie w podjęciu zatrudnienia.

Innym działaniem w obszarze pomocy społecznej jest:

Dostosowanie budynków użyteczności publicznej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami m.in. Przebudowa wejścia do Urzędu gminy w Michałowie i dostosowanie go do osób niepełnosprawnych. Planowana jest przebudowa klatki schodowej i wybudowanie windy oraz dostosowanie poddasza na pomieszczenia socjalno-biurowe.

3.5 Ochrona zdrowia

Podstawową opiekę medyczną na terenie Gminy Michałów prowadzi: Samorządowy Zakład Opieki Zdrowotnej (SZOZ) w Michałowie jest samodzielnym publicznym Zakładem Opieki Zdrowotnej powołanym przez Radę Gminy w Michałowie. W jej skład wchodzi:

- Ośrodek Zdrowia w Michałowie,
- Ośrodek Zdrowia w Górach,
- Ośrodek Zdrowia w Sędowicach.

W SZOZ Michałów zatrudnionych jest 11 osób (9,1 etatu):

- 2 lekarzy na pełny etat,
- 3 pielęgniarki środowiskowe na pełny etat,
- 1 pielęgniarka szkolna na pełny etat,
- 1 pielęgniarka praktyki na 1/2 etatu,
- 1 księgowa na pełny etat,
- 3 sprzątaczkę na 3/4 etatu, 5/8 etatu, 1/4 etatu.

Dodatkowo zatrudniony jest lekarz na umowę zlecenia.

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

SZOZ w Michałowie świadczy usługi medyczne w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej zgodnie ze statutem i wskazaniemi NFZ w Kielcach.

Struktura organizacyjna

1. Ośrodek Zdrowia Michałów wraz z komórkami organizacyjnymi:
 - a) Poradnia (gabinet) lekarza podstawowej opieki zdrowotnej,
 - b) Poradnia (gabinet) lekarza podstawowej opieki zdrowotnej dla dzieci,
 - c) Gabinet profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej,
 - d) Poradnia (gabinet) pielęgniarki podstawowej opieki zdrowotnej,
 - e) Gabinet diagnostyczno – zabiegowy,
 - f) Punkt szczepień.
2. Filia Góry wraz z komórkami organizacyjnymi:
 - a) Poradnia (gabinet) lekarza podstawowej opieki zdrowotnej,
 - b) Poradnia (gabinet) lekarza podstawowej opieki zdrowotnej dla dzieci,
 - c) Gabinet profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej,
 - d) Poradnia (gabinet) pielęgniarki podstawowej opieki zdrowotnej,
 - e) Gabinet diagnostyczno – zabiegowy,
 - f) Punkt szczepień.
3. Filia Sędowice wraz z komórkami organizacyjnymi:
 - a) Poradnia (gabinet) lekarza podstawowej opieki zdrowotnej,
 - b) Poradnia (gabinet) lekarza podstawowej opieki zdrowotnej dla dzieci,
 - c) Gabinet profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej,
 - d) Poradnia (gabinet) pielęgniarki podstawowej opieki zdrowotnej,
 - e) Gabinet diagnostyczno – zabiegowy,
 - f) Punkt szczepień.

Liczba ludności objęta opieką lekarską przez Samorządowy Zakład Opieki Zdrowotnej w Michałowie wynosiła na dzień 31.12.2020 r. 3 986 osób i 4 032 osoby objęte opieką pielęgniarską. Nieznaczne zmiany można dostrzec w strukturze wiekowej populacji. Maleje liczba osób w wieku do 19 lat oraz w wieku od 20 do 40 lat. Społeczeństwo w gminie Michałów starzeje się, wskazuje na to zwiększająca się liczba pacjentów w wieku 66 – 75 lat.

Majątek SZOZ:

Samorządowy Zakład Opieki Zdrowotnej w Michałowie korzysta z majątku przekazanego przez Organ założycielski – Umowa przekazania w nieodpłatne użytkowanie z dnia 01.10.2013 r. Użytkowane lokale:

- Ośrodek Zdrowia w Górach – 147,93 m² oraz pomieszczenia przynależne o pow. 13,12 m² i udział w częściach wspólnych budynku 41,04 m² i działce gruntu 622,28 m².
- Ośrodek Zdrowia Michałów – 148,75 m² oraz pomieszczenia przynależne o pow. 38,91 m² i udział w częściach wspólnych budynku 61,84 m² i działce gruntu 1 282,93 m².
- Ośrodek Zdrowia Sędowice – 110,97 m² oraz pomieszczenia przynależne o pow. 5,28 m² i udział w częściach wspólnych budynku 25,97 m² i działce gruntu 293,16 m².

Zdiagnozowane potrzeby w obszarze „Ochrona zdrowia”:

1. Wyposażenie budynków SZOZ w Michałowie, Górach i Sędowicach w nowszy sprzęt medyczny
2. Lepszy dostęp do rehabilitacji i terapii zwłaszcza dla Seniorów.

3.6 Edukacja i wychowanie

Edukacja jest bardzo ważną dziedziną życia społecznego, dlatego dla zapewnienia wysokiej jakości kształcenia należy stworzyć spójny i efektywny program działań służących optymalnemu rozwojowi najważniejszych podmiotów edukacji – dziecka na etapie wczesnoszkolnym, ucznia i dorosłego uczestnika kształcenia ustawicznego, a także nauczyciela, zaangażowanego w proces edukacji.

Gmina Michałów jest organem prowadzącym dla 4 placówek oświatowych.

1. Zespół Placówek Oświatowych w Michałowie,
2. Zespół Placówek Oświatowych w Górach,
3. Zespół Placówek Oświatowych w Sędowicach,
4. Zespół Placówek Oświatowych w Węchadłowie.

Większość budynków szkolnych jest w miarę zmodernizowana i odnowiona. Gmina Michałów inwestuje i ponosi nakłady finansowe na poprawę bazy oświatowej. Jednakże zbyt skromne środki nie dają możliwości 100% go zabezpieczenia na faktyczne potrzeby stanu technicznego budynków. Utrzymanie oddziałów przedszkolnych, świetlic, obsługi administracyjno – ekonomicznej czy finansowanie dowozu dzieci do szkół spoczywa na samorządzie gminnym, zaś szkoły podstawowe finansowane są z subwencji oświatowej.

Zdjęcie 17. Zespół Placówek Oświatowych w Górach

Źródło: <https://michalow.pl>

Niestety nie wszystkie placówki szkolne na terenie gminy są przystosowane do nauki dzieci niepełnosprawnych. Przede wszystkim występują tzw. bariery architektoniczne uniemożliwiające dzieciom niepełnosprawnym swobodne poruszanie się na terenie szkoły. W znacznej części budynki są w pełni wyposażone, posiadające sale komputerowe z dostępem do internetu. Działają świetlice i biblioteki szkolne. Wszystkie szkoły posiadają sale gimnastyczne i boiska.

Jednostki oświatowe są dobrze wyposażone w sprzęt komputerowy, multimedialny, sportowy, pomoce dydaktyczne oraz książki i czasopisma. Jednak z uwagi na ich zużywalność szkoły stale powinny odnawiać bazę pomocy i wyposażenia.

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

We wszystkich szkołach uczniowie mają możliwość nauki języka obcego. Prowadzone są liczne zajęcia pozalekcyjne, tematyczne koła zainteresowań, realizowane są projekty edukacyjne z różnych przedmiotów, sks-y.

Mając na uwadze uwarunkowania demograficzne, ekonomiczne, społeczne a przede wszystkim dobro uczniów oraz wzrastające koszty utrzymania szkół i konieczność poniesienia dodatkowo nakładów inwestycyjnych należy stwierdzić, że istniejąca sieć szkół podstawowych jest optymalna. Pozwala ona realizować obowiązki nałożone przez gminę.

Jak pokazuje poniższa tabela na przestrzeni lat malej liczba uczniów w szkołach (o 121 osób w przeciągu 10 lat).

Tabela 27. Porównanie infrastruktury edukacyjnej i liczby dzieci w placówkach edukacyjnych w roku szkolnym 2011/2012 oraz 2020/2021

		rok szkolny 2011/2012	rok szkolny 2020/2021	Różnica
1.	Liczba szkół prowadzonych przez gminę	4	4	0
2.	Liczba szkół prowadzonych przez inne podmioty	0	0	0
3.	Liczba przedszkoli prowadzonych przez gminę	4	4	0
4.	Liczba przedszkoli prowadzonych przez inne podmioty	0	0	0
5.	Liczba żłobków prowadzonych przez gminę	0	0	0
6.	Liczba żłobków prowadzonych przez inne podmioty	0	0	0

		rok szkolny 2010/2011	rok szkolny 2020/2021	Różnica
7.	Liczba uczniów w szkołach prowadzonych przez gminę	459	338	-121
8.	Liczba dzieci w wieku przedszkolnym w szkołach prowadzonych przez gminę	103	107	4
9.	Liczba dzieci w wieku żłobkowym w żłobkach prowadzonych przez gminę	0	0	0

Źródło: dane Urzędu Gminy Michałów

Tabela 28. Liczba uczniów w poszczególnych placówkach edukacyjnych na terenie Gminy Michałów w latach szkolnych 2018/2019-2021/2022

I.p	Szkoła		Liczba dzieci w roku szkolnym 2018/2019	Liczba dzieci w roku szkolnym 2019/2020	Liczba dzieci w roku szkolnym 2020/2021	Liczba dzieci w roku szkolnym 2021/2022
1	Zespół Placówek Oświatowych w Michałowie	Szkoła Podstawowa	173	175	175	178
		Przedszkole	73	72	57	61
2	Zespół Placówek Oświatowych w Górach	Szkoła Podstawowa	63	61	59	54
		Przedszkole	20	19	17	22
3	Zespół Placówek Oświatowych w Sędowicach	Szkoła Podstawowa	77	69	73	66
		Przedszkole	13	14	15	17

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

4	Zespół Placówek Oświatowych w Węchadłowie	Szkoła Podstawowa	20	30	31	35
		Przedszkole	18	19	18	20

Źródło: dane Urzędu Gminy w Michałowie

Ogólna liczba dzieci w przedszkolach waha się (od 124 w roku przedszkolnym 2018/2019 do 120 w roku przedszkolnym 2021/2022).

Uczniowie o specjalnych potrzebach edukacyjnych

Szczególnej uwagi wymaga problem dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Najliczniejszą grupę stanowią uczniowie o obniżonych funkcjach percepcyjno – motorycznych. Dzieci z tego rodzaju dysfunkcją uczestniczą w zajęciach korekcyjno – kompensacyjnych. Natomiast uczniowie z zaburzeniami mowy korzystają z terapii logopedycznej. Drugą liczną grupę stanowią dzieci niepełnosprawne. Dyrektorzy szkół mają obowiązek na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie sposobu i trybu organizowania indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży. Decyzja o liczbie godzin podejmowana jest przez dyrektora szkoły i organ prowadzący po uzyskaniu orzeczenia o potrzebie indywidualnego nauczania lub indywidualnego nauczania systemem szkoły specjalnej z Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej.

W obecnym roku szkolnym 2021/2022 objętych jest tą formą nauczania 5 uczniów. Środki na realizację tej formy nauczania zabezpieczone zostały w planach finansowych niżej wymienionych placówek oświatowych.

Tabela 29. Nauczanie indywidualne na terenie Gminy Michałów w latach szkolnych 2018/2019-2021/2022

Wyszczególnienie	Liczba uczniów objętych nauczaniem indywidualnym			
	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022
Nauczanie indywidualne	-	-	-	-
Nauczanie indywidualne systemem szkoły specjalnej	-	-	-	-
Zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze	-	-	-	-
Zajęcia rewalidacyjne	4	6	5	5
Wczesnoszkolne wspieranie rozwoju	-	-	2	-
RAZEM	4	6	7	5

Źródło: dane z Urzędu Gminy Michałów

Działalność dydaktyczna (przedmiotowa), wychowawczo-opiekuńcza szkół podstawowych wspierana jest dodatkowymi godzinami, które można podzielić na następujące kategorie zajęć z uczniami:

1. opieka świetlicowa,
2. praca biblioteki szkolnej,
3. praca pedagoga szkolnego,
4. dodatkowe zajęcia i czynności wspomagające naukę i rozwój uczniów np. zajęcia logopedyczne, rewalidacyjne, rozwijające kompetencje kluczowe.

Szkoły dysponują następującą bazą lokalową:

- ZPO Michałów: 14 sal lekcyjnych, sala gimnastyczna,
- ZPO Góry: 7 sal lekcyjnych, 1 sala gimnastyczna,

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

- ZPO Sędowice: 9 sal lekcyjnych, 1 sala gimnastyczna,
- ZPO Węchadłów: 8 sal lekcyjnych, 1 sala gimnastyczna.

W roku 2020 Gmina Michałów otrzymała subwencję oświatową na szkoły podstawowe w kwocie 3 573 767,19 zł, a wydatki wyniosły 4 668 420,51 zł, w tym wynagrodzenia pracowników pedagogicznych i niepedagogicznych wyniosły 4 257 984,92 zł. Różnica – pokryta z budżetu gminy to 1 094 653,32 zł.

Wyniki uzyskane w ogólnopolskich egzaminach

Osiągnięcia edukacyjne uczniów są badane co roku poprzez egzaminy zewnętrzne. Reforma systemu oświaty przeprowadzona w 2017 roku zlikwidowała gimnazja oraz zmodyfikowała system klas podstawowych z 1-6 na klasy 1-8. Reforma po ukończeniu szkoły podstawowej wprowadziła (do wyboru):

- 4-letnie liceum ogólnokształcące,
- 5-letnie technikum,
- 3-letnią szkołę branżową I stopnia,
- 2-letnią szkołę branżową II stopnia.

Od roku szkolnego 2017/18 nie prowadzono już rekrutacji do klas I dotychczasowego gimnazjum oraz zasadniczej szkoły zawodowej (przekształcanej w szkołę branżową I stopnia). 31 sierpnia 2019 roku był ostatnim dniem funkcjonowania tych szkół w ustroju szkolnym.

Sprawdzian 8-klasisty

Tabela 30. Wyniki szkół egzaminu ósmoklasisty

L.p	nazwa	przedmiot	W szkole		Gminie	Powiecie	Województwie	Kraju
			Liczba zdających	Wyniki egzaminów w % punktów				
rok 2019								
1	SAMORZĄDOWA SZKOŁA PODSTAWOWA W MICHAŁOWIE	Język angielski	23	37	37	48	57	59
		Matematyka	22	40	43	44	44	45
		Język polski	22	55	53	59	63	63
2	SAMORZĄDOWA SZKOŁA PODSTAWOWA W SĘDOWICACH	Język angielski	14	29	37	48	57	59
		Matematyka	14	47	43	44	44	45
		Język polski	14	51	53	59	63	63
3	SAMORZĄDOWA SZKOŁA PODSTAWOWA W GÓRACH	Język angielski	9	50	37	48	57	59
		Matematyka	9	46	43	44	44	45
		Język polski	9	52	53	59	63	63
rok 2020								
1	SAMORZĄDOWA SZKOŁA PODSTAWOWA W MICHAŁOWIE	Język angielski	24	38	40	44	52	54
		Matematyka	24	37	46	44	46	46
		Język polski	24	52	54	55	59	59

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

2	SAMORZĄDOWA SZKOŁA PODSTAWOWA W SĘDOWICACH	Język angielski	8	43	40	44	52	54
		Matematyka	8	54	46	44	46	46
		Język polski	8	60	54	55	59	59
3	SAMORZĄDOWA SZKOŁA PODSTAWOWA W GÓRACH	Język angielski	10	42	40	44	52	54
		Matematyka	10	55	46	44	46	46
		Język polski	10	54	54	55	59	59
4	SAMORZĄDOWA SZKOŁA PODSTAWOWA W WĘCHADŁOWIE	Język angielski	5	42	40	44	52	54
		Matematyka	5	54	46	44	46	46
		Język polski	5	53	54	55	59	59

Źródło: Dane Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Łodzi

Interpretacja wyników sprawdzianu 8-klasy - 2019

J. angielski dla wszystkich szkół w gminie wypadł poniżej średniej dla kraju (59%) i tylko Szkoła w Górach (50%) osiągnęła wynik lepszy niż w powiecie (48%),

Matematyka ZPO w Sędowicach (47%) i Górach (46%) uzyskały średnią lepszą niż krajowa (45%), wojewódzka (44%) powiatowa (44%) i gminna (40%).

J. polski- wszystkie szkoły osiągnęły wyniki gorsze niż krajowe (63%), wojewódzkie (63%) i powiatowe (59%)

Interpretacja wyników sprawdzianu 8-klasy 2020

J. angielski dla wszystkich szkół w gminie wypadł poniżej średniej dla kraju (54%) dla województwa (52%) i powiatu (50%). W ZPO w Sędowicach (43%), Górach (42%) i Węchadłowie (42) średnia wyników była powyżej średniej dla gminy (40%),

Matematyka poza Michałowem (37%), wszystkie szkoły miały słabsze wyniki niż średnia krajowa (46%), wojewódzka (46%) i powiatowa (44%),

J. polski- ZPO w Sędowicach (60%), osiągnęła wyniki lepsze niż średnia krajowa (59%), wojewódzka (59%), powiatowa (55%) i gminna (54%). Pozostałe szkoły wypadły poniżej średnich.

Tabela 31. Rozkład wyników uczniów w szkołach egzaminu ósmoklasisty

l.p	nazwa	przedmiot	Liczba uczniów w szkole według wyników		
			Niskie	Średnie	Wysokie
rok 2019					
1	SAMORZĄDOWA SZKOŁA PODSTAWOWA W MICHAŁOWIE	Język angielski	13	8	2
		Matematyka	9	9	4
		Język polski	7	14	1
2	SAMORZĄDOWA SZKOŁA PODSTAWOWA W SĘDOWICACH	Język angielski	9	5	0
		Matematyka	2	9	3
		Język polski	5	9	0
3	SAMORZĄDOWA SZKOŁA PODSTAWOWA W GÓRACH	Język angielski	1	7	1
		Matematyka	3	3	3
		Język polski	3	6	0
rok 2020					
1	SAMORZĄDOWA SZKOŁA PODSTAWOWA W MICHAŁOWIE	Język angielski	10	9	5

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

		Matematyka	4	17	3
		Język polski	7	15	2
2	SAMORZĄDOWA SZKOŁA PODSTAWOWA W SĘDOWICACH	Język angielski	2	5	1
		Matematyka	1	5	2
		Język polski	1	6	1
3	SAMORZĄDOWA SZKOŁA PODSTAWOWA W GÓRACH	Język angielski	2	8	0
		Matematyka	0	6	4
		Język polski	2	7	1
4	SAMORZĄDOWA SZKOŁA PODSTAWOWA W WĘCHADŁOWIE	Język angielski	1	4	0
		Matematyka	1	2	2
		Język polski	2	3	0

Źródło: Dane Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Łodzi

Wysoki poziom wykształcenia nauczycieli, duża liczba zatrudnionych nauczycieli na najwyższych szczeblach awansu zawodowego oraz średnia liczba uczniów w klasach skutkuje większymi oczekiwaniami odnośnie uzyskiwanych efektów nauczania. Analiza umiejętności uczniów wskazuje, iż największe braki występują w zakresie korzystania z informacji oraz wykorzystania wiedzy w praktyce a analiza wyników sprawdzianu wskazuje na potrzebę większego zaangażowania kadry pedagogicznej w wyrównywanie efektów kształcenia na wszystkich poziomach edukacyjnych, a nie tylko w ramach jednego poziomu. Należałoby również wprowadzić więcej innowacji pedagogicznych, które uatrakcyjniłyby proces nauczania.

W związku z pandemią COVID-19 i zajęciami zdalnymi ujawniły się problemy związane z alienacją uczniów, epizodami depresyjnymi co jest spowodowane ograniczeniem kontaktów społecznych w ramach lock-downów. W związku z czym w najbliższym czasie niezbędne jest:

- wzmocnienie roli szkoły w profilaktyce problemów psychologicznych dzieci i młodzieży,
- zatrudnienie psychologów dziecięcych,
- prowadzenie terapii oraz zajęć grupowych i indywidualnych dla uczniów,
- warsztaty i doradztwo dla rodziców,
- szkolenia dla pedagogów i psychologów szkolnych.

Szkoły również potrzebują wsparcia w zakresie:

- organizacji zajęć z kompetencji kluczowych (w tym kompetencji cyfrowych) zwłaszcza dla uczniów klas 7 i 8, które przygotowują się do sprawdzianu 8-klasisty,
- doposażenia bazy dydaktycznej (zwłaszcza w pomoce TIK),
- remonty placówek.

4. Diagnoza sytuacji gospodarczej

4.1 Gospodarka

Według danych GUS dla obszaru Gminy Michałów w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG) w 2020 r. zarejestrowano 16 nowych przedsiębiorców, wykreślono natomiast 8.

Na podstawie raportów z CEIDG na dzień 31 grudnia 2020 r., liczba wszystkich kiedykolwiek zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, których główne miejsce prowadzenia działalności znajduje się w gminie Michałów, obejmowała 261 pozycji. Z czego:

- status „aktywny” posiadały 104 podmioty,
- status „wykreślony” posiadało 129 podmiotów,
- status „zawieszony” posiadało 25 podmiotów,

Liczba działalności prowadzonych wyłącznie w formie spółek cywilnych obejmowała 2 pozycje. Wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na terenie gminy dominują mężczyźni, stanowią oni 2/3 wszystkich przedsiębiorców, zaś 1/3 stanowią kobiety.

Tabela 32. Liczba wpisów wg sekcji działalności gospodarczej na terenie Gminy Michałów

I.p	Sekcja	Nazwa Sekcji	2017	2018	2019	2020
1	A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	244	247	260	267
2	C	Przetwórstwo przemysłowe	14	13	14	15
3	D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	35	36	36	36
4	F	Budownictwo	1	1	1	1
5	G	Handel hurtowy i detaliczny oraz naprawy pojazdów mechanicznych, włączając motocykle	29	28	36	42
6	H	Transport i gospodarka magazynowa	70	67	68	67
7	I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	22	23	25	27
8	J	Informacja i komunikacja	3	3	4	4
9	K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	0	0	1	1
10	L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	1	1	2	2
11	M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	3	3	3	3
12	N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	10	12	10	9
13	O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	2	1	1	0
14	P	Edukacja	11	11	11	11
15	Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	12	14	14	13
16	R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	11	12	12	12
17	S i T	Pozostała działalność usługowa	2	3	3	3
		ogółem	16	16	16	18

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Tabela 33. Podmioty gospodarcze klasyfikowane według kryterium liczby pracujących na terenie Gminy Michałów

Kategoria	2017	2018	2019	2020
ogółem	244	247	260	267
0-9	230	234	247	255
10-49	14	13	13	12

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Najwięcej firm na terenie gminy zatrudnia do 9 pracowników. Na przestrzeni ostatnich 4 lat można zaobserwować wzrost małych firm. Dużych przedsiębiorstw zatrudniających od 50 do 249 osób brak na terenie gminy.

4.2 Tereny inwestycyjne

Na terenie gminy największą powierzchnię wśród gruntów stanowiących własność Gminy Michałów zajmują grunty pod drogami. Znaczącą ilość stanowią również użytki rolne. Z gruntów stanowiących własność Gminy Michałów tj. 201,1946 ha – powierzchnię 51,2957 ha stanowią grunty podzielone na konkretne klasy bonitacyjne gleby (od klasy I do klasy VI), z czego największą ilość gruntów z określoną klasą gleby notuje się w miejscowości Góry, Sędowice oraz Zagajów. Największą powierzchnię na terenie gminy zajmują grunty klasy VI (20,020 ha), następnie klasy IV (19,8383 ha), III (10,0393 ha). Grunty klasy I stanowią najniższy odsetek (0,2900 ha).

4.3 Rynek pracy

Bezrobocie interpretowane jako zjawisko towarzyszące gospodarce rynkowej, oznaczające brak pracy zarobkowej dla osób zdolnych do jej wykonywania i deklarujących chęć jej podjęcia. Istotnym problemem społeczno-gospodarczym występującym na terenie całego województwa świętokrzyskiego jest bezrobocie. Jest to zjawisko trudne do zmierzenia. Statystyki najczęściej odnoszą się do skali bezrobocia rejestrowanego, przez co część osób pozostająca bez pracy nie jest w nich ujęta.

Gmina Michałów leży na terenie powiatu pińczowskiego, gdzie stopa bezrobocia pod koniec 2020 r. wynosiła 6,7 % (co oznacza wzrost względem roku 2019 gdzie wynosiła na koniec roku 6,3%) i jest niższa niż średnia dla województwa (8,5 %) i wyższa niż w kraju (6,2 %).

Tabela 34. Stopa bezrobocia w powiecie pińczowskim na tle danych dla województwa i kraju w latach 2016-2020

Kategoria	2016	2017	2018	2019	2020
POLSKA	8.2	6.6	5.8	5.2	6.2
ŚWIĘTOKRZYSKIE	10.8	8.8	8.3	8.0	8.5
Powiat pińczowski	7.6	6.7	6.6	6.3	6.7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W Gminie Michałów w latach 2016-2020 zaobserwować można tendencję spadkową bezrobocia, gdzie w 2020 roku liczba bezrobotnych w porównaniu do roku 2016 spadła o 13 osób.

Jednak w stosunku do roku 2019 r. nastąpił wzrost bezrobocia (na koniec 2019 r. zarejestrowanych było 90 osób). Szczegółowe informacje zawiera poniższa tabela.

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

Tabela 35. Bezrobocie na terenie gminy Michałów w latach 2016-2020 roku

Kategoria	2016	2017	2018	2019	2020
ogółem	126	109	93	90	113
kobiety	77	68	64	59	68
mężczyźni	49	41	29	31	45
do 25 roku życia	31	24	21	16	26
do 30 roku życia	60	49	45	40	48
powyżej 50 roku życia	20	20	15	17	19
długotrwale bezrobotni	71	75	65	50	65

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ponad 60 procent ogółu bezrobotnych stanowią kobiety. W Gminie Michałów na koniec 2020 r. było zarejestrowanych 113 bezrobotnych (45 mężczyzn, 68 kobiet), w tym:

- 11,5 % (13 osób) z prawem do zasiłku,
- 61,1 % (69 osób) w wieku mobilnym, od 18 do 44 lat,
- 81,4 % (92 osoby) będących bez pracy powyżej 12 miesięcy.

Zawody deficytowe na rynku pracy

Poprzez zawód deficytowy należy rozumieć zawód, na który występuje na rynku pracy wyższe zapotrzebowanie niż liczba osób poszukujących pracy w tym zawodzie. Natomiast poprzez zawód nadwyżkowy należy rozumieć zawód, na który występuje na rynku pracy niższe zapotrzebowanie niż liczba osób poszukujących pracy w tym zawodzie. Zestawienie ofert pracy zgłoszonych do urzędu pracy z bezrobotnymi zarejestrowanymi w określonym zawodzie, pozwala na stwierdzenie czy dany zawód charakteryzuje się nadwyżką osób do pracy czy też ich deficytem.

Tabela 36. Ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych w roku 2019 w powiecie pińczowskim

kategoria	zawód
ZAWODY DEFICYTOWE	Pośrednicy pracy i zatrudnienia Pracownicy centrów obsługi telefonicznej (pracownicy call center) Kierownicy do spraw strategii i planowania Specjaliści w zakresie rolnictwa, leśnictwa i pokrewni Kierownicy w handlu detalicznym i hurtowym Szklarze Kierownicy w instytucjach finansowych i ubezpieczeniowych Operatorzy innych maszyn i urządzeń przetwórczych gdzie indziej niesklasyfikowani Specjaliści do spraw szkoleń zawodowych i rozwoju kadr Operatorzy urządzeń pakujących, znakujących i urządzeń do napełniania butelek Technicy archiwistów i pokrewni Pracownicy usług osobistych gdzie indziej niesklasyfikowani Urzędnicy do spraw podatków Kierownicy do spraw zarządzania zasobami ludzkimi Instruktorzy fitness i rekreacji ruchowej Maszyniści i operatorzy maszyn i urządzeń dźwigowo-transportowych i pokrewni Pomocniczy personel medyczny Programiści aplikacji Projektanci wzornictwa przemysłowego i odzieży

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

	Robotnicy wykonujący prace proste w hodowli zwierząt Wydawcy posiłków Kierownicy do spraw marketingu i sprzedaży Specjaliści do spraw sprzedaży (z wyłączeniem technologii informacyjno-komunikacyjnych) Kasjerzy i sprzedawcy biletów Operatorzy aparatury medycznej Inżynierowie do spraw przemysłu i produkcji Kasjerzy bankowi i pokrewni Zaopatrzeniowcy
ZAWODY NADWYŻKOWE	Mechanicy maszyn i urządzeń rolniczych i przemysłowych Hydraulicy i monterzy rurociągów Specjaliści ochrony zdrowia, gdzie indziej niesklasyfikowani Blacharze Plastycy Dekoratorzy wnętrz i pokrewni Nauczyciele szkół podstawowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych w powiecie pińczowskim w 2019 roku”

W 2019 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gminie Michałów wynosiło 4 145,06 PLN, co odpowiada 80.00% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce. Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców gminy 286 osób wyjeżdża do pracy do innych gmin, a 77 pracujących przyjeżdża do pracy spoza gminy - tak więc saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi -209.

59,2% aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Michałów pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 11,9% w przemyśle i budownictwie, a 9,9% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 0,7% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

Analiza przyczyn problemu bezrobocia na terenie gminy:

- brak miejsc pracy,
- mała przedsiębiorczość mieszkańców,
- niskie kwalifikacje zawodowe mieszkańców,
- brak systemowych rozwiązań związanych z pozyskaniem miejsca pracy,
- brak szkół przygotowujących do wykonywania poszukiwanych na rynku pracy zawodów,
- brak w programach nauczania doradztwa zawodowego,
- brak rozeznania na temat potrzeby kształcenia w konkretnym zawodzie,
- mała aktywność osób długotrwale bezrobotnych,
- pozorne bezrobocie,
- stworzenie warunków lokalizacyjnych do pozyskania nowych przedsiębiorców przez władze lokalne,
- wykluczenie i marginalizacja.

Zidentyfikowane potrzeby w obszarze „Przedsiębiorczości/ rynku pracy”

1. wsparcie działań rolników (m.in. rolnictwo ekologiczne, skracanie łańcuchów dostaw i stworzenie funkcjonalnych połączeń rolnicy-przedsiębiorcy)
2. wspólny system promocji produktów lokalnych
3. promocja gospodarcza
4. projekty związane z aktywizacją osób bezrobotnych i biernych zawodowo.

5. Finanse samorządowe

Dochody Gminy Michałów

Dochodami jednostek samorządu terytorialnego są dochody własne, subwencja ogólna i dotacje celowe z budżetu państwa. Dochodami mogą być również środki pochodzące ze źródeł zagranicznych niepodlegające zwrotowi, środki z budżetu Unii Europejskiej oraz inne środki określone w odrębnych przepisach.

Dochody budżetu gminy Michałów stale rosną w 2020r. wynosiły ogółem 24 596,25 zł. Najwięcej przychodu gmina otrzymuje z Działu 855 – Rodzina 6 556 504,46 zł

Tabela 37. Dochody Gminy Michałów ogółem wg działów Klasyfikacji Budżetowej

kategoria	2017	2018	2019	2020
ogółem	17,992,571.25	20,776,281.21	21,764,071.91	24,596,698.25
Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo	846,503.50	2,033,579.00	2,028,676.30	1,017,020.23
Dział 020 - Leśnictwo	1,836.19	1,792.55	1,799.85	1,885.76
Dział 600 - Transport i łączność	124,999.00	1,387,820.09	489,853.00	80,340.00
Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa	299,613.46	161,479.25	178,822.30	162,030.85
Dział 710 - Działalność usługowa	0.00	1,500.00	0.00	2,400.00
Dział 720 - Informatyka	0.00	0.00	1,612.30	0.00
Dział 750 - Administracja publiczna	62,477.84	114,205.07	140,524.89	2,104,201.48
Dział 751 - Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	979.00	56,875.96	47,988.00	45,742.00
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	290,000.00	0.00	6,212.84	0.00
Dział 756 - Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	3,477,726.53	3,729,879.82	4,180,075.54	4,108,269.96
Dział 758 - Różne rozliczenia	6,676,005.86	7,182,219.33	7,743,872.62	8,805,563.11
Dział 801 - Oświata i wychowanie	257,481.53	260,116.58	357,954.92	254,402.73
Dział 851 - Ochrona zdrowia	1,120.00	20,214.75	840.00	115,634.98
Dział 852 - Pomoc społeczna	203,383.06	212,762.34	210,263.96	233,513.35
Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	7,220.00	10,861.00	39,287.00	59,360.00
Dział 855 - Rodzina	5,348,165.94	5,103,059.98	5,730,191.40	6,556,504.46
Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	387,800.34	362,180.49	606,096.99	1,049,829.34
Dział 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	7,259.00	14,635.00	0.00	0.00
Dział 926 - Kultura fizyczna	0.00	123,100.00	0.00	0.00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Z przedstawionych danych wynika, że największy udział w wykonaniu dochodów ogółem stanowił Dział 801 - Oświata i wychowanie. Poniższe zestawienie prezentuje wartości źródeł wydatków Gminy Michałów w latach 2017-2020.

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

Tabela 38. Wydatki ogółem Gminy Michałów wg działów Klasyfikacji Budżetowej w latach 2017-2020

Kategoria	2017	2018	2019	2020
ogółem	18,948,081.56	21,769,030.74	20,326,157.07	24,393,266.21
Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo	929,654.59	4,453,599.39	1,087,180.81	1,403,795.34
Dział 600 - Transport i łączność	3,560,124.72	2,021,568.38	1,872,684.04	1,296,441.24
Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa	225,857.94	276,025.31	223,025.79	199,542.37
Dział 710 - Działalność usługowa	25,600.00	28,200.00	23,398.52	59,887.08
Dział 720 - Informatyka	9,840.00	17,712.00	17,712.00	17,712.00
Dział 750 - Administracja publiczna	2,010,678.66	2,110,601.62	2,636,338.74	5,556,654.95
Dział 751 - Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	979.00	56,875.96	47,988.00	45,742.00
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	683,174.57	267,442.49	170,239.94	145,795.34
Dział 757 - Obsługa długu publicznego	17,916.81	8,098.29	25,993.58	11,686.32
Dział 758 - Różne rozliczenia	149.99	693.21	75.24	0.00
Dział 801 - Oświata i wychowanie	4,836,562.44	5,195,199.19	6,025,860.49	5,920,139.61
Dział 851 - Ochrona zdrowia	97,261.56	563,198.32	76,388.59	82,430.31
Dział 852 - Pomoc społeczna	424,095.57	515,524.60	554,440.92	687,458.86
Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	13,501.00	14,550.00	45,500.00	66,060.00
Dział 855 - Rodzina	5,379,296.73	5,124,079.15	5,754,164.35	6,614,196.96
Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	476,338.18	541,168.51	1,461,407.78	2,016,803.44
Dział 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	251,522.15	312,319.99	298,674.51	268,920.39
Dział 926 - Kultura fizyczna	5,527.65	262,174.33	5,083.77	0.00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Tabela 39. Wydatki Gminy Michałów z budżetu ogółem w latach 2017-2020

kategoria	2017	2018	2019	2020
ogółem	18,948,081.56	21,769,030.74	20,326,157.07	24,393,266.21
wydatki majątkowe ogółem	4,089,373.07	6,235,482.88	2,889,257.40	5,231,615.25
wydatki majątkowe inwestycyjne	4,089,373.07	6,235,482.88	2,889,257.40	5,231,615.25
udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem	21.6	28.6	14.2	21.4
wydatki bieżące ogółem	14,858,708.49	15,533,547.86	17,436,899.67	19,161,650.96
wydatki bieżące na wynagrodzenia	4,729,474.19	5,191,131.67	5,685,142.72	6,021,001.69

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

wydatki bieżące na pochodne od wynagrodzeń	930,029.06	1,004,274.26	1,119,510.42	1,108,551.45
wydatki bieżące na zakup materiałów i usług	2,210,020.79	2,345,508.53	3,036,776.02	3,531,330.27
dotacje ogółem	258,166.24	441,444.49	309,493.81	272,373.39
świadczenia na rzecz osób fizycznych	5,667,699.26	5,486,728.75	6,157,345.40	7,052,063.82
wydatki bieżące jednostek budżetowych ogółem	8,902,475.62	9,581,984.44	10,930,025.05	11,811,618.68
wydatki na obsługę długu (obsługa długu publicznego bez wypłat z tytułu gwarancji i poręczeń)	17,916.81	8,098.29	25,993.58	11,686.32

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Zadłużenie na koniec 2020 r. wynosiło 320 000,00 zł.

6. Obszary funkcjonalne gminy – zdiagnozowane problemy

Podstawowa charakterystyka Gminy Michałów na tle powiatu oraz województwa pozwalająca ocenić jej potencjał społeczny i ekonomiczny przedstawia się następująco:

- Gmina zajmuje powierzchnię 112 km,
- zajmuje 5 miejsce wśród gmin powiatu pińczowskiego pod względem ludności na km²,
- Gmina notuje od kilku lat ujemny przyrost naturalny,
- Gmina zajmuje 3 miejsce (na 5 gmin) w powiecie i dalekie 68 miejsce w województwie, jeśli chodzi o dochód własny gminy na 1 mieszkańca,
- zajmuje 5 miejsce w powiecie pod względem zwodociągowania, 5 pod względem skanalizowania.

Gmina znajduje się na liście jednostek o najgorszym dostępie do usług (w tym usług zdrowotnych), na terenie gminy jest mało zarejestrowanych podmiotów w rejestrze REGON (4 miejsce w powiecie pińczowskim, 89 miejsce w województwie).

W obszarze demograficznym spada liczba mieszkańców, zaś gęstość zaludnienia wynosi niecało 41 os./km². Średniorocznie ubywa ok. 20 osób, a wzrasta liczba seniorów w wieku 65+ (z 18,58% w 2011r. do 19,51% w roku 2020).

Tabela 40. Podsumowanie sytuacji demograficznej Gminy Michałów na przestrzeni ostatnich 10 lat

		na 31.12.2011r.	na 31.12.2020r.	Wzrost/spadek liczby mieszkańców
1.	Liczba mieszkańców gminy (zameldowanych na pobyt stały i czasowy)	4748	4593	-155
2.	Powierzchnia gminy [w km ²]	112,2		
	Gęstość zaludnienia [osoby/km ²]	40,94		
3.		w latach 2011-2020	Średniorocznie	
	Liczba urodzeń żywych	478	47,8	
	Liczba zgonów	685	68,5	
	Przyrost naturalny	-207	-20,7	
4.		na 31.12.2011r.	na 31.12.2020r.	
	Ludność w wieku 65+	882	896	
	% osób w wieku 65+ do ogółu liczby mieszkańców	18,58%	19,51%	

Źródło: Urząd Gminy Michałów

Sytuacja społeczno-gospodarcza gminy pozwala wysunąć następujące wnioski:

- Potencjał ludnościowy Gminy Michałów zmniejsza się. Potwierdzeniem tej sytuacji jest ujemny przyrost naturalny oraz ujemne saldo migracji. Dodatkowo prognozy demograficzne wskazują, iż do roku 2030 liczba mieszkańców w gminie będzie malała.
- W najbliższych latach znacznie wzrośnie liczba mieszkańców gminy w wieku poprodukcyjnym co wskazują na pogłębiający się problem starzejącego społeczeństwa.
- Liczba uczniów w szkołach w ostatnich latach systematycznie spada.
- Mieszkańcy mają zapewniony dostęp do wychowania przedszkolnego natomiast brakuje miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 (żłobków, klubów dziecięcych).

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

- Aby zahamować niekorzystną sytuację demograficzną powinny zostać podjęte działania, które wpłyną pozytywnie na jakość życia mieszkańców m.in.:
 - zapewnienie dostępu do wysokiej jakości usług publicznych (np. do miejsc w żłobkach i przedszkolach, do wysokiej jakości edukacji i opieki zdrowotnej, dostęp do kultury),
 - tworzenie atrakcyjnych warunków do osiedlania się,
 - tworzenie atrakcyjnych warunków do zakładania działalności gospodarczej,
 - zapewnienie dostępu do infrastruktury sportowej, kulturowej i rekreacyjnej.
- Bezrobocie na przestrzeni ostatnich lat utrzymuje się mniej więcej na podobnym poziomie.
- W najbliższych latach należy spodziewać się spadku liczby osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej. Wzrasta natomiast liczba osób korzystających z pomocy z powodu niepełnosprawności i długotrwałej lub ciężkiej choroby co jest spowodowane starzejącym się społeczeństwem.
- Wobec wysokiej dynamiki wzrostu grupy osób starszych, istnieje potrzeba rozszerzenia oferty pomocy społecznej osobom starszym i chorym.
- Gmina Michałów wyróżnia się walorami przyrodniczymi na której znajdują się obszary chronione w tym NATURA 2000.
- Na terenie gminy znajdują się cenne zabytki wpisane do rejestru zabytków nieruchomych Województwa Świętokrzyskiego.
- Istnieje potrzeba ochrony środowiska naturalnego poprzez podjęcie działań zmniejszających niską emisję.
- Gmina jest w 82% zwodociągowana oraz w 28% skanalizowana.
- Analiza budżetu gminy wskazuje na dość korzystną sytuację finansową (niewielkie zadłużenie).

W ramach 10 obszarów funkcjonalnych zdiagnozowano następujące potrzeby/projekty:

Obszar funkcjonalny nr 1: „Służba zdrowia” zdiagnozowane potrzeby:

1. Wyposażenie budynków POZ w Michałowie, Górach i Sędowicach w nowszy sprzęt medyczny
2. Rozwój e-usług zdrowotnych
3. Lepszy dostęp do rehabilitacji i terapii zwłaszcza dla seniorów.

Obszar funkcjonalny nr 2: „Gospodarka wodno-ściekowa” zdiagnozowane potrzeby:

1. Modernizacja sieci wodociągowej
2. Budowa i modernizacja systemu wodono-kanalizacyjnego na terenie Gminy Michałów. Z uwagi na obecne skanalizowanie jedynie 5 miejscowości istnieje potrzeba realizacji projektu w miejscowościach (łącznie ok. 27 km sieci): Jelcza Mała, Jelcza Wielka, Wrocieryż, Sędowice, Tur Dolny, Tur Piaski i Tur Górny oraz wymiana wszystkich wodomierzy tradycyjnych na elektroniczne (1337 szt.). W kolejnych latach planowane jest dokończenie tematu kanalizacji w pozostałych miejscowościach gminy.
3. Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach, gdzie nieopłacalna jest budowa sieci kanalizacyjnej
4. Modernizacja oczyszczalni ścieków
5. Rozbudowa monitoringu sieci zarówno wodociągowej jak i kanalizacyjnej

Obszar funkcjonalny nr 3 „Ochrona środowiska, energetyka odnawialna, efektywność energetyczna, zielona energia” zdiagnozowane potrzeby:

1. Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie gminy
2. Rozbudowa oświetlenia ulicznego w miejscach niedoświetlonych oraz na odcinkach, gdzie linia oświetleniowa nie istnieje, a powstają nowe zabudowania.
3. Modernizacja istniejącego oświetlenia ulicznego
4. Termomodernizacja budynków wielorodzinnych wraz z modernizacją kotłowni oraz montażem OZE

5. Budowa farmy fotowoltaicznej pokrywającej zużycie energii oświetlenia ulicznego oraz budynków użyteczności publicznej
6. Montaż instalacji fotowoltaicznych na obiektach gminnych.
7. Magazyny energii elektrycznej instytucji publicznych na terenie gminy.
8. Wsparcie montażu instalacji fotowoltaicznych na budynkach mieszkańców. Projekt zakładałby dofinansowanie do paneli fotowoltaicznych montowanych na prywatnych obiektach mieszkańców

Obszar funkcjonalny nr 4 „Infrastruktura drogowa” zdiagnozowane potrzeby:

1. Rozbudowa dróg gminnych i ich modernizacja
2. Przebudowa i modernizacja dróg powiatowych
3. Modernizacja dróg wewnętrznych/dróg dojazdowych do pól:
 - podsypywanie dróg kruszywem, poprawa jakości nawierzchni dróg we wszystkich miejscowościach gminy, gdzie jest to niezbędne.
 - utwardzenie dróg dojazdowych do pól we wszystkich miejscowościach gminy, gdzie jest to niezbędne.
4. Rozwój sieci komunikacji pieszo-rowerowej – zaprojektowanie i wykonanie szlaków rowerowych, rozbudowa i modernizacja infrastruktury pieszo-rowerowej
5. Budowa oświetlenia ulicznego na terenie Gminy Michałów w systemie zaprojektuj i wybuduj. Inwestycja polega na budowie nowego hybrydowego Led oświetlenia ulicznego w ilości ok 2 238 sztuk we wszystkich miejscowościach Gminy Michałów, wymiana oświetlenia tam gdzie już jest i budowa tam gdzie jeszcze nie ma (obecnie oświetlenie jest na co trzecim słupie).

Obszar funkcjonalny nr 5 „Rozwój usług informatycznych” zdiagnozowane potrzeby:

1. wymiana wodomierzy na system zdalnego odczytu
2. rozwój e-administracji Michałów cyfrowy – Urząd bliski mieszkańca. Cyfryzacja usług publicznych i komunalnych:
 - uruchomienie e-usług dziedzinowych wraz ze sprzętem (m.in. podatki, śmieci, faktury, woda/kanalizacja) oraz e-Rada, e-usługi oparte na formularzach, a tym samym integracja z powstałą e-platformą,
 - modernizacja infrastruktury sieciowej,
 - modernizacja strony www,
 - modernizacja i doposażenie serwerowni,
 - zakup sprzętu komputerowego (UPSów, serwera do wirtualizacji, systemu operacyjnego do serwerów.
3. rozwój e-zdrowia – przedsięwzięcia realizowane przez POZ

Obszar funkcjonalny nr 6 „Gospodarka odpadami” zdiagnozowane potrzeby:

1. Modernizacja lub rozbudowa istniejącego PSZOK w Tomaszowie
 - budowa w ramach PSZOK centrum napraw i ponownego użycia,
 - budowa wiaty magazynowej nad kontenerami i pojemnikami,
 - budowa części informacyjno-edukacyjnej - stworzenie ścieżki edukacyjnej,
2. Doposażenie obecnego PSZOK m.in.
 - zakup wagi najazdowej o dużym tonażu,
 - zakup komputera i oprogramowania do obsługi PSZOK, w tym wprowadzenie tzw. „paszportów odpadowych” – kart magnetycznych dla właścicieli nieruchomości chcących korzystać z PSZOK,
 - zakup pojemników i kontenerów na odpady,
 - zakup myjki do mycia i dezynfekcji pojemników
3. Zakup pojemników na odpady komunalne dla mieszkańców (pojemniki 120l, 240l i 1100l, w tym zakup specjalnych pojemników na bioodpady), zakup przydomowych kompostowników
4. Działalność edukacyjna z zakresu gospodarowania odpadami – kampanie edukacyjne

Obszar funkcjonalny nr 7 „Przedsięwzięcia turystyczno- kulturalne (także z zachowania dziedzictwa kulturalnego)” zdiagnozowane potrzeby:

Kluczowym projektem będzie utworzenie „**Szlaku turystycznego NIDA**” wspólnie z innymi samorządami (Powiat Pińczowski, Gmina Imielno, Miasto i Gmina Jędrzejów, Gmina Kije, Miasto i Gmina Nowy Korczyn, Miasto i Gmina Pińczów, Gmina Sobków, Miasto i Gmina Wiślica, Gmina Złota). Projekt Szlaku turystycznego NIDA jest podzielony na siedem komponentów:

1. wzmocnienie potencjału regionu poprzez wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturalnych Ponidzia – stworzenie sieci szlaków turystycznych
2. budowa stanowisk i miejsc postojowych dla kamperów
3. zachowanie i zabezpieczenie obiektów dziedzictwa kulturowego regionu oraz dostosowanie ich do funkcji turystycznych – wznowienie kursów Ciuchci Ekspres Ponidzie
4. wykorzystanie walorów przyrodniczych obszaru Ponidzia do celów turystycznych i rekreacyjnych – zagospodarowanie terenów wokół zbiorników wodnych i rzeki Nidy
5. oznakowanie turystyczne zabytków i atrakcji turystycznych
6. budowa marki i promocja Ponidzia
7. szlakiem atrakcji turystycznych Ponidzia – utworzenie systemu atrakcji turystycznych wzdłuż rzeki Nidy

Pozostałe projekty:

1. częściowa modernizacja obiektów sportowych (sal gimnastycznych przy szkołach) i rekreacyjnych w związku z eksploatacją tych obiektów;
2. budowa lub rozbudowa infrastruktury sportowej i rekreacyjnej w tych sołectwach, gdzie jest taka potrzeba ze względu na potencjalnych odbiorców.
3. Doposażenie świetlic wiejskich
4. Poprawa stanu pomników i miejsc pamięci
5. Organizacja międzygminnych imprez kulturalnych, promocja kultury, organizacja różnego rodzaju imprez typu dożynki.

Obszar funkcjonalny nr 8 „Przedsięwzięcia społeczne, edukacyjne, sportowe” zdiagnozowane potrzeby:

1. Remonty i doposażenie szkół w pomoce dydaktyczne
2. Projekty edukacyjne szkół obejmujące:
 - zajęcia pozalekcyjne, w tym przygotowujące do egzaminów ósmoklasisty,
 - wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi,
 - wsparcie w obszarze edukacji włączającej,
 - doradztwo zawodowe,
 - podnoszenie kwalifikacji nauczycieli,
 - rozwijanie kompetencji kluczowych w szczególności cyfrowych (zajęcia z wykorzystaniem TIK)
3. Świetlice środowiskowe jako element pomocy Rodzinom w codziennym funkcjonowaniu
4. Zakup sprzętu dla jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych w tym samochodów bojowych i inne wyposażenie
5. Poprawa dostępności dla osób ze specjalnymi potrzebami w budynkach użyteczności publicznej m.in. w Urzędzie Gminy.
6. Kształcenie kadr urzędniczych organizacja szkoleń
7. Wsparcie dla seniorów:
 - usługi opiekuńcze w terenie świadczone osobom starszym,
 - organizacja Klubu/ów Seniora, Senior+, Dzienny Dom Senior+,
 - posiłki z dowozem do domu,
 - pomoc sąsiedzka,
 - lepszy dostęp do rehabilitacji i terapii,

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030

Diagnoza strategiczna

- rozwijanie usług opiekuńczych i zdrowotnych prowadzonych w przyjaznych warunkach, w domach lub niewielkich placówkach,
- wprowadzenia „Karty Seniora” pozwalającej na korzystanie z obiektów i imprez organizowanych przez Gminę Michałów ze zniżką

8. Usługi społeczne skierowane do osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem, m. in. z powodu: długotrwałego bezrobocia, braku motywacji do podjęcia pracy, niepełnosprawności, niskich kompetencji społecznych i zawodowych, a także osoby bierne zawodowo. W ramach usług społecznych planuje się kompleksową aktywizację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem:

- wsparcie psychologiczne,
- wsparcie zdrowotne,
- kursy i doradztwo zawodowe,
- staże zawodowe,
- wsparcie w podjęciu zatrudnienia.

9. Działania przeciwdziałające skutkom COVID-19 wśród uczniów z uwagi na alienację i ograniczenie kontaktów społecznych w trakcie nauki zdalnej:

- wzmocnienie roli szkoły w profilaktyce problemów psychologicznych dzieci i młodzieży,
- zatrudnienie psychologów dziecięcych,
- prowadzenie terapii oraz zajęć grupowych i indywidualnych dla uczniów,
- warsztaty i doradztwo dla rodziców,
- szkolenia dla pedagogów i psychologów szkolnych.

10. Dostosowanie budynków użyteczności publicznej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami m.in. Przebudowa wejścia do Urzędu gminy w Michałowie i dostosowanie go do osób niepełnosprawnych. Planowana jest przebudowa klatki schodowej i wybudowanie windy oraz dostosowanie poddasza na pomieszczenia socjalno-biurowe.

Obszar funkcjonalny nr 9 „Rewitalizacja zdegradowanych obszarów” zdiagnozowane potrzeby:

1. Rewitalizacja miejscowości Michałów – etap II

Obszar funkcjonalny nr 10 „Wsparcie przedsiębiorczości, rynku pracy” zdiagnozowane potrzeby:

1. wsparcie działań rolników (m.in. rolnictwo ekologiczne, skracanie łańcuchów dostaw i stworzenie funkcjonalnych połączeń rolnicy-przedsiębiorcy)
2. wspólny system promocji produktów lokalnych
3. promocja gospodarcza

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030
Diagnoza strategiczna

Spis tabel

Tabela 1 Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do gminnej ewidencji zabytków gmina Michałów.....	7
Tabela 2 Pomniki przyrody w gminie Michałów	9
Tabela 3 Kryteria klasyfikacji stref ze względu na ochronę zdrowia ludzi w zakresie: SO ₂ , NO ₂ ,CO, C ₆ H ₆ , PM ₁₀ , PM _{2,5} , Pb, As, Cd, Ni, BaP, O ₃	15
Tabela 4 Kryteria klasyfikacji stref ze względu na ochronę roślin w zakresie dwutlenku siarki SO ₂ , tlenków azotu NO _x i ozonu O ₃	16
Tabela 5 Zestawienie stref w województwie świętokrzyskim	17
Tabela 6 Klasy stref dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia ludzi – klasyfikacja podstawowa (klasy: A, C).....	17
Tabela 7 Klasy stref dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony roślin-klasyfikacja podstawowa (klasy: A,C).....	18
Tabela 8 Zestawienie informacji dotyczących obszarów przekroczeń dla poszczególnych zanieczyszczeń w roku 2019 w województwie świętokrzyskim, z uwzględnieniem kryterium określonego w celu ochrony zdrowia	18
Tabela 9 Zestawienie informacji dotyczących obszarów przekroczeń dla poszczególnych zanieczyszczeń w roku 2019 w województwie świętokrzyskim, z uwzględnieniem kryterium określonego w celu ochrony roślin	19
Tabela 10. Infrastruktura drogowa na terenie Gminy Michałów w podziale na kategoria dróg	32
Tabela 11. Długość sieci wod-kan oraz % zwodociągowania i skanalizowania na terenie Gminy Michałów	34
Tabela 12. Zużycie wody w gospodarstwach domowych w m ³ na jednego mieszkańca	34
Tabela 13. Stan wodociągów w Gminie Michałów na przestrzeni lat 2017-2020	34
Tabela 14. Klasyfikacja jakości wód rzeki Mierzawy	35
Tabela 15. ilość ścieków odebranych od mieszkańców z poszczególnych miejscowości Gminy Michałów posiadających system kanalizacji sanitarnej.....	36
Tabela 16. Stan kanalizacji na terenie gminy Michałów	36
Tabela 17. Liczba sal gimnastycznych i boisko sportowych przy szkołach.....	41
Tabela 18. Liczba mieszkańców Gminy Michałów w podziale na płeć	43
Tabela 19. Dynamika urodzeń i zgonów w Gminie Michałów w latach 2017-2020	44
Tabela 20. Struktura ludności Gminy Michałów w latach 2017-2020 wg ekonomicznych grup wiekowych	45
Tabela 21. Prognoza demograficzna dla Powiatu Pińczowskiego i Województwa Świętokrzyskiego	47
Tabela 22. Prognoza ludności Gminy Michałów na lata 2025-2030	47
Tabela 23. Infrastruktura kulturalna na terenie Gminy Michałów	49
Tabela 24. Struktura księgozbioru Gminnej Biblioteki Publicznej (GBP) i jej Filii (FB)	51
Tabela 25. Powody przyznawania pomocy społecznej przez GOPS w Michałowie w latach 2016-2020.....	57
Tabela 26. Liczba przyznanych świadczeń w 2020 r.	57
Tabela 27. Porównanie infrastruktury edukacyjnej i liczby dzieci w placówkach edukacyjnych w roku szkolnym 2011/2012 oraz 2020/2021	63
Tabela 28. Liczba uczniów w poszczególnych placówkach edukacyjnych na terenie Gminy Michałów w latach szkolnych 2018/2019-2021/2022	63
Tabela 29. Nauczanie indywidualne na terenie Gminy Michałów w latach szkolnych 2018/2019-2021/2022 ...	64
Tabela 30. Wyniki szkół egzaminu ósmoklasisty	65
Tabela 31. Rozkład wyników uczniów w szkołach egzaminu ósmoklasisty	66
Tabela 32. Liczba wpisów wg sekcji działalności gospodarczej na terenie Gminy Michałów	68
Tabela 33. Podmioty gospodarcze klasyfikowane według kryterium liczby pracujących na terenie Gminy Michałów	69
Tabela 34. Stopa bezrobocia w powiecie pińczowskim na tle danych dla województwa i kraju w latach 2016-2020	69
Tabela 35. Bezrobocie na terenie gminy Michałów w latach 2016-2020 roku.....	70
Tabela 36. Ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych w roku 2019 w powiecie pińczowskim	70
Tabela 37. Dochody Gminy Michałów ogółem wg działów Klasyfikacji Budżetowej.....	72
Tabela 38. Wydatki ogółem Gminy Michałów wg działów Klasyfikacji Budżetowej w latach 2017-2020	73
Tabela 39. Wydatki Gminy Michałów z budżetu ogółem w latach 2017-2020.....	73

Strategia Rozwoju Gminy Michałów do roku 2030
Diagnoza strategiczna

Tabela 40. Podsumowanie sytuacji demograficznej Gminy Michałów na przestrzeni ostatnich 10 lat	75
--	----

Spis wykresów

Wykres 1. Struktura demograficzna mieszkańców Gminy Michałów w latach 2017-2020 w podziale na płeć ...	44
Wykres 2. Struktura ludności wg ekonomicznych grup wiekowych	46

Spis map

Mapa 1 Obszary chronione na terenie Gminy Michałów	12
Mapa 2. Położenie Gminy Michałów na tle województwa świętokrzyskiego	28
Mapa 3. Położenie Gminy Michałów na tle powiatu pińczowskiego.....	29
Mapa 4. Sołectwa w gminie Michałów	30

Spis zdjęć

Zdjęcie 1. Ruiny zboru ariańskiego w Węchadłowie.....	4
Zdjęcie 2. Dwór w Węchadłowie	4
Zdjęcie 3. Kościół św. Wawrzyńca w Michałowie	5
Zdjęcie 4. Kościół pw. NMP w Górach	5
Zdjęcie 5. Stadnina Koni Michałów.....	20
Zdjęcie 6. Hodowla koni czystej krwi arabskiej w Michałowie	21
Zdjęcie 7. Stara Synagoga w Pińczowie	23
Zdjęcie 8. Kolejka wąskotorowa „Expres Ponidzie”	24
Zdjęcie 9. Plac zabaw przy Zespole Placówek Oświatowych w Sędowicach	39
Zdjęcie 10. Boisko przy Szkole w Michałowie	41
Zdjęcie 11. Siedziba Gminnej Biblioteki Publicznej w Michałowie	50
Zdjęcie 12. Kącik Maluch w Gminnej Bibliotece w Michałowie.....	50
Zdjęcie 13. Piknik w Bibliotece rok 2019	51
Zdjęcie 14. zajęcia świetlicowe w Tomaszowie	53
Zdjęcie 15. Wóz Strażacki Ochotniczej Straży Pożarnej w Zagajowie	54
Zdjęcie 16. Remiza OSP w Zagajówku.....	55
Zdjęcie 17. Zespół Placówek Oświatowych w Górach	62